ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMI

YETİŞKİNLERDE EMEKLİLİK DÖNEMİNE İLİŞKİN PLANLAMA EĞİLİMİNİN -KONYA İLİ KULU İLÇESİ ÖRNEĞİ- ÇÖZÜMLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAĞMUR TOSUN

Ankara, Mayıs, 2018

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMI

YETİŞKİNLERDE EMEKLİLİK DÖNEMİNE İLİŞKİN PLANLAMA EĞİLİMİNİN –KONYA İLİ KULU İLÇESİ ÖRNEĞİ- ÇÖZÜMLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAĞMUR TOSUN

DANIŞMAN: DOÇ. DR. HAYAT BOZ

Ankara, Mayıs, 2018

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Yağmur TOSUN'un hazırladığı "Yetişkinlerde Emeklilik Dönemine İlişkin Planlama Eğiliminin -Konya İli Kulu İlçesi Örneği-Çözümlenmesi" başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı, Yetişkin Eğitimi Programı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan Yrd. Doç. Dr. Ayhan URAL .....

Üye Doç. Dr. Fevziye SAYILAN .....

Üye Doç. Dr. Hayat BOZ ((Danışman) .....

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından /.../20.... tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca .../.../20....tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail GÜVEN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Yağmur TOSUN

ÖZET

YETİŞKİNLERDE EMEKLİLİK DÖNEMİNE İLİŞKİN PLANLAMA EĞİLİMİNİN -KONYA İLİ KULU İLÇESİ ÖRNEĞİ- ÇÖZÜMLENMESİ

Tosun, Yağmur

Yüksek Lisans, Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hayat Boz

Mayıs, 2018, xiii + 134 sayfa

Bu araştırmada 40 yaş ve üzeri yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimlerinin belirlenmesi ve bu eğilimlerine ilişkin elde edilecek verilerin demografik özellikler ile arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Tarama modellerinden biri olan ilişkisel tarama tekniğine göre tasarlanmış nicel ve kesitsel bir araştırmadır. Araştırmanın evrenini Konya'nın Kulu ilçesinde ikamet eden 40 yaş ve üzeri yetişkinler oluşturmaktadır. Evrende örneklem seçme işleminde olasılığa dayalı örneklem türlerinden basit tesadüfi örnekleme türü kullanılarak, araştırma örneklemini oluşturan Konya'nın Kulu ilçesinde yaşayan, aktif iş yaşamında yer alan 40 yaş ve üzeri 191 yetişkine ulaşılmıştır. Çalışma grubuna "Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği" ile "Kişisel Bilgi Formu" uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 24 paket programında frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama, standart sapma, bağımsız t-testi, ANOVA ve korelasyon kullanılarak analiz edilmiştir. Bu araştırma sonucunda elde edilen veriler ise; yetişkinlerin %56.0'lik oranla emeklilik dönemine ilişkin planlarının olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Planı olan yetişkinlerin ise planları %43.1 oranı ile mesleki alanda yani ikinci bir iş üzerine olmaktadır. Yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimi ile emekli olmaya kalan süre arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur. Hanedeki kişi sayısı arttıkça emekliliği planlama eğilimi azalmaktadır. Bu araştırma yetişkinlerin emeklilik dönemini planlama ve hazırlık yapmanın gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Emeklilik, Emekliliğe Hazırlık Eğitimi, Emeklilik Planı, Emekliliği Planlama Süreci

SUMMARY

ANALYSIS OF THE PLANNING TENDENCY FOR THE RETIREMENT PERIOD FOR ADULTS-KULU DISTRICT OF KONYA PROVINCE-

Tosun, Yağmur

Master's thesis, Department of Lifelong Learning and Adult Education

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Hayat Boz

May, 2018, xiii + 134 pages

In this study, it is aimed to determine planning tendencies for retirement period of 40 years old and older adults, to reveal relation between demographic variables and the data obtained regarding planning tendencies.

It is a quantitative and cross-sectional study designed according to relational screening technique which is one of the screening models. The population sampling in this study consists of 191 adults aged 40 years and over involving in the active business life in Kulu sub-province of Konya. Using simple random population sampling from the sample types based on the probability of research sampling in the sample, the research sample of 191 adults aged 40 years and over living in active working life in Kulu sub-province of Konya, which constitutes the research sample, has been reached."Retirement Planning Process Scale" and the "Personal Information Form" were applied to the study group. The obtained data were analyzed by using frequency (f), percentage (%), arithmetic mean, standard deviation, independent t-test, ANOVA and correlation in SPSS 24 packaged program. According to the results obtained from this research; %56 of adults do not have any plan for the retirement period. For adults with a plan, %43.1 of their plans are about the professional field, i.e. a second job. There is a significant relationship between the tendency of adults to plan retirement and the time to retirement. As the number of people in the household increases, the tendency to plan for retirement decreases. Within the study's data, the adults for the retirement period have revealed the necessity of preparation and planning for retirement.

Keywords: Retirement, Retirement Preparation Training, Retirement Plan, Retirement Planning Process Scale

ÖNSÖZ

Bu çalışmada 40 yaş ve üzeri yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimlerinin belirlenmesi ve bu eğilimlerine ilişkin elde edilecek verilerin demografik özellikler ile arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır

Bu çalışmaya önemli katkıları, değerlendirmeleri, yol göstermeleri ve desteğiyle yanımda olan danışmanım Doç. Dr. Hayat BOZ'a saygılarımı sunuyor ve teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans eğitimi süresince kendilerinden ders aldığım değerli hocalarım Doç. Dr. Hayat BOZ'a, Prof. Dr. Meral UYSAL'a, Doç. Dr. Fevziye SAYILAN'a, Doç. Dr. Ahmet YILDIZ'a, Prof. Dr. Cevat GERAY'a, Dr. Niyazi ALTUNYA'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Yaşamımda beni her zaman destekleyen sevgili anneme ve babama sonsuz teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONAY ii

TEZ BİLDİRİMİ iii

ÖZET iv

SUMMARY v

ÖNSÖZ vi

İÇİNDEKİLER vii

ÇİZELGELER DİZİNİ xi

BÖLÜM 1 1

GİRİŞ 1

1.1. Problem 1

1.2. Amaç 6

1.3. Önem 6

1.4. Sınırlılıklar 7

1.5. Tanımlar 7

1.6. Kısaltmalar 7

BÖLÜM 2 8

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 8

2.1. Demografik Yaşlanma ve Emeklilik 8

2.2. Emeklilik Kavramı 12

2.3. Emeklilik Dönemi ve Özellikleri 14

2.3.1. Emekliliğin Boyutları 16

2.3.1.1. Hukuksal Açıdan Emeklilik 17

2.3.1.2. Ekonomik Açıdan Emeklilik 17

2.3.1.3. Fizyolojik Açıdan Emeklilik 17
2.3.1.4. Psikolojik Açıdan Emeklilik 17
2.3.1.5. Sosyal Açıdan Emeklilik 18
2.3.2. Emeklilik Sürecinin Evreleri 19
2.4. Emekliliğe Hazırlık Eğitimi 20
2.5. İlgili Alanyazın 29
2.5.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar 29
2.5.2. Türkiye'de Yapılan Araştırmalar 34
BÖLÜM 3 39
YÖNTEM 39
3.1. Araştırmanın Modeli 39
3.2. Evren ve Örneklem 40
3.3. Verilerin Toplanması 42
3.3.1. Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi 43
3.4. Verilerin Analizi 44
BÖLÜM 4 48
BULGULAR VE YORUM 48
4.1. Yetişkinlerin Demografik Özellikleri 48
4.1.1. Cinsiyet 48
4.1.2. Yaş Durumu 49
4.1.3. Medeni Durum 50
4.1.4. Eşin Çalışma Durumu 50
4.1.5. Eğitim Durumu 51
4.1.6. Aylık Kişisel Gelir Dağılımı 51
4.1.7. Mesleki Sınıf Dağılımı 52

5.1. Emekliliği Planlama Eğilimi Bakış Açısından Emekliliğe İlişkin Bulgular 54

5.1.2. Emekli Olmaya Kalan Süre 54

5.1.1. Emeklilik Dönemi Algısı 56

5.1.3. Emeklilik Planı 60

5.1.4. Emeklilik Eğitimi 66

6.1. Demografik Özellikler Açısından Yetişkinlerin Emeklilik Dönemiyle İlgili Planlama Eğilimlerine İlişkin Bulgular 70

6.1.1. Cinsiyete Göre Emekliliği Planlama Eğilimi 70

6.1.2. Yaşa Göre Emekliliği Planlama Eğilimi 72

6.1.3. Eğitim Düzeyine Göre Emekliliği Planlama Eğilimi 76

6.1.4. Gelire Göre Emekliliği Planlama Eğilimi 81

6.1.5. Meslek Sınıfa Göre Emekliliği Planlama Eğilimi 86

6.1.6. Eşin Çalışma Durumuna Göre Emekliliği Planlama Eğilimi 92

6.1.7. Hanede Yaşayan Kişi Sayısına Göre Emekliliği Planlama Eğilimi 94

6.1.8. Çocuk Sayısına Göre Emekliliği Planlama Eğilimi 95

6.1.9. Kronik Hastalık Durumuna Göre Emekliliği Planlama Eğilimi 97

6.1.10. Kişisel Sağlık Memnuniyet Durumuna Göre Emekliliği Planlama Eğilimi 99

6.1.11. Çalışma Yılına Göre Emekliliği Planlama Eğilimi 103

6.1.12. Bireysel Emekliliğin Mevcudiyetine Göre Emekliliği Planlama Eğilimi 106

6.1.13. Ücretsiz Kursa Katılım 109

BÖLÜM 5 110

SONUÇ VE ÖNERİLER 110

5.1. Sonuçlar 110

5.1.1. Yetişkinlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar 110

5.1.2. Emekliliği Planlama Eğilimi Bakış Açısından Emekliliğe İlişkin Sonuçlar 111

5.1.3. Demografik Özellikler Açısından Yetişkinlerin Emeklilik Dönemiyle İlgili Planlama Eğilimlerine İlişkin Sonuçlar 114

5.2. Öneriler 118

KAYNAKÇA 120

EK A. Anket Uygulama İzni 129

EK B. Kişisel Bilgi Formu 130

EK C. Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği 132

ÖZGEÇMİŞ 134

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge **Sayfa**

1. Türkiye'de Çalışma Çağındaki Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı 9

2.Emeklilik Sürecinin Evreleri 19

3. Kulu İlçesinde Yaş Gruplarına Göre Sigortalı Çalışan Dağılımı 41

4. Yetişkinlerin Cinsiyet Dağılımı..... 48

5. Yetişkinlerin Yaş Dağılımı..... 49

6. Yetişkinlerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı 49

7.Yetişkinlerin Medeni Durumlarının Dağılımı 50

8. Cinsiyete Göre Eşin Çalışma Dağılımı..... 50

9. Yetişkinlerin Eğitim Durumu Dağılımı..... 51

10. Yetişkinlerin Aylık Kişisel Gelir Dağılımı..... 51

11. Yetişkinlerin Mesleki Sınıf Dağılımı 52

12. Kadın Yetişkinlerin Mesleki Sınıf Dağılımı..... 53

13. Erkek Yetişkinlerin Mesleki Sınıf Dağılımı..... 53

14. Yetişkinlerin Emekli Olmak İçin Kalan Yıl Dağılımı..... 54

15. Emekli Olmaya Kalan Süre İle Emekliliği Planlama Ölçeği ve Alt Boyutları Arasında Korelasyon Testi Sonuçları 54

16. Yetişkinlerin Emeklilik Dönemine İlişkin Kişisel Değerlendirme Durumu 56

17. Yetişkinlerin Emeklilik Dönemine İlişkin Değerlendirme Durumlarına İlişkin T-Testi Sonuçları..... 58

18. Yetişkinlerin Emeklilik Dönemine Değerlendirme Durumuna Göre Psikososyal Süreci Alt Boyutuna İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları 59

19. Yetişkinlerin Emeklilik Planının Mevcudiyet Durumu..... 60

20. Cinsiyete Göre Emeklilik Planının Mevcudiyet Durumu..... 61

21. Yetişkinlerin Emeklilik Planlarının Konu Dağılımı..... 62

22. Cinsiyete Göre Emeklilik Planlarının Konu Dağılımı..... 65

23. Yetişkinlerin Emeklilik İçin Eğitim Gerekliliği Dağılımı 66

24. Emeklilik Eğitimi Zamanı 67

25.Emeklilik Eğitiminin Gerekliliğine Göre Emekliliği Planlama Süreci Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları 68

26. Emeklilik Eğitimi Gerekliliğine Göre Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutu ve Tüm Ölçeğe İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları..... 69

27. Cinsiyete Göre Emekliliği Planlama Eğilimlerine İlişkin T-Testi Sonuçları 71

28. Cinsiyete Göre Emekliliği Psikososyal Planlama Eğilimlerine İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları..... 72

29. Yaş Gruplarına Göre Finansal, Sağlık Planlama Süreci Alt Boyutlarına ve Tüm Ölçeğe İlişkin ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları 73

30. Yaş Gruplarına Göre Boyutlara İlişkin Kruskal Wallis ve Dunn Testi Sonuçları ... 74

31. Eğitim Düzeyine Göre Sağlık ve Yaşam Tarzını Planlama Süreci Alt Boyutuna İlişkin ANOVA ve Scheffe Test Sonuçları 76

32. Eğitim Düzeyine Göre Psikososyal Süreci Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonucu 78

33. Eğitim Düzeyine Göre Finansal Planlama Süreci Alt Boyutuna ve Tüm Ölçeğe İlişkin Welch ve Games-Howell Test Sonuçları 78

34. Yetişkinlerin Gelir Dağılımları..... 81

35. Gelir Düzeyine Göre Sağlık ve Yaşam Tarzını Planlama Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları 82

36. Gelir Düzeyine Göre Psikososyal Süreci Planlama Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis ve Dunn Testi Sonuçları..... 83

37. Gelir Düzeyine Göre Finansal Planlama Alt Boyutuna ve Tüm Ölçeğe İlişkin Welch ve Games-Howell Test Sonuçları 84

38. Yetişkinlerin Mesleki Sınıflarına İlişkin Betimsel İstatistikler 87

39. Mesleki Sınıfa Göre Finansal, Sağlık ve Yaşam Tarzı Planlama Süreci Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları 87

40. Mesleki Sınıfa Göre Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis ve Dunn Testi Sonuçları..... 90

41. Mesleki Sınıfa Göre Emekliliği Planlama Ölçeğine İlişkin Welch ve Games-Howell Testi Sonuçları..... 91

42.Eşin Çalışma Durumuna Göre Alt Boyutlara ve Tüm Ölçeğe İlişkin T-Testi Sonuçları 92

43. Eşin Çalışma Durumuna Göre Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutuna İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları 93

44. Yetişkinlerin Evde Yaşayan Kişi Sayısı Dağılımı 94

45. Hanedeki Kişi Sayısı İle Emekliliği Planlama Ölçeği ve Alt Boyutları Arasında Korelasyon Testi Sonuçları 95

46. Yetişkinlerin Çocuk Sayısı Dağılımı 96

47. Çocuk Sayısı İle Emekliliği Planlama Ölçeği ve Alt Boyutları Arasında Korelasyon Testi Sonuçları 96

48. Yetişkinlerin Kronik Hastalık Sahiplik Dağılımı 97

49. Kronik Hastalık Mevcudiyetine Göre Alt Boyutlara ve Tüm Ölçeğe İlişkin T-Testi Sonuçları 97

50. Kronik Hastalık Mevcudiyetine Göre Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutuna İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları 99

51. Yetişkinlerin Kişisel Sağlık Memnuniyet Durumuna İlişkin Dağılım 100

52. Kişisel Sağlık Memnuniyet Durumuna Göre Alt Boyutlar ve Tüm Ölçeğe İlişkin T-testi Sonuçları 100

53. Kişisel Sağlık Memnuniyet Durumuna Göre Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutuna İlişkin Mann-Whitney U Sonuçları 102

54. Yetişkinlerin Sigortalı Çalışma Yılları Dağılımı 103

55. Çalışma Yılına Göre Finansal, Yaşam Tarzı Planlama Süreci Alt Boyutlarına ve Tüm Ölçeğe İlişkin ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları 103

56. Çalışma Yılına Göre Sağlık ve Psikososyal Süreci Planlama Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları 105

57. Yetişkinlerin Bireysel Emeklilik Mevcudiyet Dağılımı 106

58. Bireysel Emeklilik Mevcudiyetine Göre Alt Boyutlara ve Tüm Ölçeğe İlişkin T-Testi Sonuçları 107

59. Bireysel Emeklilik Mevcudiyetine Göre Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutuna İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları 108

60. Yetişkinlerin Ücretsiz Kursa Katılım Dağılımı 109

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, genel ve alt amaçlarına, önemine, sınırlılıklarına, araştırmayla ilgili tanım ve kısaltmalara yer verilmiştir.

1.1. Problem

Gerontolog Ursula Lehr'in deyişiyle 'saçları ağaran dünyada' yaşamaktayız. Dünya nüfusundaki yaşlıların payı artmaktadır (Lehr, 1974). Küresel demografik değişimler sonucunda dünya nüfus yapısının son yıllarda izlenen ve gelecekte de etkisini sürdürecek konu, nüfusun yaşlanmasıdır.

Birleşmiş Milletler'in (BM) 2017 yılı verilerine göre, dünyada yaşlı nüfus hızlı artış göstermektedir. 1980 yılı itibariyle 382 milyon olan 60 yaş ve üstü nüfus 2015 yılında 900 milyon iken, 2017 yılında 962 milyona ulaşmıştır. 2015 yılı verilerine göre 60 yaş ve üzeri yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranı %12.3 iken bu oran 2017 yılında %13'e yükselmiştir. Demografik nufüs tahminlerine göre 2050 yılı için 60 yaş ve üzeri nüfusu 2.1 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir. 2017'de gelişmekte olan ülkelerde 652 milyon olan 60 yaş ve üzerindekilerin sayısı 2050 yılında 1.7 milyara ulaşması beklenmektedir. 2050 yılında 60 yaşın üzerindeki dünya nüfusunun %79'unun düşük ve orta gelirli gelişmekte olan ülkelerde yaşayacağını göstermektedir (BM, 2017).

Demografik veriler dünyada yaşlı sayısına ilişkin artışı sunarken, Türkiye'de de demografik değişim görülmeye başlanmıştır. BM'nin Türkiye verilerine göre 60 yaş üzeri nüfusun toplam nüfusa oranı 2017 yılında %12 olarak hesaplanmış ve bu oran 2050 yılında %26.6'a yükselmesi öngörülmektedir (BM, 2017). TÜİK'e göre, 2012 yılında 65 yaş ve üzeri 5.7 milyon kişinin toplam nüfusa oranı %7.5'tir. 2013 yılında %7.7 olan yaşlı nüfus oranımız 2015 yılında %8.2 iken 2016 yılında %8.3'e yükselmiştir. Bu oran 2017 yılında ise %8.5'e yükselmiştir. 2023 yılında ise 8.6 milyon yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranı ise %10.2'ye yükselmesi beklenmektedir (TUİK, 2017a; 2018a). Yaşlanan nüfusun

sayı ve oranının gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yükselişte olduğunu ifade etmek mümkündür.

Küreselleşen dünyada yaşlılık, yeni bir kavram olmamakla birlikte gün geçtikçe bu olgunun yeni sorun alanları ve yeni hizmet modelleri ihtiyacı ile karşımıza çıktığı görülmektedir. Yaşlanma sürecinde tüm ülkeler artan ekonomik ve sosyal ihtiyaçları ilişkin hizmet kapsamlarını genişletmek zorunda kalmıştır. Değişen dünya koşulları, gelişen sağlık sistemi, kültürel ve toplumsal değişimler sonucu yaşlılık ve yaşlılığa ilişkin hizmetlerin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Yaşlılar artık geniş aile modelinde değil çekirdek aile modelinin yaygınlaştığı bir dünyada yaşamaktadırlar. Yaşlılık döneminde ihtiyaçların ve tüketim alışkanlıklarının değişmesi, ekonomik ve sosyal ihtiyaçların karşılanmasında güçlükler ortaya çıkarmaktadır. Güçlükler ile birlikte yaşlılık döneminde yaşamın sorgulandığı; öğrenme, gelişme ve keşfetme olanaklarının olduğu; bireylerin bilgi ve deneyimleri ile daha özgürce karar verebildikleri bir dönem olarak algılanması yönünde çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır (Özmete, 2012).

Nüfusun yaşlanması demek, bir ülke için sağlık, sosyal ve sosyal güvenlik sistemlerinin demografik değişimden dolayı etkileneceği anlamına gelmektedir. Bilim ve teknolojideki gelişmeler sonucunda yaşam koşullarının iyileştirilmesi, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, beslenme ve eğitim olanaklarının artması gibi faktörler doğuştan beklenen yaşam süresinin artmasını sağlamıştır. Yaşam süresinin uzaması bağlamında yaşlanma süreci ve yaşlılık dönemine ilişkin farklı etkiler ve sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu eksende yaşlanma olgusunun sonuçlarından biri de emeklilik olgusunun ön plana çıkmış olmasıdır. Emeklilik yaşlıların refahını ve yaşlanma sürecini etkileyen en güçlü olaylardan biri olabilmektedir (Chung, 2017). Sanayi devriminden itibaren günümüze dek uzanan çalışma koşullarında olumlu yönde gelişmeler elde edilmiştir. Emeklilik kavramı, günümüzde çalışma koşullarında gelişmeler sonucunda güncel konulardan biri haline dönüşmüştür. Lehr'e (1974:243) göre emeklilik sorunsalının endüstrileşmenin ya da performans toplumunun tipik bir olgusu olarak tanımlanmasının nedeni, daha önceki yüzyıllarda yaşlanma nedeniyle çalışma yaşamından uzaklaştırma gibi bir sorunun olmamasıdır. Yaşam beklentisinin artmasının yanında bireyin yaşam ortamı ile işyerinin, özel çevresi ile iş çevresinin endüstrileşmeye bağlı olarak birbirinden ayrılmış olmasıdır. Ailenin, toplumun üretici bir birimi olma özelliğini yitirmesi ve yaşlıların aileden bağımsız bir kuruluş tarafından güvence altına alınması emekliliğin

varoluşunu anlatmaktadır. Bu anlamda insanın gelişiminde emeklilik dönemi hem bir şans iken hem de bir tehlike olabilir. Akçay'a (2015:203) göre sanayileşme ile ortaya çıkmış olan teknolojik gelişmeler bağlamında toplumsal yaşamda 'emeklilik' sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İş ve aile yaşamının birbirinden ayrılmış olması geleneksel ailenin birçok fonksiyonu diğer toplumsal kurumlara aktarılmasına sebep olmuştur. Bu durumda emekliliğin kurumsallaşmasına ve emeklilere yönelik programların ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Onur (2008:251), emekliliğin belirli bir toplumsal anlamı olmayan bir toplumsal olay olduğunu ve anlamının özellikle bireyin toplumsal yaşam alanı ile sınırlı olduğunu belirtmektedir. Çalışma yaşamının yetişkin bireyin yaşamında önemli bir yere sahip olmasından dolayı iş hayatının sona ermesi ile farklı açılardan etkilenme durumu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Çakır'a (2011) göre çalışan birey, yaşamını sürdürmesi için gerekli olan gelir elde etmesinin yanında bireyin topluma yararlı olma, kendini geliştirme ve toplumla bütümleşme gibi hem psikolojik hem de sosyal ihtiyaçlarını karşılama imkânı bulmaktadır. İş hayatının sona ermesi ile yetişkinin psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılama imkânlarının azaldığını ifade etmek mümkündür. Bunun anlamı ekonomik, sosyal ve psikolojik bağlamlarda yetişkinin toplumda yeni bir konuma, farklı bir yaşam dönemine geçiş yaptığını göstermektedir. Çalışma hayatının sona ermesi sonucu, emeklilik ile birlikte serbest zaman döneminin başlaması ve toplumsal rol kaybının ortaya çıkışı en önemli toplumsal değişiklikleri oluşturmaktadır (Kılavuz, 2002). Lehr (1974:245), bireyin çalışma yaşamından ayrılmasının meslek faaliyetlerine son verilmesinin ötesinde bir anlamının olduğunu; çalışmaya göre ayarlanmış günlük yaşam ritminin değişimiyle birlikte aile içi ilişkiler de dahil olma üzere toplumsal çevreyle ilişkilerin yenilenmesi anlamlarına geldiğini ve finansal koşullarda değişimlerden dolayı bireysel ilgi alanlarının iş dünyasından serbest zaman dünyasına kaydırılması gerekliliğini ifade etmektedir.

Emeklilik kavramını önemli kılan ve incelemeye değer bir sorun olmasının nedeni psikolojik, sosyal, ekonomik ve sağlık ile ilgili sorunlarla bağlantısının bulunmasıdır. Emeklilikle birlikte üretkenliğini kaybeden yetişkin birey değersizlik duygusu yaşamakta, yalnızlaşmakta, özgüven kaybına uğramaktadır (Akdemir, Çınar ve Görgülü, 2007). Yaşlılık dönemine denk gelen emeklilik sürecinde bireyler, günlük aktivitelerini planlama konusunda sıkıntı yaşayabilir ve sıklıkla boşluk duygusunu hissedebilirler.

Ekonomik olarak aile içinde yeni bir denge kurma noktasında sorunlar yaşayabilirler. Emeklilik sürecinde bireyin yaşamına dahil edeceği yeni uğraş alanlarını bulması, emeklilikle ilişkili sorunların çözümünde önemli bir noktayı oluşturabilmektedir. Emeklilikle birlikte etkinlik düzeyinde yaşanan azalmanın bir başka sonucu, bireyin sağlığının olumsuz etkilenme durumudur (Howard, Marshall, Rechnitzer, Cunningham ve Donner, 1982). Asıl sorun emekli olma ile birlikte ortaya çıkan yeni bir hayat ve bu hayatın önceki çalışma yaşamından farklı olmasıdır. Bu nedenle emeklilik olgusunun ve sonraki sürecin tanımlanabilmesi için emekliliğin psikolojik, sosyal, ekonomik ve diğer boyutlarının incelenmesi gereklidir (Akçay, 1994:3). Bu konuda ilgili araştırmalar ile ihtiyaçlar ve sorunların analiz edilmesiyol gösterebilir. Yetişkinler için emekli olmak toplumsal olarak yeni bir döneme geçişi temsil etmesi nedeniyle emeklilik öncesi serbest zaman, rollerin değişimi ve azalması, gelirin azalması gibi bireysel, sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunlarda emekliliğe ilişkin planlamanın önemi ve gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Potansiyelini yaşa bağlı olarak kaybeden yetişkin birey, çalışma yaşamının sona ermesiyle birlikte yaşamında oluşan köklü değişikliklere uyum sağlama becerilerini arttıracak uygulamalara ihtiyaç duymaktadır (Çelebi ve Yüksel, 2014).

Emekliler, yaşamın pek çok gelişim alanındaki güçlükleri aşabilmek için ilgiye ve sosyal destek kaynaklarını bulmaya gereksinimleri vardır (Ak,1991). Yetişkinlere, emeklilik dönemini nasıl değerlendirecekleri, bu dönemin özellikleri, yaşamlarında nelerin değişeceği gibi konularda önceden farkındalık çalışmaları yapılmalıdır (Şahin Baltacı ve Selvitopu, 2012).

Emeklilik dönemine özgü sorunlar bu döneme öncesinden hazırlık yapılmasının gerekliliği ortaya çıkarmaktadır. Onur (2008:251-255), emekliliğin statü değişikliğiyle birlikte yeniden sosyalizasyon içerdiğinden yeni statüye hazırlanmanın gerekliliğini belirtmektedir. Statü değişime bağlı ekonomik ve sosyal kayıplarına rağmen emekliliği olabildiğince rahat ve verimli bir biçimde sürdürebilmenin ve emekliliğe olumlu bakabilmenin yolu, bireyin bu döneme yeterince hazırlanmış olmasına bağlı olabilmektedir (Çakır, 2011). Bu döneme ilişkin hazırlık amacıyla gelişmiş ülkelerde emekliliğe hazırlık programları uygulanmaktadır. Bu bağlamda emekliliğe hazırlık programları emeklilikte gelir kaynakları, serbest zaman aktiviteleri, çevrede üstlenilecek yeni roller ve ilişkileri düzenleme; sağlıklı yaşam ve emekliliğe ilişkin bir farkındalık geliştirmeyi içermektedir. Bu süreç zaman aldığı için önceden planlanması gerekli

görülmektedir (Günay, 2006). Emeklilik yaşamında karşılaşılması olası sorunların özelliklerini ve bunlarla başa çıkma yöntemlerine ilişkin farkındalığın emekliliğe hazırlık eğitimleriyle sağlanması, kuşkusuz emeklilik sürecine uyumu kolaylaştırır (Yeten, 2005). Ayrıca emekliliğe hazırlık konularından fiziksel aktivite, eğlence faaliyetleri, hobiler ve emeklilikte gönüllü faaliyetler için planlama, emeklilik doyumu ile pozitif ilişkilidir (Schellenberg, Turcotte ve Ram, 2005). Emeklilik öncesi planlama ve emeklilik eğitimlerinin stres ve belirsizlikleri önemli ölçüde azalttığı ve emeklilik yaşantısını şekillendirip emeklilik sonrası yaşama başarılı bir etkide bulunduğu, uyum sürecini kolaylaştırdığı ve psikolojik sağlık sorunlarını azalttığı görülmüştür (Yeung, 2013). Bazı grupların emeklilikte karşılaştıkları zorluklara rağmen araştırmalar, emeklilik hazırlığının veya planlama faaliyetlerinin tatmin edici ve sağlıklı bir emeklilik yaşama olasılığını artırabileceğini ileri sürmektedir (Quick ve Moen, 1998). Becker, Trail, Lamberts ve Jimmerson (1983) emeklilik öncesi eğitimin bireylerin, emeklilik dönemindeki birçok problem ve depresyondan kaçınmaları için önleyici bir tedbir olabileceğini ortaya koymuşlardır. Taylor ve Doverspike (2003), emekliliği planlama faaliyetlerinin emeklilik beklentilerini açıklığa kavuşturması ve geleceğe olan güvenini arttırmasını sağladığını ileri sürmektedirler. Akçay'a (1994) göre emekliliği planlamaya yönelik hazırlık eğitimi programları, yetişkinlerin emeklilik sonrası -bir kenara itilmişlik, işe yaramazlık- duygularını azalmasını ve verimliliklerinin devamını sağlayarak, topluma katkılarını sürdürmelerine yardımcı olmaktadır.

Yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin görüşlerinin dikkate alınması, onların yaşam biçimine uygun emeklilik hazırlık programlarının düzenlenmesi ve bu programlara katılmaları için teşvik edilmeleri bir gereksinimdir. Böylelikle emekli bireyler emekliliğe ve emekliliğin yaşamlarında meydana getirdiği değişikliklere kolay uyum sağlayabilirler, mutlu bir emeklilik sürdürebilirler (Arpacı, 2014). Bu nedenle emeklilik öncesi yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Yetişkinler için emeklilik planlamasına ilişkin eğilimler, emeklilik hazırlık programlarının niceliği ve niteliğinin belirlenmesinde önemli bir katkı sunabilir. Bu bağlamda 40 yaş ve üzeri yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimlerinin belirlenmesi ve bu eğilimlerine ilişkin elde edilecek verilerin demografik özellikler ile arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, 40 yaş ve üzeri yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimlerinin belirlenmesi ve bu eğilimlerine ilişkin elde edilen verilerin demografik özellikler ile arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasıdır.

Araştırmanın bu genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Araştırmaya katılan yetişkinlerin demografik özellikleri nedir?
2. Yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimleri nelerdir?
3. Yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimleri demografik özelliklere göre nasıl farklılaşmaktadır?

1.3. Önem

Yaşlanan bireylerin artışı, emekli ve emekli olmaya yaklaşmış bireylerinde sayılarının artması anlamına gelmektedir. Emekli ve emekliliğe yaklaşmış bireylerin sayılarının artması demek, emekliliğin önemli bir yaşam dönemi haline geldiğini göstermektedir. Türkiye'de demografik değişimler ile yaşam süresinin uzaması, geçmişe nazaran daha uzun bir emeklilik sürecine işaret etmektedir. Bu anlamda emeklilik evresine yaklaşan bireylerin psikolojik, finansal ve sosyal açılardan emekliliğe hazırlama faaliyetlerini kapsayan emekliliğe hazırlık programları, dünyada uzun süredir uygulanmaktadır. Ekerdt'e (1990) göre emeklilik hazırlık ve programları konusu kırk yılı ve üzeri yıldan beri alanyazında geniş ve çeşitli olarak incelenmiştir. Ayrıca Van Solinge ve Henkens (2008), emeklilik konusunun yetişkinlerin yaşamlarının nasıl etkilendiğine ilişkin araştırmaların 1950'lerden bu yana gerontolojik araştırmaların merkezinde yer aldığını belirtmişlerdir. Buna rağmen ülkemizde gerçekleştirilen araştırmalarda emeklilik konusu ağırlıklı olarak ise sosyal güvenlik, aktüerya alanlarında işlenmiştir. Türkiye de erken emeklilik olgusu ekseninde Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) 2016 verilerine göre Türkiye'nin ortalama emeklilik yaşı 51'dir (SGK, 2016). Emekliliğin orta yaşta elde edilmesi yetişkinlerin emekliliğe ilişkin plan yapma eğilimlerin belirlenmesi hem bireysel, toplumsal refah açısından hem de ileriki çalışmalar için katkı sunabilir.

Emeklilik dönemini planlama ve hazırlanma konusu yaşam boyu öğrenme ekseninde yetişkin eğitimi programları içine dahil edilmesi gerekmektedir. Mevcut alanyazın incelendiğinde emeklilik olgusunun ağırlıklı olarak sosyal güvenlik hukuku ve

uygulamaları, sigortacılık, aktüerya, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri bilimleri kapsamında ele alındığı görülmüştür. 40 yaş ve üzeri yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin ihtiyaçları, hazırlamaları, planları ve algılamaları ile ilgili araştırmalar sosyoloji, psikoloji ve ev ekonomisi bilimlerinde az sayıda çalışma vardır. Bu bağlamda emeklilik olgusunun ulusal alanyazınında yetişkin eğitimi ve gerontoloji bilimi kapsamında ele alan araştırmalara araştırmacı tarafından rastlanılmamıştır. Bu araştırma kapsamında sözü edilen alanlarda emeklilik olgusunun farklı yönleri işlendiği için ulusal alanyazına katkı sunması beklenmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma Konya ilinin Kulu ilçesinde ikamet eden 40 yaş ve üstü ve aktif çalışma yaşamında yer alan yetişkinler ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Yetişkin: Bu araştırma kapsamında 40 yaş ve üzeri, aktif çalışma yaşamında yer alan bireyler yetişkin olarak tanımlanmıştır.

1.6. Kısaltmalar

BM Birleşmiş Milletler

TÜİK Türkiye İstatistik Kurumu

SGK Sosyal Güvenlik Kurumu

OECD Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu çalışmanın kavramsal çerçevesinde emeklilik olgusu; demografik yaşlanma, emekliliğe ilişkin tanımlamalar, emeklilik dönemi ve özellikleri, emekliliğin boyutları, emekliliğe hazırlık eğitimi ve emeklilik öncesi emekliliği planlama konusu ulusal ve uluslararası ilgili araştırmalar ile desteklenerek tartışılmıştır.

2.1. Demografik Yaşlanma ve Emeklilik

Dünyadaki toplam nüfus içinde 65 yaş ve üzeri bireylerin payı 2015 yılında %8 iken 2050 yılında bu oran %18'e yükselmesi öngörülmektedir. OECD ülkeleri arasında bu oran 2015 yılında %16 iken 2050 yılında %27 oranına ulaşması beklenmektedir. 1970'de OECD ülkelerinde erkeklerin emekli olarak yaşam süresi ortalaması 11 yıl iken, bu oran kadınlar için 15 yıl olarak hesaplanmıştır. 2014 yılında ise emeklilikte beklenen ömrü beklentisi OECD ortalaması erkekler için 17.6 yıl ve kadınlar için 22.3 yıla yükselmiştir (OECD, 2015). Uzun ömür beklentisi bağlamında toplumda emeklilerin sayısının ve oranının artması emekli olarak geçirilen sürenin de artmasına neden olmaktadır.

Türkiye'de yaşlı nüfusun bugün dünya ortalamasının altında olmasına karşın bugünkü veriler ve geleceğe yönelik demografik tahminler yaşlı nüfusun artacağı gerçeğini açıklamaktadır. Bu nedenle yaşlı nüfusuna ilişkin sorunların çözülemez boyutlara ulaşmadan önce uygulamaya yönelik plan ve programların geliştirmesi gerekmektedir (Hablemitoğlu,1989). Artan nüfus ve yaşam süresinin artması ile birlikte sayıları her geçen gün artan çalışan nüfus beraberinde emeklilik olgusunu getirmiştir. Ayrıca emekliliği yaklaşan bireyler de önemli bir nüfus grubunu oluşturmaktadır.

TÜİK tarafından yapılan 2013-2075 yılları arası tahmin edilen demografik veriler doğrultusunda oluşturulan çalışma çağındaki nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı verilen Çizelge 1'de 2023 yılında 40 yaş ve üzeri grubun çalışma çağındaki nüfus içindeki oranı artarken, 40 yaşın altındakilerin oranı düşecektir (TÜİK, 2013). Hızlı yaşlanma sürecinin

etkisiyle 50-54 yaş grubunun toplam nüfus içindeki oranı 2013 yılında yüzde 5.5 iken, 2023 yılında yüzde 6.2'ye, 2050 yılında yüzde 7'ye yükselecektir.

Çizelge 1

Türkiye'de Çalışma Çağındaki Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	**2013**	**2023**	**2050**
15-19	8.5	7.4	5.7
20-24	8.1	7.7	6.0
25-29	8.2	7.8	6.1
30-34	8.5	7.4	6.3
35-39	7.6	7.4	6.4
40-44	7.0	7.7	6.6
45-49	6.2	6.8	6.6
50-54	5.5	6.2	7.0
55-59	4.6	5.4	6.5
60-64	3.6	4.7	6.3

Kaynak. TUİK, Nüfus Projeksiyonu 2013-2075 (Tuik, 2013)

TUİK Hayat Tabloları, 2014-2016 verileri ekseninde Türkiye'de, 65 yaşında olan bir kişinin kalan yaşam süresi ortalama 17.8 yıldır. Erkekler için bu süre 16.1 yıl iken, kadınlarda 19.3 yıldır (TUİK, 2017c). Bu bağlamda erken emekliliğe ilişkin düzenlemelerin etkisi halen devam etmekte olup, orta yaş grubunda emekliliği hak edecek yetişkinlerin emekli olarak geçirecekleri sürenin artışı söz konusudur. Türkiye'de erken emeklilik uygulamaları, prime esas kazancın düşük gösterilmesi, yüksek kayıt dışı istihdam, düşük prim tahsilat oranları ve aylık bağlama oranlarının yüksek olması gibi sosyal güvenlik sisteminin yaşadığı sorunlar sonucunda sosyal güvenlik açıkları oluşmuş ve sosyal güvenlik kuruluşlarının bozulan aktüeryal dengelerini düzeltmek için reform arayışlarına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır (Parlak, 2017). Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminin finansman açıklarını sürdürülebilir düzeye indirmek için emeklilik yaşı ilk olarak 1999 yılında düzenlenmiştir. Daha sonra 4447 sayılı kanunla 23.5.2002 tarihinden önce sigortalı olanlar için kademeli bir geçişten sonra, söz konusu tarihten sonra sigortalı olanlar için ise kademesiz şekilde kadınlarda 38'den 58'e, erkeklerde ise 43'den 60'a yükseltilmiştir. 2008 yılında yürürlüğe giren 5510 sayılı kanunla yapılan düzenlemeyle ise 1.10.2008 tarihinden sonra işe başlayanlar için emeklilik yaşı 65 yaşına yükseltilmiştir. Bu düzenlemeler sonucunda asgari emeklilik yaşı kadınlarda ilk düzenlemeyle 20 yıl, daha sonra yapılan düzenleme ile 27 yıl, erkekler için de ilk düzenlemeyle 17 yıl, daha sonra yapılan düzenleme ile 22 yıl uzatılmıştır. Emeklilik

yaşının yükseltilmesi bireylerin işgücü piyasasında daha uzun süre yer almak zorunda kalacaklarını göstermektedir (Öğütoğulları ve Kılıç, 2016). Bireylerin çalışma yaşamında daha uzun süre yer alacak olmasıyla birlikte Türkiye'de emeklilik yaşının kademeli bir geçiş sürecini kapsamından dolayı birçok yetişkinin 65 yaşından önce emekli olması ve emekli olarak geçirilen sürenin daha fazla olması durumunu da gündeme getirmektedir. Koşar'a (1996:189) göre günümüzde ömrün uzamasıyla daha çok bireyin daha uzun süre emekli aylığı alma durumu mevcuttur. Sosyal güvenlik sistemi açısından emekli aylığı alma süresinin artması durumu zorluklar meydana getirmekte ve finansman açısından yeni önlemler aramayı ön plana çıkartmaktadır. Yakın bir gelecekte beklenen yaşlı oranının genel nüfus içerisinde yükselmesi ve bu konunun önemli zorluklar oluşturması ciddi çözümlerin uygulamaya geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Sosyal güvenlik sisteminde yapılan değişiklikler sonrası hem emeklilik yaşının yükseltilmesi hem de 65 yaş sonrası beklenilen yaşam süresinin artmasıyla emekli olarak geçirilen süre de bu bağlamda artmıştır ve artması beklenilmektedir. Demografik değişimler beraberinde sosyal güvenlik sisteminde yeniden yapılanmayı zorunlu kılmaktadır. Çalışma çağındaki yüz kişiye düşen yaşlı sayısını ifade eden yaşlı bağımlılık oranı, 2013 yılında %11.3, 2016 yılında %12.3 iken 2017 yılında ise bu oran %12.6'a yükselmiştir. Bu rakamın 2023 yılında %15.2'e yükselmesi öngörülmektedir (TUİK, 2017a; 2018a). Bu veriye göre sosyal risk oluşturan hızla yaşlanan nüfusunun bağımlılık oranını yükseltmesi ve yükseltmeye devam edecek olması, yaşlılıkta yeterli gelir güvenliği sağlayamama sorununu ön plana çıkarmaktadır. Yaşlılık dönemine eşlik eden emeklilik döneminde asgari bir gelir güvencesi sağlayan ve kurumsal çözümler sunan sosyal güvenlik sistemini ve geleceğini etkilemesi açısından bu süreçte finansman ve hizmetlerin sürdürebilirliği açısından tartışmalara konu olmaktadır. Yaşlılık boyunca gelir güvenliği, kamusal emeklilik sistemleri ile asgari düzeyde sunulması sosyal politikanın gündemden düşmeyen bir meselesi haline gelmiştir (Parlak, 2017). Finansman ve hizmetlerin sürdürebilirliği açısından TUİK 2016 yılı "Sosyal Koruma İstatistiklerine" göre sosyal koruma yardımlarında en büyük harcama 162 milyar 140 milyon TL ile emekli/yaşlılara yapılan harcamalar olmuştur. Bunu 91 milyar 318 milyon TL ile hastalık/sağlık bakımı harcamaları takip etmiştir. Sosyal koruma harcamalarının gayri safi yurtiçi hasıla (GSYH) içindeki payı 2015 yılında %12.0 iken 2016 yılında %12.8'e yükselmiştir. Sosyal koruma yardımlarının GSYH içindeki payı ise 2015 yılında 11.8 iken 2016 yılında %12.6 olarak gerçekleşmiştir. Risk/ihtiyaç grupları bazında

bakıldığında, emekli/yaşlılara yapılan harcamaların 2015 yılında %5.7 iken, 2016 yılında bu oran %6,2 ile en büyük paya sahiptir (TUİK, 2017e). Demografik değişim ve dönüşümler sosyal harcamaların artışı beraberinde sorunlar getirmektedir. Bu bağlamda karşılıklı ilişki içinde bulunan demografi, emeklilik sistemi ve işgücü açısından sosyal politika ve sosyal güvenlik sistemindeki değişim ve dönüşümlerin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. İnsanlar orta yaşlarda isteyerek veya zorunlu olarak çalışma yaşamının dışında yer almaktadırlar. Türkiye'de emekliliğe ilişkin kanuni düzenlemelerden dolayı erken emeklilik olgusu demografik değişimi ile birlikte düşünülürse sosyal güvenlik sistemin sürdürülebilirliği açısından risk oluşturmaktadır. Orta yaşlarda bireylerin 'yaşlılığın işten arındırılması' toplum açısından ve çalışma yaşamında üretime devam eden nüfusun sırtındaki yükün artması demektir. Sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğini arttırmak için daha fazla sosyal kesinti ödemek zorunda kalanların yaşam kalitesi düzeyini düşüren bu durum, yaşlıların toplumdaki konumunu da olumsuz etkilemektedir (Tufan, 2003:50-51). Bu anlamda Kocakoç ve Tufan (2017:7)'e göre, yaşam süresinin uzaması yaşlanma sürecinin sonuçlarının toplum temelinde değişim ve dönüşüm yaşamasına neden olmaktadır. Beklenilen yaşam süresinin artması ile politika, ekonomi, sağlık, teknoloji, ikamet, emeklilik ve diğer alanlara etkileri dikkate alınarak, yaşlanan insanı ve toplumu geleceğe hazırlamak gerekmektedir.

Yaşlanmanın sonuçlarından biri olan emeklilik olgusu, çalışanlar için en önemli dönemlerden biri olarak görülmektedir. Yaşlı bireylerin zamanlarını, gelir düzeylerini ve kimler ile etkileşimde olacağını etkilemektedir. Fiziksel ve zihinsel sağlığı, benlik saygısını, mutluluk ve yaşam doyumunu etkilemektedir. Ayrıca emekli oranı, sosyal güvenlik sistemi, emeklilik planları, iş gücü ve genç işçiler için istihdam olanakları üzerinde ciddi etkilere sahiptir. Sonuç olarak emeklilik gerontolojide en çok araştırılan konulardan biridir (Palmore, Fillenbaum ve George,1984). Bu araştırmanın konusuna zemin sağlayacak bir teori incelenmemiştir. Çünkü Noone Stephens ve Alpass'a (2010) göre emekliliği planlama alanyazındaki en önemli sorun, emekliliği planlamaya ilişkin teori bulunmamasıdır. Alanyazında bulunan ve bu konu ile ilişkilendirilen -rol teorisi ve süreklilik teorisi- bu teoriler emekliliği planlama ve planlama aktivitelerinin değerlendirilmesine yönelik doğrudan test etmek için geliştirilmemiştir. Genellikle ilgili alanyazında emeklilik kavramı ile yaşlılık olgusu bir arada ele alınmaktadır. Emeklilik kavramının kendine has özellikleri ile yaşlılık tanımından ayrıştırılmasına dair alanyazında yer alan emeklilik kavramı incelenmiştir.

2.2. Emeklilik Kavramı

Nüfus bir bütün olarak düşünülünce azalan ve azalmaya devam eden doğum oranları ve artan uzun ömür beklentileri gibi çeşitli faktörler, emeklilik olgusunun geçmişe nazaran daha çok gündeme gelecek bir olgu olduğunu göstermektedir. Emeklilik olgusu beraberinde demografik ve işgücü yapılarında değişikliklere sebep olduğundan emekliliğin önemli küresel bir konu olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Emekliliğin sadece kişiye etkisinden öte ailelere, işgücü ve istihdam düzeylerine ve toplumun tümüne etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür.

Bilinen anlamıyla emeklilik, modern kentleşmiş toplumlarda belli bir sözleşmeye göre çalışan insanların belli bir yaşa geldiklerinde belli bir yılı ya da çalışma gününü tamamladıklarında karşılaştıkları bir olgudur. Emeklilik, 20. yüzyılın olgusu olup, endüstri devriminden sonra çalışma hayatının kurallarının düzenlenip uygulanması ve o geçiş döneminin sağlık alanındaki olumlu etkileriyle daha uzun yaşamayı olanaklı hale getirmiş ve çalışma süresini artışıyla birlikte emeklilik kavramı ve emeklilik dönemi daha çok gündemde yer almaya başlamıştır (Canatan, 2008:105).

Atchley (1979), emeklilik kavramı konusunda tek bir tanımlamanın tüm disiplinlerdeki araştırma ihtiyaçlarını karşılayamaz olarak ifade etmiş olsada; emekliliği karmaşık bir sosyal kurum olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamayı açıklayan Atchley (1982a), toplumsal bir kurum olarak emekliliğin, hem bir bütün olarak toplum bazında, hem de belirli endüstriler ve işverenler için işgücünün büyüklüğü ve yapısından etkilenmekte olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Atchley'e (1982a) göre emeklilik en az iki temel anlam taşıyabilir; bireye göre, kişinin işine ya da meslekten çekilmeye ya da daha çok serbest vakit geçirmenin ya da özgürlüğün tadını çıkarmaya ya da sağlık sorunları ile baş etmek anlamlarına gelirken, işveren için emeklilik, emeklilik hakkı olan birinin istihdam edildiği meslekten çekilmesi anlamına gelebilmektedir.

Atchley (1982b), emeklilik olgusunu toplum için işsizliğin azalması anlamına gelirken; yaşlılık dönemi açısından fakirliğin azalması ve ilgili sendika, dernek tarzı oluşumlar için yönetimden daha fazla yararlanmak ve yeni iş olanaklarının oluşturulması amaçlarına hitap eden bir yol olarak değerlendirmektedir.

Emeklilik olgusu; yaşamda stres faktörlerinden biri, zorlu bir işten sonra bir rahatlama, zayıf sağlığın bir göstergesi veya yetişkinliğin normal gelişimsel görevi olarak nitelendirmek mümkündür (Shaw, Patterson, Semple, Grant, 1998).

Emekli olan birey çalışma rollerinde (işçi rolü, organizasyon üye rolü, kariyer rolü) azalmaya neden olurken aile ve toplumun bir üyesi olmaktan dolayı rollerin güçlenmesi gibi süreçleri içeren rol değişikliklerini karakterize eden bir dönem olarak tanımlanmaktadır (Riley ve Riley, 1994).

Emeklilik orta yıllardan yaşlılığa geçişi belirleyen toplumsal bir dönüm noktası olması nedeniyle yetişkin gelişiminde önemli bir evredir. Emeklilik insan yaşamındaki dönüm noktalarından biridir. Emekliliğin doğurabileceği sorunlar toplumsal, kültürel, ekonomik ve kişisel özelliklere bağlı olabilmektedir (Onur, 2008:255).

Çakır'a (2011) göre emeklilik, yaşlılık döneminde gerçekleşen ve bireyin yaşamında ekonomik sosyal ve psikolojik değişimler yaratan olaylardan biridir. Ayrıca Wang ve Shi'e (2014) göre de, emeklilik fiziksel aktivitelerin ve üretkenlik seviyesinin azalmasına tekabül etmekle birlikte, aynı zamanda günlük hayatta diğer insanlarla olan ilişkilerde stres ve sorumluluk düzeyinin azalmasını da içeren bir yaşam dönemidir.

Monk'a (1985) göre emeklilik, üretimsel olgunluktan işsizliğe geçişi göstermekte olup ve yaşlanma sürecine eşlik eden sosyal ve ekonomik sorunlar ile karşılaşmalar olarak tanımlamaktadır.

Emeklilik çalışan tüm bireylerin benzer şekilde deneyimleyeceği ve yaşayacağı tek bir açıdan değerlendirilen bir süreç değildir. Emeklilik bireyin çalışırken sahip olduğu rol ve sorumluluklardan önemli ölçüde etkilenen ve emeklilik zamanı, sağlık durumu, finansal, güvenlik gibi bireyin yaşam şartlarına özgü değişkenleri temel alan çok yönlü süreçtir (Price, 2003).

Van Solinge (2013), emekliliği yetişkin yaşamında günlük aktivite rutinlerini, sosyal ilişkilerini, ekonomik kaynaklarını derin bir düzeyde etkileyen ve hem emekli hem de aile fertleri için uyumun gereksinim duyulduğu önemli bir yaşam geçişi olarak ifade etmiştir.

Emeklilik kavramı alanyazında çeşitli açılardan tanımlanmıştır. Bu anlamda emeklilik kavramı içerdiği anlamlar dolayısıyla çok boyutluluk arz etmektedir. Emeklilik olgusunu hukuki, ekonomik, sosyolojik, psikolojik ve birçok yönden değişimlerle birlikte dinamik bir süreci içeren bir dönem olarak tanımlamak mümkün olabilir. Emeklilik döneminin kendine has özellikleri bu dinamiğin yapısını anlaşılmasına ışık tutması adına emeklilik dönemi ve özellikleri başlığı altında emekliliğin boyutları ve emeklilik sürecinin evreleri alt başlıklar halinde incelenmiştir.

2.3. Emeklilik Dönemi ve Özellikleri

Emeklilik insan yaşamındaki en önemli dönemlerden biridir. Çalışan bireyin yaşamında, önemli işlevlere sahip olan mesleğinden veya yıllarca yaptığı işinden emekli olmak, bir dönüm noktasıdır ve ileri yetişkinliğe geçişin de bir göstergesidir. Çalışan için bir statü değişimini içeren emeklilik sadece nesnel ve ekonomik bir yaşam dönüşümü değil, aynı zamanda sosyal ve psikolojik boyutları da olan bir yaşam dönemidir. Sanayileşmiş bir ülkede emeklilik, insan yaşamının önemli bir dönemi olarak değerlendirmek mümkündür (Çakır, 2011). Emeklilik süreci insan yaşamında çok önemli olduğu görülen işin kaybı yanında gelirin azalması da söz konusudur. Dolayısıyla emeklilik dönemi hem iş kaybının oluşturduğu psikososyal, sosyal hem de ekonomik ihtiyaçların karşılanması açısından yaşlı refahının sağlanması adına önemli bir yaşam dönemi olarak değerlendirilmektedir (Koşar,1996:188).

Yetişkinler için kariyer sürecinin son aşamasında karşılaşılan sorunlarından en önemlilerinden biri de emekliliktir. Yaşlılık döneminde üretici olamamanın kabullenilmesi ile bireylerin depresyona uğrama ihtimali artmaktadır. Bunun yanı sıra sosyal ve ekonomik sorunlar da bu olumsuz duyguları artmasına neden olmaktadır. Birey, emeklilik dönemi yaklaştıkça mutsuz olmakta ve artık işe yaramadığını düşünmektedir (Çalık ve Ereş, 2006:56).

Emeklilik kurumdan ayrılmaların en yaygın biçimi ve bireyin geleceği için sağladığı bir ödeme ve sosyal güvenlik biçimidir. Emeklilik, çalışanın toplumsal hakkı ve güvencesidir. Her emeklilik bir bakıma kurumun enerji kaybıdır. Buna karşılık, birey açısından emeklilik yeni bir yaşam biçimine uyum sürecinin başlangıcıdır. Özellikle belirli bir yaşta emekliliğin ‘zorunlu’ uygulaması, bu yaşın eşiğine gelen bireyi önemli

psikolojik problemlerle karşı karşıya bırakabilme potansiyeli taşımaktadır (Açıkalın, 1996:195).

Günümüzün toplum yapısı içerdiği temel dinamiklerden dolayı çalışanların işkolik durumuna gelmesine sebep olmuş ve bu durum bireyin varoluşunu büyük ölçüde sınırlamaktadır. Bu eksende çalışma yaşamından ayrılma ile karşılaşılan emeklilik dönemi başlı başına uyum sağlanılması gereken bir dönem olması dolayısıyla sorunlar bireyin yaşamını güçleştirmektedir. Özellikle günümüzde erkeğin tüm yaşamı büyük ölçüde işiyle sınırlıdır. Birey işi ve eviyle sınırlı bulunan bir çevrede sıkışıp kalmıştır. Dolayısıyla birey, erneklilikle birlikte kendini birdenbire büyük bir boşluğun içinde bulması karşılan bir durumdur. Yaşlılık öncesi dönemde varoluşlarını kısıtlayan, yaşamlarını emekliliğe erteleyen bireyler, yaşlılıkda büyük bir düş kırıklığına uğrayabilirler. Kendini işe yaramaz, katkı sağlamayan ve yaşamı anlamsız bulan birey giderek yoğun huzursuzluk ve depresyon tepkileri gösterebilir (Can,1990).

Çalışmak bireye sadece gelir sağlamamakta, aynı zamanda bir kimlik de kazandırmaktadır. Dolayısıyla çalışmak ekonomik açıdan geçim kaynağı olmanın yanı sıra birey için öz saygı kaynağı olmaktadır. Bireyler, toplumda genellikle yapmakta oldukları meslekleri ile değer kazanmakta ve kişisel imaj çoğu zaman meslek açısından şekillenmektedir. İlerleyen yıllarda, bireyler için emekliliğe bağlı olarak kaybedilen mesleki rollerin yerine çoğu zaman yeni roller yaratılamamaktadır. Emeklilik rolü "rolsüzlük rolü" olarak da nitelendirilmekte ve yaşlı birey emekliliğinde az ya da çok bu durumu kabul etmeye zorlanmaktadır (Er, 2009).

Bireylerin iş hayatından emeklilik hayatına geçtiklerinde birçok farklı sorunla karşılaştıkları bilinmektedir. Bunlar genelde sağlık sorunları, sosyal ilişkilerin azalması, aile içi ilişkilerin bozulması ve ekonomik yetersizlik gibi başlıklar altında sıralanmaktadır. Bununla birlikte, emeklilik döneminin her birey için sorunlar kaynağı olarak algılanmaması gerekir. Çünkü emeklilik, bazı bireyler için bir içine kapanma ve yalnızlık dönemi olarak geçerken, bazı bireylere yeni sosyal ilişkiler kurabileceği, iş hayatında gerçekleştiremediği hayallerini gerçekleştireceği, fırsat bulamadığı sosyal etkinliklere katılacağı zengin bir sosyal etkileşim ortamı sunabilmektedir. Bu yönüyle emeklilik dönemine, bireylerin çalışma hayatındaki sosyal durumlarının bir yansıması olarak bakılması farklı bakış açılarını gösterebilir. Bu bakış açısına göre emeklilik

dönemi, iş hayatında sosyal ilişkileri zayıf olan bireylere olumsuz, sosyal ilişkileri kuvvetli olanlara ise olumlu bir ortam potansiyeli sunmaktadır (Kılavuz, 2002).

Emeklilik dönemi, gelir kaybının yanı sıra, iş arkadaşları, sosyal çevre ve mesleki rol gibi pek çok şeyi kaybetmeyi de beraberinde getirir (Fulks ve Fallon, 2001). Kişi hayatının büyük bir bölümünü geçirdiği çalışma ortamındaki arkadaşlarından, bir anda koptuğunda kendini çok yalnız hissedebilir. Çalışırken yaptıklarından dolayı kurumsal bir konumu olan insan, emekli olduğunda bu konumu aniden kaybedince değersizlik duygusuna kapılabilir (Başaran, 2008). Emekliliğe bir yandan belli bir yaşa erişen bireyin işten ayrılması ile kazanacağı sosyal bir hak ve güvence olarak bakıldığı gibi, bireyin yeni bir yaşam biçimine uyum sağlama sürecinin başlangıcı olarak da bakılabilmektedir. Özellikle bireyin yaşı nedeniyle, hazırlıksız olarak zorunlu emekliliğe ayrılması, bir takım psikolojik problemle karşı karşıya kalmasını da beraberinde getirmektedir (Başar ve Ulutaş, 2015). Emekliliğin bir sorun olarak görülmesi bireyin yaşamının o dönemine kadar alıştığı boyutlarında yaşanan değişimlerle ilgili olmaktadır. Yaşlanmak sürecinde karşılaşılan yeni yaşam durumlarından biri olan emeklilik dönemi; yeni roller edinmek, yeni ödevler ve sorumluluklar üstlenmek olduğu kadar eski haklardan görevlerden ve alışkanlıklardan vazgeçebilmeyi gerektirmektedir (Tufan, 2003:243). Emeklilik, bireyin zamanını yeniden kurgulaması gereken, iş yaşamı dışında sosyal ilişkiler kurmak zorunda olduğu, gelirde bir düşüşü kabulleneceği ve çalışma yaşantından bağımsız bir role sahip olmasını gerektiren duruma geçişi içeren bir süreç olarak görülmelidir (Treas ve Berkman, 1985). Emeklilik döneminde kişiler finansal, psikososyal ve fiziksel yönden büyük değişimler geçirmektedir (Blakeley ve Ribeiro, 2008). Bu nedenle emeklilik olgusunun kendine has boyutlarını incelenerek çok yönlü bir bakış açısı sunulmuştur.

2.3.1. Emekliliğin Boyutları

Emeklilik, bireyin yaşamının orta yaşlarındandan yaşlılığa geçişi belirleyen bir dönüm noktası ve insan hayatında önemli bir süreç olduğundan alanyazında emekliliğin boyutları, hukuki, ekonomik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal olmak üzere beş başlık altında incelenmiştir.

2.3.1.1. Hukuksal Açıdan Emeklilik

Bireyin ülkenin sosyal güvenlik politikalarına göre belirlenen bir yaşa geldiğinde emekli olma hakkını kazanması ve emekli olabilmesidir. Bu yaş, çeşitli ülkelerde kadınlar ve erkekler arasında farklılık göstermektedir (Şen, 2015).

2.3.1.2. Ekonomik Açıdan Emeklilik

Bireyin çalıştığı zamana göre emekli olduğunda eline *kıdem tazminatı* ya da *emekli ikramiyesi* adı altında toplu bir para geçmekte, ancak aylık sabit geliri azalmaktadır. Gerek toplu paranın değerlendirilmesi gerekse daha az gelirle geçinme zorunluluğu, emekliliğin ekonomik boyutunu oluşturmaktadır (Çakır, 2011).

Emeklilik döneminin en önemli sorunlarından biri olan gelirin azalmasının sonucu ekonomik imkanların kısıtlanmasıdır. Bireyler aktif çalışma yaşamındayken emeklilik yıllarını düşünerek finansal olarak yeterli birikimi yapmadıkları zaman, mevcut yaşam standartlarını devam ettirebilme noktasında sorunlar yaşanmaktadır (Hershey ve Mowen, 2000).

2.3.1.3. Fizyolojik Açıdan Emeklilik

Genellikle orta yaş ve yaşlılık dönemine denk gelen emeklilik sürecinde yaş ilerledikçe fizyolojik değişimler meydana gelmekte, fiziksel gücün azalmasına eşlik eden sağlık sorunları artmaktadır (Er, 2009).

Emeklilik döneminde bireyler, ilerleyen yaş temelinde; duyuların zayıflaması, kalp yetmezliği, sindirim ve dolaşım sistemi problemleri, eklem ve romatizma hastalıkları, bilişsel kavrama ve koordinasyon güçlüklerinin yanı sıra iş yaşamının sona ermiş olmasının beraberinde getirdiği sosyal ilişkilerin zayıflaması ve kendilerini toplumdan soyutlanmış hissetmeleri sonucu fiziksel gücün ve bağışıklığın azalması, vb. çeşitli sağlık problemleri yaşayabilmektedirler (Aiken, 1995).

2.3.1.4. Psikolojik Açıdan Emeklilik

Emeklilikte birey, o güne kadar çalışma yaşamının kendisine sağladığı statü, saygınlık, ilişkiler ve yararlı olma duygusu yerini bir boşluğa bırakır. Nitekim randıman prensibine göre işleyen toplumlardaki insanların konumu büyük ölçüde bireylerin meslekleri tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle güncel iş piyasası koşullarında emekli

olup çalışma yaşamanın dışında kalanların sosyal statüsü çalışan bireylere oranla daha düşük olabilmektedir. Bir insanın mesleğiyle alakalı aktivitelerinden tamamen ayrılması, gelir durumunda önemli değilim oluşturmayabilir lakin bu olayın yaşantı değeri anlamı büyük olup, kişiden kişiye değişim göstermektedir (Tufan, 2003:241-243).

2.3.1.5. Sosyal Açıdan Emeklilik

Birey için çalışma, belirli bir gelir elde etme, kişisel hedefler belirleme, sosyal bütünleşme, sosyal destek ve ilişkilerin de kaynağı anlamlarına da gelebilmektedir. Çalışma yaşamı içerisinde bireyin elde etmiş olduğu statü ve roller, bireyin toplum içinde konumu, gücü ve ilişkilerini belirleyen en önemli faktörler arasında yerini almıştır. Sosyal açıdan emeklilik; sosyal ve ekonomik gücün azalmasıyla belirli bir statünün ve ona bağlı rollerin kaybedilmesi ile yaşlanma sürecinde yeni bir statüye geçildiğini ifade etmektedir (Çakır, 2011).

Emeklilik birey için kazanılan yeni bir toplumsal konumdur. Çünkü emeklilik statüsüne geçen birey çevresiyle ilişkilerinde ve rollerinde değişiklikler yaşamaya başlar, çalıştığı yıllardaki rolünü ve statüsünü yitirir, yeni roller ve statüler kazanır. Bu durum bir yandan bireyin yaşamının rutinini bozarken öte yandan onun aile içinde ve diğer insanlar arasındaki yerinin ve kimliğinin değişikliğe uğramasına yol açmaktadır (Lo ve Brown,1999). Emeklilik olgusunun hukuki, ekonomik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönlerden incelenmesi yanında emeklilik sürecinin genel yapısının açıklanması bir sonraki başlıkta yer verilmiştir.

2.3.2. Emeklilik Sürecinin Evreleri

Atchley'e (2000) göre emeklilik dönemler halinde ele alındığında emekliliğin yedi evresi bulunmaktadır (akt: Canatan, 2015:384-385). Evreler Çizelge 2'de yer verilmiştir.

Çizelge 2

Emeklilik Sürecinin Evreleri

Emeklilik Sürecinin Yedi Evresi						
Uzak Evre	Yakın Evre	Balayı Evresi	Düş Kırıklığı Evresi	Yeniden Yönlenme Evresi	Durgun/Denge Evresi	Son Evre
Emeklilik Öncesi Dönem		Emekli Olma Dönemi		Emeklilik		Emekliliğin Sonu

Kaynak. Hoyer ve Roodin, 2003:502. akt: Canatan, 2015:384

Emeklilik öncesi uzak evrede bireyi Atchley (2000); çalışma hayatı içinde olan, işine yoğunlaşmış olduğundan henüz emekliliği düşünmeyen, kendini emekliliğe hazırlayacak bir şey yapmayan biri olarak tarif etmiştir. Emekliliğe ilişkin bireyin tutumları olumlu olduğu bir evredir. Yakın evreyi emeklilikten en az beş yıl önce, yani bireylerin istihdamın sona ermesinin yaklaşmakta olduğuna ilişkin farkındalık başlamaktadır. Bu evrede çalışan kişi gelecekte ne yapacağını planlamaya ve neler yapabileceğini aramaya başlar. Emekliliğe karar verildikten sonra ilk evre "balayı evresi" olarak adlandırılmaktadır. Emekliliğin ilk günleri yeni aktivitelere ve ilgi duyulan uğraşılara yönelmeyi içermektedir. Emeklilerin kendilerini mutlu, sağlıklı, istekli ve enerji dolu hissettikleri ve yaptıkları planları uygulamaya koydukları dönemdir. Çalışanların "sonunda özgürüm" diye hissettikleri ve sonra ne yapacakları hakkında düşünceler ürettiği evredir. Balayı evresinden sonra gelen rutin eğer tatmin edici ise emekliliğe uyumun başarılı olduğu kabul edilmektedir. İşte bu noktadan sonra yeni bir gündelik hayat döngüsü oluşturulursa sorun yoktur. Eğer yeni bir gündelik hayat döngüsü oluşturulmazsa ve yapılan aktiviteler tatmin edici olmazsa, düş kırıklığı evresinde birey depresyon riski ile karşılaşabilir. Düş kırıklığı evresi bireyin depresyon riski ile karşılaşılması olası olumsuz anlam taşıyan bir evredir. Düş kırıklığı evresinde, sıkıntı ve bunalım belirtileri gözlenebilir. Emekliler kendilerini boşlukta ve depresyonda hissetmeye başlayabilirler. Bu dönemde endişeler, sağlık ve para problemleri ile bağlantılı olabilir. Emeklilik döneminde birey "yeniden yönlenme" evresi içinde emeklilikte yaşam doyumunun arttıracak yeni bir yaşam biçimi geliştirmesi söz konusudur. Birey için önceliklerin yeniden düzenlenmesi ve sınırlanmaların kabul edildiği evredir. Bu evrede birey emeklilik yaşamının yeniden biçimlendirerek yeni bir düzen kurar. Emeklilerin geleceği planlamada yardım arayabileceği evredir. Beşinci evre olan "Durgun" veya "Denge" evresi yeniden uyum evresindeki kabullenme ve emekliliğe olan bakışın daha gerçekçi olmasıyla birlikte denge dönemi başlayabilir. Bireylerin yapmaya karar verdiği şeyleri seçerek yaptığı evredir. Emeklilik dönemlerinden en son evresinde ise; emekli bireyin genellikle artık kendi başına hareket edemediği ekonomik ve

> fiziksel olarak başka bir bireye bağımlı olma olasılığı olan bir evre olabilir. Bireyin ileri yaşlara gelmesi ile hastalık veya engellilik gibi nedenlerle toplumdaki baskın rolü emeklilikten "hasta ve bağımlı" rollerine geçişini içerebilmektedir. Bu evre ömrün sonuna kadar devam eder. Bunun haricinde birey orta yaşta emekli olması halinde bireyin yaşı ve sağlığı uygun ise bütün evreleri geçiren birey emekliliği bitirip yeniden çalışma hayatına dönebilir(akt: Canatan,2015:384-385).

Atchley (1976), bu evrelerin tüm bireyler için düzenli ve tutarlı bir şekilde gerçekleşmediğine dikkat çekmekle birlikte, birçok yaşlı işçinin dile getirdiği emeklilik deneyimlerini tanımlamaya yardımcı olduğunu ifade etmektedir (akt: Shaw, Patterson, Semple ve Grant, 1998).

Özben'e göre (2008:100) birinci ve ikinci evrede emeklilik öncesi dönemin, emekli adayı için olumsuz bir bakışa ve genel anlamda bu olumsuz algılamadan dolayı bir kaygı yaşantısına dönüşme olasılığı bulunmaktadır. Bu nedenle, bu evrelerde gelişimsel görev farkındalığının kazanılması emeklilik döneminde sağlıklı yaşantı açısından önem kazanmaktadır. Yetişkinlerin bu dönemin sürecine ilişkin bilinç geliştirebilmeleri ve emekliliğe hazırlanmadan emekli olmamaları, emeklilik dönemine uyum sağlamanın temel şartlarından biri haline gelmektedir.

Emeklilik süreci Atchley (2000)'in ifade ettiği gibi evreler genel anlamda gerçekleşse de emeklilik süreci bireysel deneyimlerle değişime uğrayabilir. Kişisel özellikler ve kültürel ortam gibi değişkenler bu değişimin nasıl olabileceğine dair ipuçları verebilir. Bu araştırmaya katılan yetişkinlerin emeklilik öncesi dönemini oluşturan uzak evre ile yakın evrenin özelliklerine uygun olduğu gözlenmiştir. 40 yaş ve üzeri yetişkinlerden emekliliğe kalan yıl süresi fazla olanlar uzak evreye uygun profil gösterirken, emekliliğe kısa süresi kalan yetişkinler ise emeklilik öncesi yakın evreye uygun profil sergilemektedir.

Emeklilik döneminin kendine has özellikleri olması nedeniyle yetişkinin emekli olmadan emeklilik öncesinde emekliliğe ilişkin hazırlık eğitimi ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle emekliğe hazırlık eğitimi ayrı bir başlık altında ilgili araştırmalar dahil edilerek incelenmiştir.

2.4. Emekliliğe Hazırlık Eğitimi

Havighurst (1972), yaşlılık dönemine ait gelişim görevlerini; azalan fiziksel güç sağlık ve azalan gelir durumuna uyum, eşin ölümüne uyum, bireyin kendi yaş grubu ile

açık bir yakınlık kurması, toplumsal ve vatandaşlık yükümlülüklerini yerine getirme ve yaşamı doyurucu hale getirmek için yapılan çeşitli düzenlemeler olarak belirlemiştir. Yaşlılık dönemine denk gelen gelişim görevlerinden biri olan emeklilik ve azalan gelire uyum konusu baş edilmesi ve sorunlara yönelik çözüm üretilmesi gereken bir konudur.

Emeklilik ile iş dünyasından ayrılmanın ruh sağlığına, sosyal ilişkilere ve statüye etkisi günlük rutinin yeni baştan düzenleme gereğini ortaya çıkarmaktadır. Çalışma yaşamından ayrılıştan etkilenme düzeyi kişinin 'iş' kavramının birey açısından değerlendirilmesine bağlı olabilmektedir. Bireylerin bir kısmı için iş yaşamlarının merkezi iken, bazıları için ise diğer faaliyetler yanından yapılan bir faaliyettir. Eğer bireyin enerji, zaman ve ilgi yatırımı önemli bir ölçüde işe yönelik ise emeklilik ile ilgisini başka alanlara yönlendirmesi anlamında zorluklar yaşaması olağandır (Koşar,1996:191).

Emeklilik; serbest zamanın artmasına karşın, aktif çalışma yaşamında üstlenilen rollerin azalması, toplumsal ilişkilerin sağlıklı sürdürülememesi, gelirin azalması, aile ilişkilerinin bozulması gibi psikolojik ve ekonomik pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir (Nusbaum, 2003).Yaşlılık döneminde meydana gelen çeşitli fiziksel değişimler ve sağlık sorunları yanında, aktif meslek hayatının sonlanması, eşin kaybı ve ekonomik kayıplar arka arkaya gelmekte ve bu yılları daha zor bir yaşam dönemi haline getirmektedir (Kılıççı, 1988). Emeklilik öncesi, emeklilik konusunda olumsuz tutumlar, emeklilik planlamasının olmaması ve emeklilik döneminin özelliklerine ilişkin farkındalık düzeyinin az olması yetişkinlerin emeklilik döneminde uyumda sorunlar yaşayabileceği ile ilgili olabilmektedir (McPherson ve Guppy, 1979).

Bireylerin emeklilikle birlikte sosyal, psikolojik, fizyolojik ve finansal yönden birtakım değişimlere maruz kalmaları, emekliliğe olumsuz atıflar yapmaya neden olmaktadır. Bu algılamada, bireylerin emeklilik dönemine herhangi bir hazırlık yapmadan geçmelerinin etkisi göz ardı edilmemelidir. Emekli olan bir birey; sosyal statü, rol ve fonksiyonlarını önemli ölçüde kaybedeceği için toplumda bir işe yaramadığı duygusuna kapılabilmektedir. Bireyin mesleğini bırakması, toplumsal konum, rol ve fonksiyon kaybına yol açar ve bu durum kişide artık toplum için işe yaramadığı duygusunu uyandırabilir. Kişilerin yaptıkları iş bir anlamda onlara bir kimlik sahibi olmalarına katkı sunmaktadır. Bu mesleki kimlikten yoksun kalmak ve buna hazırlıksız yakalanmak emeklilikteki önemli sorunları oluşturmaktadır (Şahin Baltacı ve Selvitopu, 2012). Emekli bireyin iş yaşamından ayrılması ve emeklilik ile çalışma rolünün yanı sıra

yaşamın birçok alanında da uyum sağlamayı gerektiren karmaşık bir süreçtir. Dolayısıyla emeklilik yaşamında krize yol açan en önemli olaylar; daha önce alışılan günü yönlendirecek, kimliği ortaya çıkaracak ve insanın neler hissettiğini yansıtacak işi olmadan yaşamak zorunda kalması ve buna hazırlıksız yakalanmasıdır (Howard ve diğerleri, 1982).

Emeklilikle birlikte, aktif çalışma yaşamından ayrılma ile yaşam tarzında ve ritminde ani bir değişiklik yaşanır. Çalışma yaşamında üstlenilen rollerin azalmasının yanı sıra, toplumsal ilişkilerin sağlıklı sürdürülememesi, gelirin azalması, aile bireyleri ile birlikte bu dönem için gerekli hazırlıkların yapılmaması birey ve ailesi için çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olabilir. Dolayısıyla bu dönemde ortaya çıkabilecek sorunları önlemek ve emeklilik yaşamına uyum sağlamayı kolaylaştırmak için aktif çalışma hayatındayken hazırlanmak birey ve bireyin ailesi açısından büyük önem taşımaktadır. Emekliliğe hazırlık olmasına yönelik yapılan planlama; emeklilikte gelir kaynakları, serbest zaman aktiviteleri, kişisel ve sosyal ilişki ağlarını düzenleme, sağlıklı yaşam ve emekliliğe ilişkin bir bilinç geliştirmeyi içermektedir. Anlamlı ve amaçlı emeklilik dönemi için bu süreç zaman alması nedeniyle önceden planlanması gerekli görülmektedir (Rowe, 1996). Yetişkin birey için emeklilik bir kazanım olduğu kadar psikolojik, sosyal ve kültürel yönlerden olumsuzluklar içeren bir dönemi de ifade etmektedir. Gelirde azalma, statü ve sosyal çevre ile ilişkiler emeklilik öncesine göre azalmaktadır. Bunlara rağmen birey, çalışma yaşamında iken ertelediği etkinlikler için ihtiyaç duyduğu zamana kavuşmuştur. Emeklilikle birlikte en büyük kazanımlardan biri de yeterli bir serbest zamana sahip olmaktır. Bu serbest zamanların planlamasının yapılması yaşlının bireysel, sosyal, psikolojik aktifliğini devam ettirmesi adına önem taşımaktadır (Ceylan, 2015:72).

Emeklilikle birlikte, aktif çalışma yaşamında üstlenilen rollerin azalması, toplumsal ilişkilerin sağlıklı sürdürülememesi, gelirin azalması, aile ilişkilerinin bozulması, sağlıklı bir yaşamın sürdürülememesi gibi çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bunların yanı sıra toplam ömrün yaklaşık üçte birini çalışmadan emekli olarak geçirecek olan birey ve ailesinin daha aktif, mutlu, sağlıklı emeklilik yaşamı sürdürebilmeleri açısından bu dönem için gerekli hazırlıkları önceden yapmaları büyük önem taşımaktadır (Günay, 2006).

Emeklilik döneminde ortaya çıkabilecek sorunlara rağmen bu dönemi olabildiğince sağlıklı ve kaliteli bir biçimde sürdürebilmenin yolu, bireyin bu döneme yeterince

hazırlanabilmiş olmasından geçmektedir. Gençlik ve yetişkinlik yıllarında, ilgilerini, yeteneklerini çeşitlendirmiş, seçeneklerini çoğaltabilmiş bireyler için yaşlılık dönemindeki serbest zamanın değerlendirilmesi konusunda sorunlar yaşanmamaktadır (Can, 1990).

Emeklilik, bireysel bir olay olarak değerlendirilse bile sanayileşme, teknolojik gelişmeler, iş ve aile yapısının birbirinden ayrılması sonucu emekliliğin sosyal bir olay olmasıyla kurumsallaşarak emeklilik programlarının hazırlanmasını ihtiyaç haline getirmiştir. Çünkü birey emekli olduğunda, meslek statü ve saygınlığının kaybı, maddi kaynaklarda azalma, meslektaş ve arkadaşları ile iletişiminde azalma ve sosyal ilişkilerde zorluklar yaşanmaktadır. Ayrıca emeklilik ve yaşlılık kavramlarının birbirinin yerine kullanılması birey için riskli olabilmektedir. Yaşlılık kavramına atfedilen olumsuz algılar bireyin emekli olması ile bireye yöneltilmektedir. Bütün bu durumlar bireyin iyilik halinin devamına engel oluşturarak yaşamın bu dönemine uyumu güçleştirmesi söz konusu olduğu için emekliliği planlamaya yönelik emekliliğe hazırlık programlarının gündeme gelmesi gerekmektedir. (Öztürk, Alparslan, Öztunç ve Akbaş, 2005). Emeklilik ile yaşlılık kavramları birbiri yerine kullanılan kavramlar olarak algılanmaktadır. Yasal düzenlemelerde bile 'yaşlılık/emeklilik' her iki kavram özdeş olarak geçmektedir. Bu eksende Boz, Gökçe, Kıral, Mutlu, Selvi, Ünlü ve Yılmaz'a (2017) göre birey ve toplum zemininde yaşlılık kavramına ilişkin olumsuz tutumlar; hastalık, iktidarsızlık, çirkinlik, zihinsel fonksiyonlarda gerileme, zihinsel hastalık, işe yaramazlık, izolasyon, yoksulluk ve depresyon olabilmektedir. Toplumun yaşlanıyor olmasıyla yaşlı nüfusun genel nüfus içerisinde artış göstermesi, ülkenin kalkınmasında önemli bir yere sahip olan ve geleceğin emekli adayları olan gençlerin yaşlılık kavramı şemsiyesinde emeklilik kavramına olumsuz algılamalar ile emekli olmasını sağlayabilmektedir. Yaşlı ve yaşlılık kavramlarına yönelik kalıplaşmış düşüncelerle, ön yargılarla bakılması bu döneme ilişkin yapabilecekler konusunda sınırlamalar getirmektedir. Bu sınırlamaların azalması adına emeklilik öncesinden emekliliğin planlanması gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Emeklilik, insan yaşamında önemli bir karar ve bu kararın hazırlanışı, bireyi mutlu edip etmeyeceği geçirilen yaşamın tümü ile doğrudan ilişkilidir. İleri yaş döneminde emeklilik dönemimizde nasıl bir emekli olacağımız, aktif çalışma yaşamındayken planlamaya bağlı olabilmektedir. En azından iki yıl öncesinden emeklilik için planlama yapmak, emekliliği olumlu yaşamak için önemli bir faktördür. Planlama emeklilikte

yaşam doyumunu olumlu etkileyecektir (Canatan, 2008:118). Comfort'a göre (1976:67-69) yetişkinler emekli olunca ne yapacağını emekliye ayrılmadan önce gözden geçirilmesi gereken savunma stratejileri ve kendini koruma yöntemlerinin aranması gerekmektedir. Emeklilik yaşı gelmeden önce planlar hazırlanmalıdır ve bunun en iyi zamanı "orta yaş" adı verilen genellikle bir bocalama ve kişilik sarsılması döneminde başlanmalıdır. Emekliliğe hazırlıklar için mevcut organizasyonlardan yararlanılmalıdır.

Çalışma yaşamında yetişkinlerin üretime katkı sağlamaları sonucunda emeklilik ile yaşamın geri kalan kısmında çalışmaksızın, belirli bir gelirin bağlanması yeterli kabul edilmemelidir. Bireyin ekonomik ihtiyaçları yanında, yaşamlarının geri kalan kısmını üretken, verimli, nitelikli bir şekilde sürdürebilmeleri için bu döneme yönelik olarak, bilgilendirme ve bilinçlendirme yoluyla hazırlanmaları gerekmektedir. Bu kapsamdaki hazırlık süreci emeklilik eğitimi olarak ifade edilmektedir (İpek, 2017). Bu anlamda emeklilik dönemine hazırlık veya planlama adına emeklilik öncesi eğitim veya emekliliğe hazırlık eğitim kavramları ön plana çıkmaktadır.

Emekliliğe hazırlık eğitimi alanyazında "pre-retirement counseling/emeklilik öncesi danışmanlık", "pre-retirement education/emeklilik öncesi eğitim" isimleri altında verilmektedir. Emeklilik dönemi, bir yandan çalışma hayatını tamamlayan bireylerin karşı karşıya kalacakları bir takım sorunu içinde barındıran, diğer yandan da bireyi sahip olduğu deneyim ve birikimleri ile güçlü kılan bir potansiyele sahiptir. Ancak emekli olan bireylerin güçlü yanlarını fark etmeleri, bir başka ifadeyle kendi kapasitelerinin farkına varmaları, emeklilik eğitimi ile mümkün olabilecektir (Şahin Baltacı ve Selvitopu, 2012). Yetişkinlerin emeklilik yaşamına erken hazırlık yapmaları ve bu dönem hakkında daha fazla bilgi edinmeleri halinde, bireyler emeklilikte daha aktif ve mutlu bir yaşam sürdürebilme imkanına sahip olabilirler (Eliopoulos, 1989). Noone, Stephens ve Alpass'a (2010) göre emekliliğe hazırlık sürecinde sağlığa ilişkin önlem almaya teşvik edici, finansal güvenliği sağlayan, yaşam tarzını iyileştiren ve emeklilik döneminde yeni rolleri hedefleyen düşünceler ve davranışlarının bütünü emeklilik planlamasının kapsamına girmektedir.

Emeklilik ve yaşlılık aynı anlama gelmemektedir. Emeklilik ve yaşlılık arasında kurulan bağlantılara sık sık rastlanmaktadır. Bu bağlantılar anlamsız kalmaktadır (Tufan, 2014:61). Emekliliğe hazırlık, yaşlılığa hazırlık olarak düşünülmemelidir. Yaşlanma süreci şemsiyesinin altında olan emeklilik sadece çalışma yaşamının sonunu ve meslekten

arındırılmış yeni bir yaşam döneminin başlangıcını oluşturmaktadır. Emekliliğe hazırlığın amacı ise; iş hayatının sona ermesi ile başlayan emeklilik dönemine uyumdur (Kocakoç ve Tufan, 2017:8).

Emekliliğe hazırlık eğitimlerinin en genel amacı, bireylere emeklilik dönemlerine ilişkin seçim yapabilmeleri doğrultusunda finansal planlama, sağlık, sosyal yaşamda değişen roller ve tutumlar ile serbest zamanların değerlendirilmesi gibi konularda gerekli bilgileri sağlamak ve planlama konusunda yardımcı olmaktır (Monk, 1985).

Emeklinin güçlü yanlarını desteklemek ve emekliliğe uyumunu kolaylaştırmak "emekliliğe hazırlık eğitimi programı" ile mümkün olabilir. "Emekliliğe hazırlık eğitimi programı"nın amacı, bireyleri sosyal, psikolojik, fizyolojik, tıbbi ve finansal yönlerden emekliliğe hazırlamaktır. Yapılan çalışmalar, emeklilik öncesi, emekliliğe uyum ve hazırlık eğitimi alan bireylerin emeklilik dönemlerinde daha olumlu, daha etkin, daha üretken ve mutlu olduklarını göstermektedir (Becker ve diğerleri, 1983).

Çalışan bireyin emeklilik dönemine ilişkin düşüncelerini gerçekçi kılmak için emekliliğe ilişkin gerçek verileri kullanması gerekmektedir. Bu nedenle emekliliğe hazırlık eğitimi programının amacı, bireylerin emeklilik dönemine ilişkin bakış açılarını genişletme, onların finansal, psikososyal ve fiziksel yönden emekliliğe uyum sağlayabilmelerine, emeklilik döneminde de üreten ve sağlıklı bireyler olmalarına yardımcı olmaktır. Bu eğitim bireylerin emekliliğin getireceği fiziksel, psikolojik, toplumsal ve finansal sorunları gerçekçi bir şekilde değerlendirmeyi ve bu sorunları ve doğuracağı olumsuz etkileri en aza indirmeyi amaçlayan çözümler bulmayı kapsamaktadır (Başaran, 1985:197).

Emekliliğe uyum sağlama ve başarılı bir emeklilik yaşamı, artan serbest zamanların anlamlı ve amaçlı değerlendirilmesine, toplumsal ilişkilerin sağlıklı sürdürülmesine, gelirin yeterliliğine, sağlığın iyi olmasına ve aile ile olumlu ilişkilerin sürdürülmesine bağlıdır (Rowe, 1996). Buna bağlı olarak da birey aktif çalışma yaşamındayken emeklilik yaşamı ile ilgili olarak emeklilik dönemine hazırlık için; emeklilik yaşamına yönelik amaç(ları) belirlemeli, emeklilik zamanına karar vermeli, emeklilik yaşamına yönelik ekonomik olarak yatırım yapmalı, fiziksel ve zihinsel sağlığın korunması ve sürdürülmesi için önlem almalı, ilgi alanlarını belirlemeli ve emeklilikte tekrar çalışıp çalışmayacağına karar vermelidir (Rowe, 1996).

Emeklilik eğitimin kurumlar aracılığıyla verilmesini tavsiye eden Başaran'a (1985:197-199) göre emeklilik eğitiminin kapsamına ilişkin şu açıklamalarda bulunmuştur. Emeklilik eğitimi için uygulanan programlar değişik türde ve içerikte olabilmektedir. Bunlar dört ayrı başlık halinde incelenmiştir. Birincisi bireye yaşlılık döneminde fiziksel, zihinsel, duygusal, cinsel sorunlar ile aile ve toplumsal ilişkileri, serbest zaman ve değerlendirme olanaklarına ilişkin bilinçli kılacak eğitimi kapsamaktadır. İkincisi işe hazırlama eğitimi ise; bireyin emeklilik çağında yaşına uygun bir iş yapmasını sağlamak amacıyla bu eğitim yapılmaktadır. Bu tür bireylere emeklilik öncesi en az beş yıl öncesinden yavaş yavaş, emeklilik yıllarında yapabilecekleri bir işin gerektirdiği yeterlilikleri kazandıracak şeklinde sunulması gerekmektedir. Türkiye'de orta yaşlarda emekli olanlar ve bir işte çalışanların sayısı artmıştır. Yaşlılık dönemine gelen bireyler bile emekli olduklarında boş durmamaya eğilim göstermektedir. Emekli olacakları işe hazırlamak için eğitim yapmak hem bir kurumsal hem de ulusal bir görev olmalıdır. Üçüncüsü para yönetimi eğitimidir. Emekli olacak bireye emeklilikte alacağı toplu parayı ve ücretlerini yönetmeye hazırlamak için bir eğitim yapmak gerekmektedir. Kurumun sağlayacağı mali müşavirler ile emeklilikte en kötü yatırımı yapıp parasını yitiren emekli bireylerin sayılarının azalmasına ilişkin danışmanlık gerekmektedir. Dördüncüsü ise, insan ilişkileri eğitimidir. Emekli birey ile genç kuşaklar arasında değer ayrılıkları kuşaklar arası çatışmalara neden olmaktadır. İnsan ilişkileri eğitimi en zor olan eğitimdir. İnsan ilişkileri eğitimin en önemli konusu, insanın kendini tanımasıdır. İnsanın yetkinliğinin, olgunluğun göstergesi olan "kendini tanıma" bireyin emekliliği kaliteli geçirmesini sağlamada önemli bir niteliktir.

Emeklilik olgusu: hukuk, tıp, gerontoloji, sosyoloji, psikoloji, ekonomisi, aile ve tüketici bilimleri vb. birçok bilim dalını ilgilendirdiğinden, bu konuda hazırlanacak bir eğitim programının multidisipliner bir yaklaşımla ele alınması gerekir (Heath, 1996).Ayrıca emeklilik eğitimine mümkünse emekli olacak bireylerin aileleriyle birlikte katılmaları, emekli olacak bireylerin serbest zamanlarında yapabilecekleri ek iş, hobi ve eğlenceli etkinliklerle, evlilik yaşamı ile ilgili konulara da yer verilmesi önerilmektedir (Işıkhan, 1997).

Bireylerin, iş hayatlarından emeklilik hayatına geçişleri ile ilgili hukuki düzenlemeleri bilmeleri, onların emeklilik döneminde karşılaşabilecekleri sorunları çözüm adına tek başına fayda sağlayamamaktadır. Kurumların, emekli olacak bireylere,

ilgili yasal düzenlemelerin yanında, emeklilik döneminde karşılaşabilecekleri fiziksel, psikolojik, sosyal ve diğer sorunlar konusunda da danışmanlık hizmeti sunması beklenmektedir. Bu kapsamda emekli olacak bireylere, gönüllülük esasına göre, emeklilik dönemindeki gereksinimlerini karşılayacak kapsamda eğitimler verilmelidir. (Açıkalın, 1996:195).

Bireyin bu döneme ilişkin sorunlara yönelik eğitim programları düzenleyen diğer ülkelerde kişilerin emeklilik ile ilgili hakları, işlemleri ve daha da önemlisi yeni yaşamları konusunda bilgilendirilmeleri konusunda yardımcı olan kuruluşlar vardır. Bu kuruluşlar bireylerin emekli olmadan önce katıldığı eğitim programları düzenlemektedir. Eğitim programlarında sağlık, iş, boş zaman faaliyetleri, spor, bütçe planlama, emeklilik hakları gibi konularda gerekli bilgiler verilmektedir. Tartışma grupları, konferans, vaka tartışmaları, alan ziyaretleri, kendi kendine yardım gibi faaliyetler düzenlenmektedir. Grubun ihtiyaçlarına göre programların içeriği düzenlenir. Emeklilikten sonra işin yerini tutacak faaliyetlere özellikle toplumsal faaliyetlere katılmaları açısından danışmanlık verilmektedir. Halk eğitim merkezleri bu tür faaliyetlerde bulunurlar. Sonuç olarak insanlar emeklilikten sonraki yararlı ve doyurucu bir hayat için hazırlıklı olmalıdır. Emekliliğe hazırlananların emeklilik yaşamına daha kolay uydukları ileri sürülmektedir (Koşar,1996:192).

Emekli olacak bireylerin emeklilik sonrası döneme hazırlanmaları için, İngiltere devleti 1990'lı yıllardan itibaren nüfusun yaşlanmasına bağlı olarak emeklilik için daha fazla kişisel hazırlık yapılması ve orta yaşlardan itibaren emekliliğe hazırlığın yapılması için çağrıda bulunmuştur (Anderson, Li, Bechhofer, McCrone ve Stewart, 2000).

Oliver'ın 1960, Anderson ve Ash'ın 1966 yıllarında yaptıkları ve emekliliğe yönelik planları olan bireylerin, emeklilik sonrası ortaya çıkabilecek sorunlar hakkında önceden bilgi sahibi olmanın emeklilik dönemiyle ilgili algıyı pozitif etkilediğini, emeklilik yaşamına daha kolay uyum sağladıklarına yönelik sonuçlara ulaşmışlardır. 55 yaşını dolduran çalışanlara yoğun rehberlik hizmeti vererek, onları emeklilik yaşantısına hazırlayan söz konusu eğitim süreçlerinden elde edilen ilk deneyimlere göre, bu programların emekli olmaya yönelik olumlu değerlendirmeye katkıda bulunduğu ve emeklilik yaşantısına uyumu kolaylaştırdığı tespit edilmiştir (Lehr, 1994:258).

Emekliliğe hazırlık eğitimi, bireylerin emekliliğe geçiş aşamasında yaşayabilecekleri psikolojik, fizyolojik, sosyolojik ve ekonomik problemleri en aza indirmeye yardımcı olarak, emekliliğe başarılı bir şekilde uyum sağlamayı kolaylaştırmaktadır (Aiken,1995). Becker ve diğerleri (1983), emeklilik öncesi eğitimin bireylerin, emeklilik dönemindeki birçok problem ve depresyondan kaçınmaları için önleyici bir tedbir olabileceğini ortaya koymuşlardır. Tufan (2003:270), emekliliğe hazırlık programlarına aile bireyleriyle birlikte katılmayı ve tıbbi ve ekonomik hazırlıklara psikolojik ve sosyolojik faktörlerin etki ettiğini belirtmektedir. Bu eksende yaşlılıkla ilgili gelecek perspektiflerde ilgili tutumlarda bu etkilerin görülmesi gerekliliğine ve faktörlerin birbiriyle sıkı bir ilişki ve etkileşimin olduğunun farkına varılmasını tavsiye etmektedir. Bu anlamda emekliliğe nasıl hazırlanmak gerektiği konusunda genel tavsiyeler mümkün olmadığı belirtmektedir.

Devlet Personel Dairesi (DPT) (1968) tarafınca hazırlanan bu çeviri metninde Amerikan Birleşik Devletlerinde 1956 yılında uygulanmaya başlayan emeklilik hazırlık programlarının kapsamına, işleyişine ve etkisine yönelik yapılan bir araştırmanın sonuçlarına yer verilmiştir. Kurumların çoğunda emekliliğe hazırlık programları personelin emeklilik yaşından beş yıl önce uygulanmaktadır. Eğitim programına ilişkin toplantılar personelin normal iş saatlerinde yapılmaktadır. Emeklilik programları tecrübeli gerontolog liderliğinde doktor, avukat, işveren ve personel arasında görüşülerek oluşturulmuştur. Toplantılar genel olarak doktor, avukat, gerontolog ve ilgili meslek mensuplarından birinin yardımı ile yönetilmiştir. Emekliliğe hazırlık için kurumlarca uygulanan programların konu kapsamı; emeklilik maaşı ve diğer gelirlerin hesaplanması, mali planlama ve bütçe, sağlık, planlama faaliyetleri, aile ilişkileri, emeklilerin kiminle ve nerede barınacağı, vergi ve diğer hukuki sorunlardır. Emekliliğe hazırlık programlarında işlenen konuların emekliliği yaklaşan personelin ihtiyaçlarına cevap vermek üzere ele alındığı taktirde, gelir ve sağlık en büyük problemlerdir. Emeklilik programlarının emeklilik sonrasını sadece ekonomik ve sağlık sorunlar bağlamnda değil, aynı zamanda bu dönemin şahsi ve sosyal ilişkiler ile ilgili birçok konular içermekte olduğu belirtilmiştir. Eğitim programlarında uygulanan grup tartışmalarının en önemli sonucu, birçok personelin emeklilik öncesi tutum ve davranışlarında meydana gelen değişimlerdir. Bu tartışmalar esnasında emeklilik döneminin korkulacak veya emekliye ayrılma günü gelinceye kadar unutulup sonra da üzüntü duyulacak bir konu olmaktan öte, araştırılması ve planlaması gereken bir konu haline dönüşmüştür.

Yetişkinler çalışma yaşamında iken onların emeklilik deneyiminin kalitesini iyileştirmek için emeklilik öncesinde emeklilik planlama fırsatının verilmesi önemli bir adım olarak değerlendirmek mümkündür (Mutran, Reitzes ve Fernandez, 1997). Öztürk ve Hazer (2017) ise bireylerin emekliliğe kolay uyum sağlayıp bu dönemde iyi bir yaşam sürdürebilmeleri için emeklilik fikrini benimsemeleri gerektiğini; bunun için ise emekli olacak bireylere gerek özel, gerekse kamu kurumları tarafından kurum içi eğitimler verilmesinin gerekli olduğunu ifade etmektedir. Başar ve Ulutaş (2015) da benzer şekilde, emekli bireylere, ilgili kurumlar, birimler ve danışmanlık büroları tarafından, yaşamlarını kolaylaştıracak hizmetlerin verilmesini önermektedir. Bir kurumda yıllarca emeğini veren bir çalışan bireyin emekliliğe hazırlanması için yapılacak bir eğitim, işverenin personeline borcu olmalıdır. Batı ülkelerinde bu eğitim bir borç değil bir görev olarak benimsenmekte toplu sözleşmelerin konusu olmaktadır (Başaran, 1985:198).

Türkiye'de emeklilik konusunda yapılan araştırma sonuçlarına bağlı olarak, yetişkinlere emekli olmadan önce bu döneme hazırlamak amacıyla emeklilik eğitimi verilmesi önerilmektedir.

2.5. İlgili Alanyazın

Bu başlıkta, emeklilik planlaması ve emeklilik eğitimi konusunda araştırmacı tarafından ulaşılan yurtdışında ve yurtiçinde yapılan akademik çalışmalara yer verilmiştir.

2.5.1. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Glamser (1981) tarafından Pennsylvania'da bir firmadan emekli olan 60 yaş ve üzeri 132 erkek katılımcı ile yapılan araştırmada; emekli bireylerin %84.0'ünün çalışanların emekliliğe hazırlanabilmeleri için kurumların emekliliğe hazırlık programları oluşturmaları gerekliliği sonucuna varılmıştır.

McKenna ve Nickols (1988) tarafından yapılan araştırmada, 40 ve 55 yaş grubundaki 220 kadının emeklilik planları üzerinde etkili olan faktörleri incelemiştir. Katılımcıların %87.0'sinin emeklilik planlamasında amaçları belirlemenin "önemli" ya da "çok önemli" olduğunu belirttikleri, %45.0'inin 65 yaşından önce emekli olmayı planladıkları, %83.0'ünün emeklilik yıllarında ne kadar gelire ihtiyacı olabileceği konusunda fikirlerinin olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Campione (1988), “Yetişkin Erkeklerin Boylamsal Araştırması” (National Longitudinal Survey of Mature Men) adlı çalışmanın emeklilik hazırlık programına katılma fırsatını bulup bulmadıklarının sorulduğu tek araştırma yılı olan 1981 yılı verilerini kullanmıştır. Emekliliğe hazırlık programlarına katılımı belirlemek amacıyla 45-59 yaş grubundaki 294 emekli olmayan erkek üzerinde yapılan araştırmada; çalışma hayatı boyunca emeklilik dönemi için hazırlanan bireylerin emekliliğe hazırlık programlarına katılma oranlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bir aileye sahip olan, sağlık durumunda sorunu olmayan ve mesleki statüsü yüksek olan bireylerin emeklilik yılları için daha çok plan yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Gee ve Baillie (1991) tarafından çalışma yaşamında yer alan 40 yaş ve üzeri 83 İngiliz ve 100 Avusturyalı yetişkinlerin emeklilik beklentilerinin cinsiyet, iş tutumları ve serbest zaman deneyimlerini ile ilişkisini incelemek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre hem kadınların hem de erkeklerin emekliliği “yeni bir başlangıç” dönemi olarak gördükleri tespit edilmiştir. Diğer bir konu olan emekliliği planlama kurslarında da en çok popüler konuların; finans idaresi, hobileri geliştirme ve fiziksel sağlık olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya katılan erkekler arasında finans idaresi, kadınlar arasında ise gönüllü aktivitelere katılımın daha önemli olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Wiggins ve Henderson (1996) tarafından 40 ve üzeri yaş grubundaki hemşire olarak çalışan toplam 145 kadının emeklilik öncesinde emekliliklerini sağlık ve finansal olarak planlamalarına konusunu işleyen bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada 40 ve 50 yaş grubundaki kadınların yaş ortalaması 47 ve emeklilik için beklenilen süre ortalamasının 14 yıl olması nedeniyle emekliliği planlamaya başlamak için çok erken olduğu görüşü beyan edilmiştir. Kadınların büyük çoğunluğu emeklilik yaşamını planlamak için (emekliliğe hazırlık eğitimi programları, arkadaşlarla emeklilik hakkında konuşma, emekliliğe hazırlık ile ilgili herhangi bir yayın tarama vb. gibi) bilgi edinmedikleri, kadınların 26’sının emeklilik öncesi kurslara kayıt yaptırdığı, sadece 12’sinin emeklilik öncesi kurslara katılmıştır. Evli olan kadınların çoğunluğunun emeklilik planına ihtiyaç duymamalarının nedeni ise, emekliliği planlama konusunda eşlerine güvenmeleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca eğitim ve gelir düzeyi yüksek, ekonomik konularda bilgili olan kadınların emeklilik için finansal planlama yaptıkları

tespit edilmiştir. Sağlığın sürdürülmesi ve ekonomik konularda bilgili olmak, kadınların emekliliği planlama konusunda yardımcı bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Marcellini, Sensoli, Barbini ve Fioraventi (1997) tarafından İtalya'da 50 ile 84 yaşları arasında olan (yaş ortalaması 68.61) yaşlılıkla ilgili gönüllü bir derneğe üye olan 478 emekli bireyin emeklilikle ilişkili problemleri ve ihtiyaçları ve emekliliğe hazırlık programlarını incelemeyi amaçlayan bir çalışma yapılmıştır. Emekliliğe hazırlık programına katılmış olan bireylerin yarıdan fazlasının (%57.0) emeklilik yaşamında herhangi bir problem yaşamadıkları, katılımcıların hemen hemen tamamının (% 95.0) serbest zaman aktiviteleri ve sosyal yaşama hazırlık konusuna "yeterli" ölçüde katıldıklarını belirttikleri görülmüştür. Emeklilikle ilişkili serbest zamanların artması birçok katılımcı tarafından bir rahatsızlık ve endişe kaynağı olmaksın ötesinde, yeni faaliyetlere başlamak ve geliştirmek için bir fırsat olarak görülmektedir. Serbest zaman etkinlikleri içerisinde olanların yüksek eğitim düzeyine sahip katılımcılar olduğu görülmüştür. Ayrıca emeklilik hazırlık programlarına çoğunluğun ilgi gösterdiği alanlar ise; öz bakım, psikolojik sağlık, zihinsel aktivite, sağlıklı beslenme ve sağlık sorunlarının önlenmesi ve yönetimidir. Bu araştırma, bireyler emekli olsalar bile emeklilik programlarının geliştirilmesinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Elder ve Rudolph (1999) emekliliği planlama ve emeklilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 1992 yılındaki ilk etap olan "Sağlık ve Emeklilik Çalışması (Health and Retirement Study)" örnekleminden ilgili veriler kullanılarak 51 ve 61 yaş arasında değişen 1781 Amerikalı emekli bireyle çalışma yapmışlardır. Emeklilik hakkında emeklilik öncesi çok düşünenlerin ve ilgili toplantılara katılanların çoğunluğunun emeklilik döneminden memnun oldukları tespit edilmiştir. Emeklilik hakkında düşünmek ve emekliliği planlama toplantılarına katılmanın emeklilik doyumu ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca bireylerin sağlık problemleri ya da kurumun yasası gereği zorunlu emeklilik gibi gönülsüz olarak alınan emeklilik kararları olsa bile, emekliliği planlama aktivitelerinin emeklilik döneminde memnuniyet düzeyinin artmasına katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Glass ve Flynn (2000), Kuzey Carolina'da kırsal alanda yaşayan 45–64 yaş arasındaki yetişkinlerin emeklilik öncesi dönemde emeklilik yaşamına ilişkin hazırlıkları ve ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik 36'sı kadın 30'u erkek toplam 66 kişi ile nicel bir araştırma yapmışlardır. Katılımcılardan %69.7'si emeklilik dönemine hazırlanmak

amacıyla herhangi bir kurumsal emekliliğe hazırlık programına katılmamıştır. Buna rağmen bir emeklilik dönemine ilişkin bir plan yapmaya başlayan katılımcılar (%74.2) emekliliğe ön hazırlık için finansal, sağlık ve refahın konuların önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Kırsalda yaşayan orta yaşlı yetişkinlerin endişe duyduğu konular ise; emeklilik dönemi etkinlikleri ve aileler hakkında olmuştur. Gelirin iyi düzeyde olması, emeklilik öncesi emeklilik planının bulunması katılımcıların emekliliğe yönelik tutumlarını olumlu etkilemektedir. Katılımcılar için emeklilik döneminde finansal ve sağlık refaha yönelik olumlu tutumlar için emeklilik planını ve hobileri önemli gördüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların emeklilikte yaşam memnuniyetinin doğrudan mevcut finansal durumları ve hobileri ile bağlantılı olduğunun farkındalığının olduğu bulunmuştur. Katılımcılar emeklilik yıllarında gerekli olabilecek geliri hesaplamak, bireysel emeklilik planları (maaş planı ve yatırımlar vb.) yapmak, hobi edinmek, kulüp ve organizasyona katılmak, eşleriyle daha çok zaman geçirmek ve toplumda aktif bir rol üstlenmek gibi konulara ilişkin planlar için adım attıkları tespit edilmiştir. Emeklilik için plan yapmama nedeni olarak katılımcıların mevcut bilgi eksikliğinden kaynaklanıyor olabileceğini sonucuna ulaşılmıştır.

Anderson, Li, Bechhofer, McCrone ve Stewart (2000) tarafından İskoçya ülkesinin Kirkcaldy şehrinde yaşayan genç ve orta yaş yetişkinlerin uzun dönemli emekliliğe hazırlık davranışlarını incelemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. 40 yaşın altındaki çalışanların %38,0'i ve 40–49 yaş grubundaki çalışanların %32,0'si emeklilik dönemi hakkında az da olsa düşünmüşlerdir. Bu yaş gruplarının yarısından fazlası ve 50-59 yaş grubundakilerin %37'si emeklilik için yeterli finansal birikimi olmadığını ve finansal olarak emeklilik yaşantısı için yeterli hazırlık yapmadıklarını belirtmişlerdir. Erkeklerin emeklilik hakkında daha çok düşündükleri ve finansal olarak emeklilik yaşantısı için hazırlık yaptıkları belirlenmiştir. Ayrıca birkaç hafta gibi kısa süredir plan yapan bireylere göre bir yıl ve daha fazla süredir emeklilik yaşamına yönelik hazırlık yapan bireylerin finansal açıdan emeklilik yaşamına yeterli hazırlık yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın önerisi; emeklilik planlamasının bir bütün olarak planlanmasının gerekliliği ve planlama eğiliminin karmaşık bir olgu olduğu için finansal, sosyal, kültürel ve psikolojik faktörlerin dikkate alınmasını gerekliliği söz konusudur.

Kosloski, Ekerdt ve DeViney (2001) tarafından "Sağlık ve Emeklilik Araştırmasının" 1995 yılı ilk etapta elde edilen verileri kullanılarak 51–61 yaş grubundaki

4545 kişinin işle ilgili tatmin düzeylerinin emeklilik planlama eğilimini değerlendirmek amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Çalışma yaşamında yer alan bireylerin işten memnuniyet düzeyi artması veya pozitif sosyal ilişkileri olan çalışanların emeklilik için daha az plan yapma eğilimde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Yüksek eğitim düzeyi, ileri yaş, erkek olma, sağlık sorunlarına sahip olmak, evli olmak ve emeklilik maaşı faktörleri emeklilik dönemine ilişkin planlama eğilimini arttırdığı tespit edilmiştir.

Rosenkoetter ve Garris (2001) bir şirketten emekli olmuş 751 kişi (406 erkek ve 345 kadın) ile emekliliği planlama, zaman kullanımı ve psikolojik uyumu incelemek amacıyla nicel bir araştırma yapmışlardır. Katılımcıların %65'i 20 yıl ve üzeri süre emekli olup, yaş aralığı 40 ile 94 yaş arasında değişmektedir. Emekli olmadan önce katılımcıların %33'ü herhangi bir emekliliği planlama faaliyetlerine katılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Emekliliğini planlayanların ise, %28.0'inin emekliliğe hazırlık olması açısından yatırım planlaması yaptıkları, %10.2'sinin finans planlama aktivitelerine katıldıkları, %8.4'ünün emekliliği ailesi ile birlikte planladıkları tespit edilmiştir. Emekliliğe hazırlık açısından en fazla plan yapan bireylerin plan yapmayan bireylere göre incelendiğinde, bu kişilerin daha fazla sosyal faaliyete katıldığı, kolay bir şekilde emekliliğe geçiş yaptığını ve emeklilik döneminde tatmin düzeyini arttıran aktivitelere katılım gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Schellenberg, Turcotte ve Ram (2005) 2002 General Social Survey (GSS) verileri kullanarak Kanada'da 45 yaş ve üzeri, 10 yıl önce emekli olmuş 4.400'den fazla bireyin emekliliğe hazırlanmalarını incelemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre bireylerin %71.0'i mali finansal konular dışında emekliliğe yönelik hazırlık yapmışlardır. Plan yapan bu bireylerin %46.0'sı emeklilik hakkında bilgi toplama, %35.0'i serbest zaman aktiviteleri ve hobileri geliştirme, %27.0'si fiziksel aktiviteler, %29.0'u gönüllü çalışmalara katılım planları olduğunu belirtmişlerdir. Kadınların (%31.0) erkeklere oranla (%26.0) gönüllü çalışmalara daha çok katıldıkları, yüksek öğrenime sahip olanların %62.0'sinin ise emeklilik hakkında daha çok bilgi edindikleri belirlenmiştir. Ayrıca finansal olmayan emeklilik hazırlıklarını yapanların, daha yüksek bir eğitim düzeyine sahip olma, emeklilik sigortasına sahip olma, profesyonel bir meslekte istihdam olma, yüksek gelir elde etme ve gönüllü olarak emekli olma gibi yüksek sosyoekonomik statüyle ilişkili özelliklere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.5.2. Türkiye'de Yapılan Araştırmalar

İlgili alanyazın incelendiğinde, çalışanların emeklilik eğitimine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla Şahin Baltacı ve Selvitopu (2012) tarafından öğretmenler üzerinde yapılan araştırmada öğretmenlerden bir kısmının emeklilik dönemini yeni bir başlangıç ve değişik faaliyetler yapmalarına fırsat bulacakları bir dönem olarak tanımlarken bir kısmı da sakin bir hayat sürme dönemi olarak değerlendirmişlerdir. Aynı araştırmada öğretmenlerin yarıya yakınının emeklilik dönemine yönelik olumsuz bir algılama emekliliği adeta bir bitiş dönemi olarak gören öğretmenlerin genelde, maaşlarının azalacağından kaygı ve depresyon gibi psikolojik problemlerle karşı karşıya kalacaklarını gibi düşüncelere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin yarıya yakın bir kısmının emeklilik dönemine ilişkin herhangi bir planlama yapmadıkları görülmüştür. Emeklilik dönemine yönelik olarak plan yaptığını belirten sınırlı sayıda öğretmen, genelde ailelerine ve kendilerine daha çok zaman ayırmayı, yeni bir iş kurmayı, sosyal sorumluluk ve gönüllülük projelerine katılmayı planladıklarını sonucuna ulaşılmıştır.

Günay (2006) tarafından yapılan araştırmada, emeklilik dönemine yaklaşmış öğretmenler, emekli olduklarında aileleri ile daha fazla vakit geçireceklerini; ancak bu dönem için finansal açıdan yeterli birikime sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmada öğretmenlerin yarıdan fazlası, bu dönem için herhangi bir plan yapmadıklarını belirtmişlerdir. Araştırma kapsamına alınan ve emekliliğe hazırlık olması açısından plan yaptığını belirten 150 bireyin çoğunluğu (112 birey %74.7) sorunla karşılaşmaktadır. Bu bireylerin yarıdan fazlası sorun olarak 'çevremde emekliliğe hazırlanmaya ilişkin yardım alabileceğim, bu konuda uzman olan birisinin olmamasını' olarak belirtmişlerdir. Bireylerin cinsiyeti, öğrenim düzeyleri ve ailelerinin aylık net gelir düzeylerinin karşılaşılan (yaşanılan) sorunlarda ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Plan yaptığını ifade eden öğretmenler ise genelde finansal konularda plan yaptıklarını, bu amaçla da genelde gayrimenkul aldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler, emeklilik dönemine hazırlayıcı bir eğitim programının gerekliliğini vurgulamışlardır. Böyle bir programda yer almasını istedikleri konuların başında ise finansal durumla ilgili konuların yer almasını istemişlerdir.

Akçay'ın 1994 yılında Çanakkale ilinde görev yapan emekli adayı öğretmenlerin emeklilik hayatının çeşitli yönlerine ilişkin düşünce, kaygı ve beklentileri ile emekliliğe hazırlık eğitimine olan ihtiyaçlarını incelemek amacıyla yürüttüğü araştırmanın

sonuçlarına göre; emekli adayı öğretmenlerin emeklilikteki sağlık ve psikolojik konular hakkındaki kaygıları genellikle "az", sosyal sorunlar konusundaki kaygıları ise daha yüksek olarak bulunmuştur. Emeklilikte eşle ilişkiler konusundaki kaygılar genellikle "az", çocuklarla ilişkiler konusundaki kaygılar ise "orta" olarak belirtilmiştir. Öğretmenlerin; emeklilikteki mali duruma ilişkin kaygıları orta düzeyde olup, %15.4'ü emeklilikten sonra uzun bir süre çalışmayıp dinlenmeyi, %65.5'i hemen çalışmaya başlamayı, %19,4'ü ise bu konuda kararsız olduğunu, araştırma kapsamına alınan öğretmenlerin tamamı kendilerini emekliliğin tüm yönlerine ve sorunlarına orta derecede hazır hissettiklerini ve %31.8'inin bir yıl içinde emekli olmayı planladıkları tespit edilmiştir.

Salman (2004) tarafından emekli öğretmenler üzerinde yapılan araştırmada; erkek emeklilerin, kadın emeklilerle karşılaştırıldığında bu döneme daha iyi uyum sağladıkları, ayrıca erkek emeklilerin bu döneme ilişkin tatmin düzeylerinin kadın emeklilerden daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Araştırmada, öğretmenlerin emekli olmadan önce bu döneme hazırlık kapsamında sadece konut ve arsa satın aldıkları; emekli gelirlerine ek olarak gayrimenkul geliri elde ettikleri, eşlerinin ya da kendilerinin yeniden bir işte çalıştıkları ya da evli olmayan çocuklarından maddi destek aldıkları tespit edilmiştir. Aynı araştırmada emekli öğretmenlerin emeklilik dönemine uyum düzeyleri ile bu döneme yönelik tatmin düzeyleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın bulgularına göre çıkarılan sonuç ise; bireylerin emeklilik dönemine uyum sağlayabilmeleri, tatmin edici bir yaşam sürebilmeleri için emeklilik fikrini benimsemeleri ve emeklilik döneminin özelliklerini dikkate alarak (öncelikle gelirin azalacağı, boş zamanın artacağı v.b) emekliliğe hazırlanmaları gerekmektedir. Emekliliğe hazırlık programları, emekliliğe uyum sağlamaya ve tatmin edici bir yaşam sürmeye olanak sağladığı gibi aynı zamanda emekli bireyleri, sağlıklı ve mutlu bir şekilde yaşamın son dönemi olan yaşlılık dönemine geçişlerine de hazırlayacağı açıklanmıştır.

Arpacı (2014) tarafından yapılan araştırmada, emekli olan bireylerin önemli ölçüde maddi sıkıntı çektiği ve işe yaramazlık duygusu yaşadığı gözlenmiştir. Emeklilerin sadece üçte birlik bir kısmının emekli olmadan önce bu döneme yönelik plan yaptığını ifade ettikleri; bu planlamanın daha çok ekonomik içerikli olduğu belirlenmiştir. Araştırmada emekli bireylerin çok az (%4,3) bir kısmı emekliliğe uyum eğitimi aldığı tespit edilmiştir.

Emekliler üzerinde yapılan bir başka araştırmada (Şimşek ve Büyükkıdık, 2015), emeklilik yaşı geldiğinde çalışmaya devam etmeyip emekli olan öğretmenlerin, bunu mesleki yorgunluk, okulda yaşadıkları problemler ve aileleriyle daha kaliteli zaman geçirme düşüncesi nedeniyle tercih ettikleri görülmüştür. Araştırmada, emekli öğretmenlerin emeklilik dönemine yönelik olumlu duygularını mutluluk, özgürlük ve toplumsal aidiyetlik kavramlarıyla; olumsuz duygularını ise sıkılma, yorgunluk, işe yaramama, uyumsuzluk, saygınlığın azalması, boşlukta hissetme, yalnızlık ve bocalama kavramlarıyla ifade ettikleri görülmüştür. Aynı araştırmada, özellikle emekli erkek öğretmenler, serbest zamanlarını genelde kahvehanede geçirdikleri, bunun yanında televizyon izlediklerini, dernek çalışmalarına katıldıklarını, yayınları takip ettiklerini, kurs ve etkinliklere katıldıklarını, tarım ve hayvancılıkla uğraştıklarını ifade etmişlerdir.

Sevim ve Şahin (2007) tarafından yapılan araştırmada, emeklilerin yaşadıkları en büyük sorun olarak ekonomik sorunlarını gündeme getirdikleri, emeklilik maaşlarının yetersiz olduğu için emeklilerin devletten en önemli beklentilerinin ekonomik durumlarının iyileştirilmesi olduğu bulunmuştur. Araştırmada emeklilerin yarısından fazlasının emekliliğe yönelik herhangi bir plan yapmadan emeklilik sürecine hazırlıksız olarak girdikleri tespit edilmiştir. Aynı araştırmada, emeklilerin bir şey üretemedikleri, toplumdan dışlandıkları ve toplumda yaşlılara karşı olumsuz tutum gibi nedenlerle kendilerini değersiz hissettikleri, ayrıca serbest zamanlarını değerlendirebilecekleri ortam bulmakta zorlandıkları gözlenmiştir. Bu nedenle kendilerine sağlanacak sosyal imkânların artırılmasını, ayrıca emekliliğe hazırlık eğitimi verilmesini talep ettikleri görülmüştür.

İlbay, Yiğit ve Özişli (2016) tarafından yapılan araştırmada ise emeklilerin rehberlik ihtiyaçları ile emeklilik dönemine yönelik yaşam tatmini algıları arasında negatif yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, emeklilerin rehberlik ihtiyaçları giderildiğinde yaşamlarından daha üst düzeyde doyum sağlayacaklarını göstermektedir.

Sarım (1996) tarafından İstanbul'da 5 yıl, 5-10 yıl ve 10 yıldan fazla süredir emekli olan emeklilerin zamanlarını değerlendirme durumlarını incelemek amacıyla İstanbul'da emekli olmuş 129 erkek ve 71 kadın üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre; emeklilerin çoğunluğunun 40-50 yaş grubunda oldukları, emeklilerin büyük bir çoğunluğunun kendi evinin bulunduğu, hemşire, doktor, yönetici

ve diğer profesyonel mesleklerden emekli olanların % 49'unun emeklilik sonrasında da çalışma yaşamlarını sürdürdükleri, mesleki bağlantılarını korudukları, emeklilik sonrası saygı ve prestijlerini sürdürdükleri tesbit edilmiştir. Eğitim düzeyi yüksek mesleklere sahip olan bireylerin daha fazla serbest zaman fırsatlarını değerlendirme ve aktivitelerine sahip oldukları da bulunmuştur. Araştırmaya katılan emeklilerin % 52'sinin emeklilik sonrasında çalıştığı, ev içi ve ev dışı fiziksel faaliyetlerin özellikle erkeklerde düşük düzeyde olduğu, en yüksek oranda gerçekleştirilen fiziksel aktivitenin yürüyüş olduğu bulunmuştur. Boş zaman faaliyeti olarak TV izlemek (% 90.5) yüksek orandadır. Emeklilerin (% 75.5) kitap, gazete vb. okumayı tercih etmektedir. Emeklilerin % 75.5'inin sinema, tiyatro vb. sanat aktivitelerini tercih etmedikleri de saptanmıştır. Emeklilerin katıldıkları sosyal faaliyetlerin başında % 82.5 oranında aileleri ile % 70 oranında arkadaş ve komşuları ile zaman geçirmek gelmektedir. Ayrıca önemli bir başka araştırma bulgusu emekli bireylerin yarıdan fazlasının (%62.0) emeklilik öncesinde emeklilik yaşamını planlamadığı, %21.5'inin plan yapıp uyguladığı, %16.5'inin ise planlarını uygulamadıkları sonuçlarına ulaşılmıştır (akt: Salman, 2004; Gülay, 2006).

Yılmaz (1996) tarafından emeklilik yaşantısının özelliklerinin belirlenmesi, emekli profilinin çıkartılması amacıyla İzmir'de 234 emekli bireyi kapsayan bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda emeklilerin emekli olma kararlarını, emeklilik planlarını aileleri ile büyük bir çoğunlukla eş ve çocukları ile birlikte gerçekleştirdikleri için emekliliğe daha kolay uyum sağladıkları ortaya çıkmıştır. Emekli olduktan sonra emeklilerin arkadaşlarına, çocuklarına ve torunlarına daha fazla zaman ayırarak ev işleri ile daha fazla ilgilendikleri bulunmuştur. Emeklilerin çoğunluğu (%59.4) emekli olmaktan mutluluk duydukları, çalışma yaşamını özlemedikleri, emekli olma kararından hiç pişman olmadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca emeklilerin % 56'sı kendilerini topluma faydalı hissederlerken, % 27'si topluma faydasız hissetmektedir. Araştırmada; erkeklerin %58,1'i kadınların %66,2'si emeklilik yaşamına önceden hazırlandığını, erkeklerin %31,0'i, kadınların %22,5'i hazırlanmadığını, erkeklerin %10,8'i, kadınların %8,1'i kurum politikası dolayısıyla emekliliğe aniden karar verdiklerini belirtmişlerdir. Bu araştırma bulgularına göre; ülkemizdeki ekonomik koşulların olumsuzluğu nedeni ile emeklilerin emeklilik sonrasında da çalışma gereği duydukları sonucuna ulaşılmıştır (akt: Salman, 2004; Gülay, 2006).

İncealtın (1999)'nın Ankara'da üç farklı kitleyi temsil eden sekiz emekli derneğinin üyeleri arasından seçilen 84 emekli üzerinde yaşlı kültürü ve emekli derneklerindeki yaşlıların sosyo-kültürel özelliklerini araştırmayı amaçlayan çalışmasında, emekli derneklerine kayıtlı emeklilere 39 sorudan oluşan anket formu uygulanmış, araştırma sonucunda araştırmaya katılan emekliler "emeklilik sürecine" çok iyi hazırlanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Emeklilerin çoğunun emeklilik gelirlerini yeterli bulmadıkları, ancak emeklilikte sosyal uyum güçlülüğü çekme korkusunun gelir düzeyinden duyulan memnuniyetsizliğe göre daha kaygı verici bulunduğu tespit edilmiştir. Emeklilerin çevrelerinde kendilerinden önce emekli olan insanları gözlemleyerek ve karşılaştırma yaparak emeklilik dönemindeki tatmin düzeylerini arttırmaya çalıştıkları, en büyük desteği yakınlarından ve çocuklarından bekledikleri bulunmuştur (akt: Salman, 2004).

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama ve araçları ile verilerin analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma 40 yaş ve üzeri yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimlerinin belirlenmesi ve bu eğilimlerine ilişkin elde edilecek verilerin demografik özellikler ile arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda bu araştırma, ilişkisel tarama modelinde nicel bir araştırmadır. Tarama tekniğiyle gerçekleştirilen kesitsel bir araştırmadır.

Tarama modeli büyük bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir örneklem üzerinde geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan bireyi ve konuyu kendi koşulları içinde, mevcut haliyle tanımlanmaya çalışılır. Tarama modelleri kullanım amaçlarına göre tekil tarama ve ilişkisel tarama olarak ayrılmaktadır (Karasar, 2004). İlişkisel tarama modeli ise iki veya daha fazla sayıda olan değişkenler arasında birlikte değişimin varlığını ve/veya derecesini, düzeyini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Balcı, 2010).

Tarama, sosyal bilimlerde ve ilgili uygulamalı alanlarda en yaygın biçimde kullanılan veri toplama tekniğidir ve bireylerin kendilerinin belirttiği inançları, eğilimleri veya davranışlarıyla ilgili araştırma soruları için uygundur. Ayrıca aynı soruları yanıtlayan çok sayıda yanıtlayıcı örnekleri, birçok değişkeni ölçer, birden fazla hipotezi test edip; konuya ilişkin bağıntısallığı ortaya çıkarır (Neuman, 2010). Bu araştırma 40 yaş ve üzeri yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimlerinin ne olduğunun belirlenmesi amacı doğrultusunda, mevcut eğilimi betimlediği için ilişkisel tarama modeline uygun olan bir araştırmadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmaya dahil edilme kriterlerinden biri olan 40 yaş üzeri olma şartının nedeni; araştırmada kullanılan 'Emekliliği Planlama Süreci' ölçeğinin uyarlama çalışmasında 40 yaşın kriter olarak alınmış olmasıdır. Aiken (2002)'e göre de ideal olarak emeklilik planlaması, yetişkinin emeklilik döneminden 5-10 yıl önce başlamalıdır. Ayrıca SGK 'nın 2016 verilerine göre Türkiye'nin ortalama emeklilik yaşı 51 iken ve TUİK'in 2016 verilerine göre doğuştan beklenen ömür süresinin 76 yıl olmasıyla emekli olarak geçirilecek ortalama ömür beklentisinin 25 yıl olmasından dolayı 40 yaş bir kriter olarak seçilmiştir. Bu nedenle bu araştırmaya dahil olma kriterlerinden biri olan yaş kriteri, 40 yaş olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılım kriterleri ise; yetişkinlerin 40 yaş ve üzeri olması, ilçede aktif çalışma yaşamında yer almasıdır. Bu kriterlere uyan yetişkinler araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmanın evrenini Konya'nın Kulu ilçesinde ikamet eden 40 yaş ve üstü bireyler oluşturmaktadır. Evrende örneklem seçme işleminde olasılığa dayalı örneklem türlerinden basit tesadüfi örnekleme türü kullanılarak araştırma örneklemine ulaşılmıştır. Gürbüz ve Şahin'e (2016) göre, olasılıklı örnekleme tekniklerinde evrende yer alan her birimin örnekleme şansı eşittir (rastlantısallık) ve örnekleme seçilme durumları ise birbirinden bağımsızdır. Olasılıklı örneklemde rastlantısallık ve bağımsızlık evren değerinin daha güçlü tahmin edilmesini ile örneklemin evrene genellenebilirliği arttırmaktadır. Olasılıklı örneklem sonuçların kabul edilebilir düzeyde olmasını ve sonuçların genellenebilirliğini sağlamaktadır. Olasılığa dayanan örneklem teknikleri içerisinde yer alan basit tesadüfi örnekleme ise, araştırma evrenni içerisinde öğelerin her birine örnekleme seçilme için eşit şansı mevcuttur (Gürbüz ve Şahin, 2016) Araştırmanın örneklemi evreni bilinen örneklem formülü ile elde edilmiştir. Araştırma evreni ve örnekleme ilişkin veriler Çizelge 3'de gösterilmiştir.

Çizelge 3'de gösterilen SGK (2017) verilerine göre Konya'nın Kulu ilçesinde 40-44, 45-49,50-54 ve 55-59 yaş gruplarında 1455 erkek ve 299 kadın olmak üzere toplam 1754 sigortalı olarak çalışan yetişkinler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Çizelge 3

Kulu İlçesinde Yaş Gruplarına Göre Sigortalı Çalışan Dağılımı

Yaş Grubu	Kadın	Kadın (%)	Erkek	Erkek (%)	Toplam
40-44	56	%11.38	436	%88.62	492
45-49	98	%17.69	456	%82.31	554
50-54	82	%18.94	351	%81.06	433
55-59	63	%22.91	212	%77.09	275
Toplam	299	%17.05	1455	%82.95	1754

Sürekli değişkenlerde çalışma evrenini temsil edecek olan örneklem büyüklüğünün hesaplanması için aşağıdaki formüller kullanılmıştır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2013).

$n_o = [(t+S)/d\ ]^{2}$ Denklem 1

$$n = \frac{n_0}{1+\frac{n_0}{N}}$$ Denklem 2

n: Hedeflenen örneklem büyüklüğü

N: Evren büyüklüğü

t: Güven düzeyine karşılık gelen tablo değerini

S: Standart sapma

d: Sapma miktarı

Konya ilinin Kulu ilçesinde sigortalı olarak çalışan 40 yaş ve üzeri yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimlerinin ne olduğunun belirlenmesi ve plan yapma eğilimlerine ilişkin elde edilen verilerin demografik, toplumsal, ekonomik ve kültürel değişkenler ile arasındaki ilişkinin ortaya konulması amaçlayan bu araştırmanın evren büyüklüğü 1754'tür. Evren tahmini için sapma miktarı d=.05, güven düzeyi (1-α)=0.95 alınmıştır.

- $n_o=[(t \times S) / d]^2$ formülünde değerleri yerine konulduğunda;
- $n_o= [(1.96 \times 0.5)/0.05]^2= 384.16$
- $n=[n_o /1 + (n_o /N))]$ formülünde n_o ve N değerlerini yerine konulduğunda;
- $n= 384.16/ [1+(384.16) / 1754]=175$

Buna göre bu araştırma için örneklem büyüklüğü 175 olarak formülden bulunmuştur. Formüle binaen ulaşılması gereken örneklem büyüklüğü 175 yetişkin olsa da araştırmacı toplam 196 yetişkine ulaşarak araştırmayı tamamlamıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın verileri Konya ili Kulu Kaymakamlığından alınan izin sonrasında Kulu ilçe merkezinde ikamet eden 40 yaş ve üstü bireylerden elde edilmiştir. Alınan izin ekte bulunmaktadır (bkz, EK A.). Bu araştırma kapsamında 40 yaş ve üzeri, ilçede aktif çalışan ve emekli olmayan yetişkinlere anket uygulanmıştır. Araştırmacı kendisini tanıtarak, araştırmanın amaç ve öneminden bahsetmiştir. Veriler anket formuna bağlı kalınarak, yetişkinlere toplam 196 anket uygulanıp geçerli yanıtlar elde edilmiştir. Bir yetişkine anketin uygulanması ortalama 20 dakika sürmüştür. Veriler toplanırken araştırmaya katılan bireylerin bilgilerinin gizli tutulacağı, kimlik bilgilerin istenilmediği hitap edilen yaş grubun özelliklerine göre anlaşılır bir dil kullanılarak ifade edilmiştir. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu araştırmada verilerin toplanması nicel veri toplama tekniğine bağlı olarak anket tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Anket formunun başlangıç sayfasında araştırmanın amacı ve akademik amaçlarla yürütüldüğü belirtilmiştir. Anketin nasıl tamamlaması gerektiğine ilişkin soru kağıdına yönerge eklenmiştir. Veri toplama aşaması araştırmaya uygun nitelikte 191 yetişkine ulaşılıp 28.06.2017- 30.08.2017 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Nicel veri toplama araçları olarak kişisel bilgi formu ve "Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapan akademisyenden Günay'dan (2013) mail yoluyla izin alınmıştır.

"Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği" (The Process of Retirement Planning Scale-PRePS) bireylerin emeklilik yıllarında artan serbest zamanların değerlendirilmesi, toplumsal ilişkilerin sağlıklı sürdürülmesi, gelirin yeterli olması, sağlığın korunması ve aile ile olumlu ilişkilerin sürdürülmesine yönelik plan yapma süreçlerini değerlendirmek amacıyla Noone, Stephens ve Alpass (2010) tarafından geliştirilmiştir. "Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğinin" Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Günay (2013) tarafından Karabük Üniversitesinde görev yapan 216 akademik ve idari personel ile gerçekleştirilmiştir. Ölçek 48 maddeden ve dört alt boyuttan oluşmaktadır. Yetişkinler, her biri bir emekliliği planlama davranışını betimleyen maddeleri beş basamaklı likert tipi ölçek üzerinden kendilerine en uygun olan seçeneği işaretleyerek doldurmaktadır. Beş

basamaklı likert tipi ölçek "1= benim için kesinlikle doğru değil, 2= benim için doğru değil, 3= benim için doğru olup olmadığından emin değilim, 4=benim için doğru, 5=benim için kesinlikle doğru" şeklinde tanımlanmıştır. Ölçeğin "Finansal Planlama Süreci", "Sağlık Planlama Süreci", "Yaşam Tarzını Planlama Süreci" ve "Psikososyal Planlama Süreci" olarak adlandırılan dört alt ölçekten oluşmaktadır. "Finansal Planlama Süreci" alt ölçeği 14 maddeden oluşmakta ve kişinin emeklilik yaşamına ilişkin finansal açıdan planlama durumunu sorgulamaktadır. "Sağlık Planlama Süreci" alt ölçeği kişinin genel olarak sağlığını değerlendirmekte ve uzun süreli sağlığına yönelik davranışlarını sorgulamakta olup, toplam 12 madde içermektedir. "Yaşam Tarzını Planlama Süreci" alt ölçeği bireylerin emeklilik yıllarında zamanlarını nasıl değerlendireceklerini sorgulamanın yanı sıra, yeni aktiviteler ve ilgi alanları gibi serbest vakitlerde yapılan aktiviteleri de içermektedir. "Psikososyal Planlama Süreci" alt ölçeğinde 12 madde yer almakta olup bireylerin mevcut ve gelecekte sahip olacakları rollerin değerlendirmeleri istenmektedir.

Günay (2013) tarafından yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmada "Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğinin" geneli için Cronbach Alpha katsayısı 0.88, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.86 ve hesaplanan iki yarım güvenilirlik katsayısı 0.87 olarak hesaplanmıştır. "Emekliliği Planlama Süreci" ölçeğinden elde edilen yüksek puan emekliliği planlama davranışlarının daha sık sergilendiğine işaret etmektedir. Bu bulgulara dayanarak, "Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğinin" Türkçe formunun yeterli güvenilirlik ve geçerlilik değerlerine sahip olduğunu sonucuna ulaşılmıştır.

Kişisel bilgi formunda ise yetişkinlerin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, aylık gelir, meslek, eşin iş durumu ve mesleği, evde yaşayan kişi sayısı, çocuk sayısı, kronik hastalık durumu, kişisel sağlık algısı, sosyal güvence türü, çalışma yılı, emekliliğe kalan süre, bireysel emeklilik, emeklilik algısı, emeklilik planı yapma durumu, hangi konu/konularda emeklilik planı, emeklilik eğitimi ve ücretsiz kursa katılım durumu değişkenlerine ilişkin sorular yer almaktadır.

3.3.1. Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi

Bu araştırma kapsamında ölçek için güvenirlilik analizinin yapılması nedeni ise; verilerin güvenilirliği, farklı kişiler tarafından ve farklı örneklem ile aynı ölçeğin yapılması durumunda elde edilecek sonuçların birbiri ile örtüşme derecesi olarak

tanımlamak amacıdır (Miles ve Hubberman, 1994). Bu araştırma kapsamında kullanılan "Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğinin" farklı örneklem üzerinde uygulanmış olması nedeniyle güvenirlik analizi yapılmıştır. Ölçeğin alt boyutlardaki olumsuz sorular (19, 20, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 42, 43.sorular) ters çevrilerek güvenirlilik analizi yapılmıştır.

Konya ili Kulu ilçesinde ikamet eden, aktif çalışmaya devam eden 40 yaş ve üzeri yetişkinlerin katılımı ile gerçekleştirilen bu araştırma kapsamında kullanılan tüm ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0.878 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarına göre güvenilirliğe ilişkin katsayılar incelendiğinde finansal planlama süreci alt boyutunun güvenilirlik katsayısı 0.71, yaşam tarzını planlama süreci alt boyutunun güvenilirlik katsayısı 0.78, psikososyal planlama süreci alt boyutunun güvenilirlik katsayısı 0.78 ve sağlık planlama süreci alt boyutunun güvenilirlik katsayısı ise 0.75 olarak bulunmuştur. George ve Mallery (2003), elde edilen güvenilirlik katsayısının 0.90 ve üzeri olması "mükemmel", 0.80 ve üzeri olması "iyi",0.70 ve üzeri olması "kabul edilebilir", 0.60 ve üzeri olması "şüpheli", 0.50 ve üzeri "zayıf", 0.50'den düşük olması kabul edilemez olarak değerlendirmişlerdir. Bu bilgiye göre ölçek tümünden elde edilen güvenilirlik katsayısı olan 0.88 değerinin "iyi" güvenirlik gösterdiğini ifade etmek mümkündür. Bu bağlamda ölçeğin alt boyutlarından elde edilen güvenilirlik katsayılarının ise 0.70 ve üzeri olması "kabul edilebilir" olduğu anlamına gelmektedir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın amaçları doğrultusunda 40 yaş ve üzeri 191 yetişkin ile anket aşaması tamamlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen nicel verilerin analizleri SPSS istatistik programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin analizi frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama, standart sapma, bağımsız t-testi ve ANOVA (tek yönlü varyans analizi) program kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde araştırmanın bağımsız değişkenleri, yetişkinlerin demografik, sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin değişkenlerdir. Araştırmanın bağımlı değişkeni ise, emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilim puanlarıdır.

Emeklilik sürecine ilişkin planlama eğilim puanları ile bağımsız değişkenler arasında ortalamaları arasında fark olup olmadığını tespit etmek için istatistiki testler kullanılmıştır. İstatistiki testlerden parametrik testlerin kullanılması için sağlanması gereken koşullar; verilerin normal dağılıma sahip olması, varyansların homojen olması,

örneklemi oluşturan birimlerin evrenden yansız olarak seçilmesi ve birbirinden bağımsız olmasıdır. Bu koşulların sağlanamadığı durumlarda parametrik olmayan testler seçilmelidir. Parametrik olmayan testlerin uygulanmasında, örneklemi oluşturan birimler evrenden yansız olarak seçilmeli ve birbirinden bağımsız olmalıdır (Kılıç ve Ural, 2005). Parametrik veri analiz yöntemlerinin şartlarından biri de normalliktir. Parametrik testlerin şartları sağlamasına dikkat edilmiştir. Şartları sağlamayan verilere ise parametrik olmayan testler uygulanmıştır. Normallik şartını sağlama yollarından biri olan; sürekli bir değişkenden elde edilen puanların normal dağılım özelliği incelemek amacıyla aritmetik ortalama, ortanca ve mod olan betimsel istatistiklerin ve normalden sapma ölçütleri olan çarpıklık ve basıklık değerleri kullanılmıştır. Normalden sapma ölçütleri olan çarpıklık ve basıklık ve basıklık katsayı değerleri -1 ile +1 sınırları içinde kalıyorsa, puanların normal dağılımdan önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlamak mümkün olabilmektedir (Büyüköztürk, 2011).

Emeklilik sürecine ilişkin planlama eğilim puanları ile bağımsız değişkenler arasında ortalamaları arasında fark olup olmadığını tespit etmek bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır. Bağımsız gruplar için t testinde varyansın homojen olup olmadığı Levene testi ile belirlenmiştir. Levene testinden yararlanılarak varyansların homojenliği test edilmelidir. Test sonucu iki grup varyansı eşit değilse elde edilen t-testi sonuçlarından varyansların eşit olmadığı seçeneğe (unequal variances veya equal variances not assumed) karşılık gelen değerlere bakılmalıdır (Toy ve Tosunoğlu, 2007). T-testi kuvvetli bir parametrik test olup varyansların homojenliği varsayımı karşılanamasa bile kullanılabilir. Genel bir kural olarak özellikle gruplar küçük olduğunda benzer grup büyüklüğünde olması istenmektedir (Ravid, 2011). Parametrik test olan bağımsız t testinin normal dağılım göstermeyen parametrik olmayan karşılığı olan Mann-Whitney testi uygulanmıştır. Mann-Whitney testini Gürbüz ve Şahin (2016), iki bağımsız grup arasındaki farkın önemini sınamak için en yaygın kullanıma sahip parametrik olmayan testlerden biri olarak tanımlamaktadır. Bağımsız iki grubun veya örneklemin bağımlı bir değişkene ilişkin ölçümlerinin karşılaştırarak iki dağılım arasında anlamlı bir fark olup olmadığı test edilmektedir.

Üç veya fazla grubun ortalamaları arasındaki farkı karşılaştırmak için tek yönlü varyans testi kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım özelliği incelendikten sonra, verilerin analizinde bağımsız değişken düzeyi ikiden fazla olan değişkenlere ilişkin

farkların önem kontrolü, varyansların homojenliği durumunda Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile, varyansların homojen olmadığı durumlarda ise Welch testi ile belirlenmiştir. Varyansların homojen olup olmadığı ise Levene istatistiği ile belirlenmiştir. Varyansların homojenliği $p>0.05$ olması şartına dayanırken, $p<0.05$ olması ise varyansların homojen olmadığını göstermektedir. Tek yönlü varyans analizi sonucunun önemli bulunduğu durumlarda farkın hangi ortalamalar arasındaki farklardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Scheffe testi kullanılmıştır. Scheffe testinin seçilme nedeni ise; gruplar arasında mümkün olan bütün doğrusal kombinasyonların karşılaştırması için Scheffe metodu geliştirilmiş olmasıdır. Bu testin avantaj noktası, en esnek ve karşılaştırılacak grup sayılarının çok olması durumunda α hata payını kontrol altında tutabilmesi ve gruplardaki gözlem sayılarının eşit olması varsayımını dikkate almayan bir post hoc türü olmasıdır (Scheffe, 1959, akt., Kayri, 2009). Pallant (2010)'da Scheffe testinin Tip 1 hatası riskini azaltmak için en güvenilir test olduğunu ifade etmektedir. Grupların varyans homojenliğinin sağlanamadığı durumlarda Robust Ortalamaların Eşitliği adlı tablodan Welch ya da Brown-Forsythe testleri kullanılmaktadır (Pallant, 2010). Varyansların homojen olmadığı durumlarda Welch testi kullanıldığı zaman ikili karşılaştırmalar için Games-Howell post hoc türü uygulanmıştır. Field (2013)'a göre Levene testi sonuçlarına göre grupların varyansları homojen dağılım göstermiyorsa grupların varyansları arasındaki farkın istatistiksel bakımdan farklılık gösterip göstermediğini test etmek için kullanılan Welch testi, büyük bir varyansa sahip aşırı bir ortalamanın olmadığı durumlar hariç, en iyi sonucu vermektedir. Çoklu karşılaştırma testlerinden en güçlü olanı Field (2013)'e göre Games-Howell testidir. Parametrik test olan Anova testinin normal dağılım göstermeyen tek yönlü varyans analizinin (one way anova) non-parametrik karşılığı olan Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Gürbüz ve Şahin'e (2016) göre parametrik olmayan veriye sahip birbirinden bağımsız iki veya daha fazla grubun bağımlı bir değişkene ait ölçümlerinin karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis testi kullanılmaktadır. İkiden fazla grubun medyanlarının (ortanca) eşit olup olmadığını sınamak için kullanılan bir parametrik olmayan testtir. Kruskal Wallis test analizi sonucu p değerinin $p<0.05$ olması sonucu anlamlı farkın ortaya çıktığı durumlarda, grupların sıra toplam değerlerinin çoklu karşılaştırılması Dunn testi (Dinno, 2015) aracılığıyla yapılmıştır.

Sürekli değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla basit (kısmi) korelasyon testi kullanılmıştır. En az eşit aralıklı ölçek düzeyinde ölçülen iki sürekli

değişken arasındaki doğrusal ilişki olup olmadığı ve varsa bu ilişkinin derecesi korelasyon katsayısı ile hesaplanır. Korelasyon katsayısı "r" ile gösterilir ve -1 ile +1 arasında değerler alır. Korelasyon sayısının mutlak değer olarak 0.10-0.29 arasında olması "düşük", 0.30-0.49 arası "orta" ve 0.50 ile 1.00 arası ise yüksek düzeyde bir ilişkinin olduğunu göstermektedir (Cohen, 1998; Field, 2013). Sürekli değişkenlerin normal dağılım varsayımını sağlamaları durumunda Pearson korelasyon katsayısı, sağlamaması durumunda ise Spearman's korelasyon katsayısı kullanılması gerekmektedir (Köklü, Büyüköztürk ve Çoklu, 2006). Bu araştırmada gerekli şartları sağlayan veya sağlamayan verilere uygun testler seçilerek veriler analiz edilmiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular üç ana başlık altında incelenmiştir. Yetişkinlerin demografik özelliklerini içeren bilgiler birinci başlıkta, emekliliği planlama süreci ile ilgili emeklilik olgusuna ilişkin bulgular ise ikinci başlıkta, emekliliği planlama süreci ile ilgili eğilim durumunun demografik, ekonomik, toplumsal ve kültürel değişkenler ile arasındaki ilişkileri ortaya koyan verilerin istatistiksel analizi ve analizlerden elde edilen bulgular ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. Yetişkinlerin Demografik Özellikleri

Bu başlık altında yetişkinlerin demografik özelliklerine ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1.1. Cinsiyet

Çizelge 4'de yetişkinlerin cinsiyetlerine göre dağılım verilmiştir.

Çizelge 4

Yetişkinlerin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	**f**	**%**
Kadın	22	11.5
Erkek	169	88.5
Toplam	**191**	**100.0**

Çizelge 4'de gösterildiği üzere yetişkinlerin %88.5'i erkeklerden, %11.5'i ise kadınlardan oluşmaktadır. Yetişkinlerin cinsiyet dağılımları açısından erkeklerin oranı kadınlara göre daha fazladır. Kulu küçük bir ilçe niteliğinde olup kadınların aktif çalışma yaşamında yer alma oranları bağlamında bu araştırmaya dahil olan kadın sayısı da azınlıkta kalmıştır. Türkiye genelinde de bu bulgunun geçerli olma durumu mevcuttur. Kadınların erkeklere nazaran istihdam oranları daha düşük seyir izlemektedir. Bu bağlamda İşgücü İstatistikleri, Aralık ayı 2017 yılı

verilerine göre Türkiye'de 15 ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisinde istihdam oranı toplamda %46.9 olup erkeklerde %65.1 iken, kadınlarda bu oran %29.1'dir (TUİK, 2018b). Erkeklerin istihdam oranı kadınların iki katından fazladır.

4.1.2. Yaş Durumu

Çizelge 5'te yetişkinlerin TUİK'in araştırmalarında temel aldığı yaş aralıklarına göre yaş dağılımı verilmiştir.

Çizelge 5

Yetişkinlerin Yaş Dağılımı

Yaş	**f**	**%**
40-44	69	36.1
45-49	74	38.7
50-54	35	18.3
55-59	13	6.8
Toplam	**191**	**100.0**

Çizelge 5'te görüldüğü üzere yetişkinlerin yaş ortalaması 46.54'dir. En küçük yaş 40 ve aktif çalışma yaşamında olan en yüksek yaş 58 olmuştur. Yetişkinlerin yaş grupları açısından incelendiğinde en fazla oranla 45-49 yaş aralığında (% 38.7) olduğu görülmektedir. 55-59 yaş aralığında sadece 13 kişi (% 13.8) vardır.

Çizelge 6'da yetişkinlerin yaş dağılımları cinsiyete göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 6

Yetişkinlerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Dağılımı	**Cinsiyet**					
	Kadın		**Erkek**		**Toplam**	
	f	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**
40-44	12	54.5	57	33.7	69	36.1
45-49	8	36.4	66	39.1	74	38.8
50-54	2	9.1	33	19.5	35	18.3
55-59	0	0.0	13	7.7	13	6.8
Toplam	**22**	**100.0**	**169**	**100.0**	**191**	**100.0**

Çizelge 6'da görüldüğü üzere yetişkin kadınlar 40-46 yaş grubunda (%54.5) ,erkekler 45-49 yaş grubunda (% 39.1) olanlar diğer yaş gruplarına göre aktif iş yaşamında yer alma durumları daha fazladır.

4.1.3. Medeni Durum

Çizelge 7'de yetişkinlerin medeni durumlarına göre dağılım verilmiştir.

Çizelge 7

Yetişkinlerin Medeni Durumlarının Dağılımı

Medeni Durum	**f**	**%**
Evli	184	96.3
Hiç evlenmemiş	3	1.6
Boşanmış	4	2.1
Toplam	**191**	**100.0**

Çizelge 7'de görüldüğü üzere yetişkinlerin büyük bir çoğunluğunun (%96.3) evli olduğu görülmektedir. Yaş grubunun orta yaş civarında seyretmesi nedeniyle eşi vefat etmiş olan bir yetişkin bu araştırma kapsamında yer almamıştır. Bu araştırmada eşi vefat etmiş bir yetişkinin olmaması ulaşılan kişi sayısının az olmasından kaynaklanabilir. Evli ama ayrı yaşıyor seçeneğine uygun yetişkin da bu araştırma kapsamında bulunmamaktadır.

4.1.4. Eşin Çalışma Durumu

Çizelge 8'de yetişkinlerin cinsiyetlerine göre eşlerinin çalışma durumlarına ilişkin dağılım verilmiştir.

Çizelge 8

Cinsiyete Göre Eşin Çalışma Dağılımı

	Cinsiyet					
Eşin	**Kadın**		**Erkek**		**Toplam**	
Çalışma Durumu	**f**	**%**	**f**	**%**	**f**	**%**
Evet	12	63.2	16	9.7	28	15.2
Hayır	7	36.8	149	90.3	156	84.8
Toplam	**19**	**100.0**	**165**	**100.0**	**184**	**100.0**

Çizelge 8'de görüldüğü üzere yetişkinlerin eşin çalışma durumu değişkeni açısından incelendiğinde kadınların eşlerinin %63.2'i çalışma yaşamında iken, erkeklerin eşlerinin çalışma yaşamında yer alma oranı sadece %9.7'dir. Kadınların çalışma yaşamında yer alma durumu erkeklere göre azınlıkta kalmaktadır. Toplam 191 yetişkin iken, boşanmış ve evli olmayanlar da olduğu için bu çizelgede bu sayı 184 olmuştur.

4.1.5. Eğitim Durumu

Çizelge 9'da yetişkinlerin eğitim düzeylerine göre dağılım verilmiştir.

Çizelge 9

Yetişkinlerin Eğitim Durumu Dağılımı

Eğitim Düzeyi	**f**	**%**
Okur yazar değil	0	.0
Okur yazar fakat okul bitirmedi	1	.5
İlkokul mezunu	66	34.6
Orta okul ve dengi mezunu	33	17.3
Lise ve dengi mezunu	53	27.7
Yüksekokul mezunu	12	6.3
Üniversitesi mezunu	26	13.6
Toplam	**191**	**100.0**

Çizelge 9'da görüldüğü üzere yetişkinlerin eğitim düzeyleri incelendiğinde ilk sırada %34.6 oranı ile ilkokul mezunları yer almaktadır. Bu sırayı %27.7 ile lise ve dengi mezunları ve %17.3 ortaokul ve dengi mezunları izlemektedir. İlçe bazında değerlendirildiğinde %13.6 oranı üniversite mezunların yer alması her eğitim düzeyinden yetişkinler varlığı söz konusudur. Bu nedenle en düşük eğitim düzeyinden en yüksek eğitim düzeyinde değişen yetişkin profilinin olması ilçede araştırmaya seçilme kriterlerinin 40 yaş ve ilçede aktif çalışma yaşamında olmasından dolayı kaynaklanabilir.

4.1.6. Aylık Kişisel Gelir Dağılımı

Yetişkinlerin kişisel aylık gelirlerine ilişkin yanıtlar kategorik hale dönüştürülmüştür. Çizelge 10'da yetişkinlerin aylık kişisel gelirlerine ilişkin dağılıma yer verilmiştir.

Çizelge 10

Yetişkinlerin Aylık Kişisel Gelir Dağılımı

Gelir Dağılımı	**f**	**%**
1400 TL ve 1400TL den az	17	8.9
1401 TL-2400 TL arası	72	37.7
2401 TL-3400 TL arası	58	30.4
3401 TL-4400 TL arası	25	13.1
4401 TL ve daha fazlası	19	9.9
Toplam	**191**	**100.0**

Yetişkinlerin aylık gelir ortalaması 2751.67 TL'dir. En düşük aylık gelir miktarı 800 TL iken, en yüksek tutar ise 10.000 TL'dir. Çizelge 10'da görüldüğü üzere yetişkinlerin %8.9'si 1400 TL ve daha az gelir elde etmektedirler. Yetişkinlerin %37.7'si ise 1401 TL ile 2400 TL arası değişen bir gelir elde etmektedirler. İlçe bazında değerlendirildiğinde yetişkinlerin büyük kısmı orta gelir grubunda yer almaktadır.

4.1.7. Mesleki Sınıf Dağılımı

Çizelge 11'de yetişkinlerin mesleki sınıflamalarına ilişkin dağılıma yer verilmiştir.

Çizelge 11

Yetişkinlerin Mesleki Sınıf Dağılımı

Mesleki Sınıflama	**f**	**%**
Yöneticiler	12	6.3
Profesyonel meslek mensupları	19	9.9
Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları	6	3.1
Büro hizmetlerinde çalışanlar	9	4.7
Hizmet ve satış elemanları	76	39.8
Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları	2	1.0
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar	38	19.9
Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları	9	4.7
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	20	10.5
Toplam	**191**	**100.0**

Araştırma kapsamında TUİK (2017d) tarafından da kullanılan mesleki sınıflama ISCO-08 (Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması) Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından yayına hazır hale getirilen sınıflandırma kullanılmıştır.

Çizelge 11'de görüldüğü üzere yetişkinlerin mesleki sınıfına ilişkin istatistikler incelendiğinde en yüksek oranla %39.8 ile hizmet ve satış elemanları oluşturmaktadır. Bu sırayı takip eden ise %19.9 ile sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlardır.

Çizelge 12'de kadın yetişkinlerin mesleki sınıf dağılımı verilmiştir.

Çizelge 12

Kadın Yetişkinlerin Mesleki Sınıf Dağılımı

Mesleki Sınıflama	**f**	**%**
Profesyonel meslek mensupları	2	9.1
Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları	1	4.5
Büro hizmetlerinde çalışanlar	3	13.6
Hizmet ve satış elemanları	15	68.2
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	1	4.5
Toplam	**22**	**100.0**

Çizelge 12'de görüldüğü üzere çalışan kadınların en yoğun bulunduğu meslek sınıflaması %68.2 oranı ile hizmet ve satış elemanlarıdır.

Çizelge 13'te erkek yetişkinlerin mesleki sınıf dağılımı verilmiştir.

Çizelge 13

Erkek Yetişkinlerin Mesleki Sınıf Dağılımı

Mesleki Sınıflama	**f**	**%**
Yöneticiler	12	7.1
Profesyonel meslek mensupları	17	10.1
Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları	5	3.0
Büro hizmetlerinde çalışanlar	6	3.6
Hizmet ve satış elemanları	61	36.1
Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları	2	1.2
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar	38	22.5
Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları	9	5.3
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	19	11.2
Toplam	**169**	**100.0**

Çizelge 13'te görüldüğü üzere erkek yetişkinlerin meslek sınıflaması incelendiğinde en yüksek oran olan %36.1 ile hizmet ve satış elemanlarıdır. Bu bulgularla örtüşen diğer bir bulgu ise; 'Hanehalkı İşgücü Araştırması' sonuçlarına göre tarım ve sanayi sektörlerindeki istihdamına nazaran daha fazla olan hizmet sektöründe ise toplam istihdam oranı %53.7 olup bu oran erkeklerde %53 iken, kadınlarda %55.4 olmuştur (TUİK, 2018b).

5.1. Emekliliği Planlama Eğilimi Bakış Açısından Emekliliğe İlişkin Bulgular

Bu başlık altında araştırmaya katılan yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimlerini açıklama konusunda emekliliğe ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

5.1.2. Emekli Olmaya Kalan Süre

Çizelge 14'de yetişkinlerin emekli olmak için kalan süre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 14

Yetişkinlerin Emekli Olmak İçin Kalan Yıl Dağılımı

Emekliliğe Kalan Süre	**f**	**%**
1-9 yıl sonra	108	56.5
10-19 yıl sonra	66	34.6
20 ve üzeri yıl sonra	17	8.9
Toplam	**191**	**100.0**

Yetişkinlerin emekli olmaya kalan sürelerine ilişkin istatistikler incelendiğinde ortalama süre 8,72 yıldır. Emekli olmaya kalan süresi en az 1 yıl iken en fazla 28 yıldır. Çizelge 14'de görüldüğü üzere en yüksek oran %56,5 ile 1-9 yıl arası sonrası emekli olma durumu mevcuttur. Bu sırayı takip eden oran ise %34,6 ile 10-19 yıl arası sonrasıdır. Yetişkinlerin az bir oranda olsa %8,9'u emekli olmak için tamamlanması gerekli olan çalışma süreleri 20 ve üzeri yıl olması geç kalınan sigortalılık durumuna ve geç gelecek bir emeklilik döneminin olabileceğini göstermektedir.

Çizelge 15'te yetişkinlerin emekli olmaya kalan süre ile emekliliği planlama eğilimi arasındaki ilişki korelasyon testi analizinin sonuçlarıyla birlikte verilmiştir.

Çizelge 15

Emekli Olmaya Kalan Süre İle Emekliliği Planlama Ölçeği ve Alt Boyutları Arasında Korelasyon Testi Sonuçları

Emekli Olmaya Kalan Süre	Finansal Planlama	Sağlık Planlama	Yaşam Tarzını Planlama	Psikososyal Planlama	Tüm ölçek
Spearman's rho	-0.347**	-0.105	-0.201**	-0.368**	0.398**
p	0.000	0.149	0.005	0.000	0.000

**p<0.050

Çizelge 15'te gösterildiği üzere yetişkinlerin emekli olmaya kalan süreleri ile emekliliği finansal planlama süreci alt boyutu arasında negatif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=-0.347. p=0.000). Emekliliğe kalan süre arttıkça, emekliliği finansal planlama eğilimi azalmaktadır.Yetişkinlerin emekli olmaya kalan süreleri ile sağlık planlama süreci arasında ilişki bulunmamıştır (r=-0.105. p=0.149). Emekliliğe kalan sürenin az veya fazla olması emekliliği sağlık açısından planlama arasında bir ilişkinin bulunmaması, sağlığın her zaman dikkat edilmesi gereken bir konu veya yetişkinlerin kendi sağlıklarına ilişkin ilgisiz olmasından dolayı kaynaklanabilir. Emekli olmaya kalan süre ile sağlık planlama süreci arasında bir ilişkinin olmaması, yetişkinin kendisini sağlıklı görmesi ve bu bağlamda emeklilik dönemi için sağlık açısından bir planlama ihtiyaç duymaması anlamınada gelebilir. Diğer bir açıdan genel anlamda sağlık durumu bozulmadığı sürece yetişkinler sağlığa özen gösterilmediğine de işaret edebilir.Yetişkinlerin emekli olmaya kalan süreleri ile yaşam tarzını planlama süreci arasında negatif yönlü. orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=-0.398. p=0.000). Emekliliğe kalan süre arttıkça, emekliliği yaşam tarzı açısından planlama eğilimi azalmaktadır.Yetişkinlerin emekli olmaya kalan süreleri ile psikososyal planlama süreci alt boyutu arasında negatif yönlü, düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=-0.201. p=0.005). Emekliliğe kalan süre arttıkça, emekliliği psikososyal planlama eğilimi azalmaktadır.Yetişkinlerin emekli olmaya kalan süreleri ile emekliliği planlama süreci ölçeği arasında negatif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=-0.368, p=0.000). Emekliliğe kalan süre arttıkça, emekliliği planlama eğilimi azalmaktadır.

Uygulanan basit korelasyon testinin analiz sonuçlarına göre, yetişkinlerin emekli olmaya kalan süre ile "Finansal Planlama Süreci", "Yaşam Tarzını Planlama Süreci" ve "Psikososyal Planlama Süreci" alt boyutlarında ve ölçeğin tümünde arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur. "Sağlık Planlama Süreci'' alt boyutunda ise anlamlı bir ilişki mevcut değildir. Elde edilen bulgular temelinde emekli olmaya kalan süre azaldıkça emekliliğe ilişkin finansal, psiko-sosyal, yaşam tarzı ve ölçeğin geneli anlamda planlama eğilimleri artmaktadır. Emeklilik dönemine yaklaşan bir yetişkin için bu dönemi planlama eğilimi içerisinde olması ne anlama gelmektedir? Planlama eğilimleri içerisinde olmaları yetişkinlerin plan yaptıklarını veya yapacaklarını gösterir mi? Aktif çalışma yaşamının yakın zamanda sona erecek olması emeklilik dönemini planlama eğilimine yönelik teşvik edici bir rol oynamakta mıdır?

5.1.1. Emeklilik Dönemi Algısı

Çizelge 16'da yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin kişisel değerlendirme durumu verilmiştir.

Çizelge 16

Yetişkinlerin Emeklilik Dönemine İlişkin Kişisel Değerlendirme Durumu

Değerlendirme	**f**	**%**
1-5 puan olumsuz	62	32.5
6-10 puan olumlu	129	67.5
Toplam	**191**	**100.0**

Yetişkinlerin emekli olmadan emeklilik kavramını ve dönemini değerlendirmelerine ilişkin sorgulamada anket kağıdında 1 ile 10 puan arası puanlandırma cetveli kullanılmıştır. Yetişkinlerin emeklilik kavramını olumlu veya olumsuz değerlendirmelerine göre puan cetveli üzerinden puanlandırma yapmışlardır. Buna göre emeklilik kavramını değerlendirme puan ortalaması 5.93'tir.Bu sonuç yetişkinlerin emekli olmadan emekliliğe ilişkin değerlendirmelerinin kısmen olumlu olduğunu göstermektedir. En az puan 1 iken, en fazla puan 10'dur. Puanlandırma cetvelinden seçilen puanlar kategorik haline getirilmiştir.1-5 puan arası cevap verenler emeklilik kavramına ilişkin değerlendirmeleri olumsuz olarak kabul edilmiştir. 6-10 puan arası cevap verenler emeklilik kavramına ilişkin değerlendirmeleri olumlu olarak kabul edilmiştir. Çizelge 16'da gösterildiği üzere 6-10 arası puan verenler %67.5 ile 1-5 arası puan verenler %32.5 oranına göre yüksektir. Genel anlamda emekli olmayan yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin değerlendirmelerini olumlu olduğunu ifade etmek mümkündür. Emeklilik döneminin olumlu algılanması bu dönemin 'ertelenmişliklerin yaşanma dönemi' olarak değerlendirilmesine bağlı olabilir. Bu bulgular Atchley (2000)'in alanyazında yer alan emeklilik sürecine ilişkin evrelerinden uzak evre ve yakın evre özellikleriyle örtüşmektedir (akt: Canatan, 2015). Emeklilik öncesi uzak evrede yetişkinin çalışma hayatı içinde olması, işine yoğunlaşmış olması nedeniyle bireyin emeklilikle ilgili düşünceleri genel nitelikte ve olumlu olarak değerlendirmiştir.

Bu araştırmaya katılan yetişkinler henüz iş yaşamındayken yani emeklilik öncesi uzak evrede olan yetişkinlerin yer alma yoğunluğu daha fazla olması nedeniyle

emekliliğe ilişkin olumlu olarak değerlendirme durumu mükün olabilmektedir. Emekliliğin evrelerinden biri olan yakın evrede ise yetişkinlerin istihdamın sona ermesinin yaklaşmakta olduğunun farkındalığın başladığına ve emekliliğin yaklaştığını fark eden bireyin emekliliğe ilişkin tutumları olumsuz anlamlar kazanmaya başladığı evre olarak değerlendirmiştir. Bu araştırma kapsamında emekliliğine az süre kalmış yetişkinlerin sayısı azınlıkta kaldığı için emekliliği olumsuz değerlendirenlerin sayısı olumlu değerlendirenlere göre daha azdır. Bu çalışmanın bulgusuyla örtüşen açıklamayı Lehr (1994:247), bireylerin emeklilik için önlerinde daha uzun süreler bulunduğu dönemlerde emekliliğin çok arzu edildiğini, ancak emeklilik dönemi yaklaştıkça emeklilik ile ilgili tutumların değiştiğini ortaya koymuştur. Araştırmacılara göre bu durum en çok emekliye ayrılmadan kısa bir süre önce meslek kariyerlerinin en üst noktasına ulaşmış bulunan ve bu nedenle henüz yeni ulaştıkları bu pozisyondan ayrılmaya pek fazla istemeyen kişiler için geçerli olmadığını ifade etmektedir.

Alanyazında yer alan ve bu bulguyla örtüşmeyen başka bir araştırma ise; Şahin Baltacı ve Selvitopu (2012) tarafından emekliliği yaklaşmış veya hali hazırda emekli olabilecek öğretmenlerin, emekliliğe bakışlarını, emekliliğe hazırlık durumlarını, emeklilik sonrası ihtiyaçlarını belirlemek ve "emekliliğe hazırlık eğitimi"ne ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla yaptıkları nitel araştırmada öğretmenler emeklilik sonrası yaşamı *"Emeklilik dönemini kabullenmek ve yeni meşguliyet alanı aramak", "Ekonomik durumun zayıflaması" ve "Boşluk, ne yapacağını bilememe dönemi" ve "Emeklilik sonrası yaşamın zor olacağını düşünüyorum. Maaşım düşecek ihtiyaçlarımı karşılayamayacak duruma geleceğim. Bu da beni yalnızlığa ve psikolojik sorunlara itecektir."* olarak ifade etmişlerdir. Bu yorumlara göre öğretmenler emekli olmadan emekliliği ağırlıklı olarak olumsuz algılamaları söz konusudur. Tufan (2003:264-265), emekli olmaya kalan kısa süre öncesinde emeklilikle ilgili düşüncelerin olumsuz olmasının sebebini, emeklilik dönemine daha önceden hazırlanmamış olmaktan ileri geldiğini ve süre azaldıkça bireylerin üstesinden gelemeyecekleri bir durumla karşı karşıya olduklarına inanmalarından ileri geldiğini belirtmektedir. Akçay'a (2011:236) göre günümüzde emeklilik sonun başlangıcı olarak algılanması yerine kalan ömrün ilk günü olarak kabullenilmesi gerekmektedir. Emeklilik kayıplardan öte kazanç ve getirileri ile değerlendirilmesinin bireylerin bu döneme uyumun kolaylaştırılmasına katkıda bulunacağını ifade etmektedir.

Emekli olmamış bireylerin öncesinden emeklilik dönemini olumlu veya olumsuz algılamaları emekliliği planlama eğilimine ilişkin katkısı nasıldır? Emeklilik dönemini olumsuz algılayanlara göre, olumlu algılayanların emekliliği planlama eğilimi daha mı azdır? Bu sorulara cevap bulmak amacıyla bağımsız gruplar için t testi uygulanmıştır.

Çizelge 17'de yetişkinlerin emeklilik dönemini değerlendirmelerine göre emekliliği ölçeğin genelinde ve finansal, sağlık, yaşam tarzını planlama süreci alt boyutlarına göre t-testi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 17

Yetişkinlerin Emeklilik Dönemine İlişkin Değerlendirme Durumlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Alt Boyut	**Emekliliği Değerlendirme**	**N**	**Ortalama**	**Ss**	**t**	**p**	**sd**
Finansal Planlama Süreci	Olumsuz	62	2.70	0.39	-0.164	0.87	189
	Olumlu	129	2.71	0.39			
Sağlık Planlama Süreci	Olumsuz	62	2.89	0.50	-1.382	0.17	189
	Olumlu	129	2.99	0.48			
YaşamTarzını Planlama Süreci	Olumsuz	62	2.83	0.48	-0.826	0.41	189
	Olumlu	129	2.89	0.51			
Tüm Ölçek	Olumsuz	62	2.76	0.34	-0.759	0.449	189
	Olumlu	129	2.80	0.32			

Finansal, sağlık, yaşam tarzı süreci alt boyutları ve tüm ölçek puanlarının ortalamasının emeklilik dönemine ilişkin değerlendirme durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla, şartları sağlanan bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır.

Çizelge 17'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan finansal planlama süreci puan ortalaması emeklilik dönemine ilişkin değerlendirme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t(189)= -0.164, p=0.87]. p>0.05.

Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan sağlık planlama süreci puan ortalaması emeklilik dönemine ilişkin

değerlendirme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t(189)=- 1.382 p=0.17]. p>0.05

Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan yaşam tarzını planlama boyutunun puan ortalaması emeklilik dönemine ilişkin değerlendirme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t (189) = -0.826 p=0.41]. p>0.05.

Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerinin puan ortalaması emeklilik dönemine ilişkin değerlendirme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t (189)= -0.759, p=0.449]. p>0.05.

Bağımsız gruplar t testi için psiko-sosyal planlama süreci alt boyutunu normal dağılım şartı sağlanmadığından parametrik olmayan testlerden biri olan bağımsız gruplar için t testinin yerine uygulanması önerilen Mann Whitney U-testi uygulanmıştır. Çizelge 18'de yetişkinlerin kişisel emeklilik dönemine ilişkin değerlendirme durumlarına göre emekliliği psikososyal planlama süreci boyuna ilişkin Mann-Whitney U t-testi sonuçları verilmiştir.

Çizelge 18

Yetişkinlerin Emeklilik Dönemine Değerlendirme Durumuna Göre Psikososyal Süreci Alt Boyutuna İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Alt Boyut	**Emekliliği Değerlen-dirme**	**N**	**Sıra Orta-laması**	**Sıra Toplamı**	**Mann-Whitney U**	**z**	**p**
Psikososyal Planlama Süreci	Olumsuz	62	95.12	5897.50	3944.00	-0.153	0.88
	Olumlu	129	96.42	12438.50			

Çizelge 18'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan psiko-sosyal planlama alt boyutunun emeklilik dönemine ilişkin değerlendirme durumuna göre incelendiğinde emekliliği olumsuz değerlendiren yetişkinlerin sıra ortalaması 95.12, emekliliği olumlu değerlendiren yetişkinlerin sıra ortalaması 96.42'dir. Bu bulgulara göre emekliliği olumlu değerlendiren yetişkinlerin psiko-sosyal planlama eğilimi, olumsuz değerlendirenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak elde edilen sonuçlar p<0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirildiğinde; emekliği psiko-sosyal olarak planlama eğilimi emeklilik dönemini

değerlendirme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir (z=−0.153. p=0.878).p>0.05

Uygulanan bağımsız gruplar için t testi ve Mann Whitney U-testi sonuçlarına göre yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimleri, emeklilik dönemine ilişkin değerlendirme durumuna bağlı olarak "Finansal Planlama Süreci", "Sağlık Planlama Süreci", "Yaşam Tarzını Planlama Süreci" ve "Psikososyal Planlama Süreci" alt boyutlarında ve ölçeğin tümünde değişim göstermemektedir. Elde edilen bulgular temelinde emeklilik dönemine ilişkin değerlendirme durumunun emekliliği planlama eğilimini etkileyen bir faktör olmadığı görülmektedir. Bu bulgunun yetişkinlerin aktif iş yaşamında olmaları ve emekliliği kendilerine uzak algılamaları nedeniyle emekliliği olumlu veya olumsuz algılamaları emekliliğe ilişkin planlama eğilimini etkilememiş olabilir.

5.1.3. Emeklilik Planı

Çizelge 19'da yetişkinlerin emeklilik plan mevcudiyetine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 19

Yetişkinlerin Emeklilik Planının Mevcudiyet Durumu

Emeklilik Planı	**f**	**%**
Evet	84	44,0
Hayır	107	56,0
Toplam	**191**	**100,0**

Çizelge 19'da gösterildiği üzere yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin bir planlarının olup olmadığı sorgulandığı bu soruda %56,0'lik oranla planlarının olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Diğer yandan emeklilik planım var diyenlerin oranı %44,0 ile azımsanmayacak bir düzeydedir. Emeklilik planım var diyenlerin hangi konularda planı olduğu da başka bir soruda sorgulanmıştır. Bu bulguyu destekleyen Günay (2006) tarafından yapılan araştırmada yetişkinlerin yarıdan fazlasının (%61.8) emekliliğe hazırlık olması açısından bir plan yapmadığını bulgusuna ulaşmıştır. Arpacı (2014) ise emekli bireylerle yaptığı bir araştırmada, emekli bireylerin 1/3'ünün emekli olmadan önce plan yaptığı, bireylerin ekonomik, sosyal aktivite ve serbest zaman konusunda plan yaptığı ve 2/3'ün büyük çoğunluğunun plan yapmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Bu araştırmanın bulgusu yine bu çalışmanın bulgusuyla

örtüşmektedir. Sevim ve Şahin (2007)'in yaptıkları emekli olmuş yetişkinlerin yarısından fazlasının emekliliğe yönelik plan yapmadıkları ve hazırlıksız olarak emeklilik sürecine girdiklerini belirlediği araştırma sonucu ile bu çalışmanın bulgusu benzerlik göstermektedir.

Konu ile ilgili çalışmalarda elde edilen bu bulgu emeklilik öncesinde yetişkinlerin emeklilik dönemine yönelik bir plan yapmadıklarını göstermektedir. Plan yapmama nedenleri çok çeşitli olabilir lakin emekliliğe dönemine ilişkin plan yapmayı önemsememek, plan yapmaya ilişkin farkındalığın olmayışı ve alanda gözlemlediğim durum olan yetişkinlerin geleceklerini belirsiz olarak görme, tahmin edememe gibi durumlar olabilir. Türkiye'de yetişkinlerin emeklilik dönemine dair planların olmayışının nedenleri arasında sistemli bir şekilde sunulması gereken emekliliğe hazırlık eğitim hizmetin sunulmamışs olması ve bu eksende farkındalığın yeterli düzeyde olmaması ile ilişkili olabilir. Emeklilik birtakım yeni fırsatlar verir lakin üzerinde düşünmeksizin planlanmazsa bir eve kapanma ve can sıkıntı dönemi de olabilmektedir. Bireylerin fiziksel ve ruhsal durumları ne olursa olsun, yaşlı bireylerin gelecek için plan yapmaya gereksinimleri vardır (Billig, 2000:124).

Yaşam süresinin giderek artması ve bugünkü mevcut sosyal güvenlik düzenlemeleri ile erken emekliliğin aşamalı olması beraberinde Türkiye için erken emeklilik olgusunun halen geçerli olmasına neden olmaktadır. Genç emeklililerin yaşlanması, yaklaşık olarak yaşamın üçte birini emekli olarak geçirilecek süre ilgili verilerle göz önüne serilmişken emeklilik dönemiyle ilgili planın olmaması, büyük bir hata ve bu durumda yaşamın uzun süreli bir kısmını, yaşlılık dönemini yaşam kalitesi düşük bir şekilde geçirilmesine zemin hazırlamaktadır (Tufan, 2003:258).

Çizelge 20'de yetişkinlerin cinsiyete göre emeklilik plan mevcudiyetine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 20

Cinsiyete Göre Emeklilik Planının Mevcudiyet Durumu

Emeklilik Planı	**Kadın**		**Erkek**	
	f	**%**	**f**	**%**
Evet	10	45,5	74	43,8
Hayır	12	54,5	95	56,2
Toplam	**22**	**100.0**	**169**	**100,0**

Çizelge 20'de gösterildiği üzere kadınlar erkeklere göre aktif çalışma yaşamında azınlıkta kalmalarından dolayı emeklilik planım var diyen sadece 10 kadındır. Diğer yandan 169 erkekten sadece 74'ü yani %43.8'i emeklilik planım var demiştir. Emeklilik planım var diyen yetişkinlerin hangi konularda planları olduğu Çizelge 21'de sorgulanmıştır.

Çizelge 21'de yetişkinlerin hangi konularda emeklilik planlarının olduğuna ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 21

Yetişkinlerin Emeklilik Planlarının Konu Dağılımı

Emeklilik Planı Konuları	**f**	**%**
Finansal	3	2.4
Sağlık Durumu	6	4.9
Sosyal Aktiviteler	37	30.1
Mesleki	53	43.1
Boş Zaman Aktiviteleri	20	16.3
Yeni Eğitimsel Hedefler	4	3.3
Toplam	**123**	**100.0**

Çizelge 21'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin bir planlarının olup olmadığı sorgulandığı bu soruya planım var diyen 84 yetişkinin hangi konularda planların olduğuna ilişkin istatistikler incelendiğinde %43.1 oranı ile mesleki alanda planım var denilmiştir. Bunu izleyen alan %30.1 ile sosyal aktivitelerdir. Sosyal aktiviteler anlamında yetişkinler yeni yerler görme, gezme olarak planları mevcuttur. Yetişkinler emekli olsalar dahi iş anlamında başka mesleklere başlama ve yeni bir iş kurma anlamında hedefinde olduklarını ifade etmektedirler. Buna neden olan faktörlerin başında erken yaşta emeklilik ve emeklilik geliri ile geçinememe durumu olduğunu ifade etmek mümkündür. Günay (2013), emekliliğe hazırlık olması açısından plan yaptığını belirten yetişkinlerin çoğunluğun (%87.3) finansal duruma ilişkin plan yaptıklarını bulgusuna ulaşmıştır. Bir başka araştırmada emekli bireylerin %34.7'si emeklilik sonrası çalıştığını, çalışan bireylerin %76.8'i emeklilik sonrası çalışma nedenini ek gelir temin etmek olarak ifade ederken, %39.4'ü emekli olmadan önceki işinde hala çalıştığı bulgusu elde edilmiştir (Arpacı, 2014). Şahin Baltacı ve Selvitopu (2012) emekli olmamış öğretmenler ile yapmış oldukları araştırmada öğretmenlerin, çoğunluğunun emeklilikte kendine ve aileye vakit ayırmaya yönelik planları olduğu görülmektedir. Planlarını "kendine vakit ayırmak"

olarak ifade eden öğretmenlerden bazıları hayattaki tecrübe ve gözlemlerini yazmak ve sonraki nesillere aktarmak istemektedir. Bu öğretmenler çalışma hayatları boyunca yapmak isteyip yapamadıkları farklı etkinliklere yönelmek istediklerini belirtmişlerdir. Emekliliğe yönelik planlardan biri de emeklilik sonrası yeni bir iş kurmak ya da başka bir işte çalışabilme durumudur. Yetişkinlerin bir kısmı da emeklilik sonrası tek planının ekonomik nedenlerden dolayı ikinci bir işte çalışmak olduğunu belirtmiştir. Emeklilik sonrası planlardan biri de mesleki yani ekonomik anlamda planın diğer plan konularından daha fazla olmasına bir başka bakış açısı ise; Türkiye'de özellikle emekli aylıklarının düşük olması ve erken emeklilik uygulamaları emeklileri yeniden çalışmaya iten başlıca sosyo-ekonomik nedenlerdir. Ancak emeklilerin yeniden çalışma nedenleri sadece bunlarla sınırlı değildir. Bireyin yeniden üretken olma isteği, emekli olduktan sonra boşta kalma duygusu, ne yapacağını bilememe endişesi gibi psikolojik etkenler de emeklilerin yeniden çalışmaya başlamasının diğer nedenleridir (Oral, 2008). Yetişkinlerin mesleki (ekonomik) planları konusunu Brown (2003) bazı yaşlıların emeklilik dönemlerinde finansal ihtiyaçlardan ya da kendilerini üretken hissetmek için çalışma hayatında kalmayı tercih ettikleri ifade etmiştir.

Yetişkinlerin %30.1'in emeklilik plan konularından biri ile sosyal aktivitelerdir. Planlar arasında sosyal aktiviteler ile serbest zaman ayrımı çok net olmasada yetişkinlerin serbest zaman planı olanların oranı da %16.3'tür. Bu anlamda Tufan'a (2003:250) göre sosyal aktiviteleri de kapsayan serbest zaman aktivitelerinin zihinsel aktiviteyi uyarıcı özelliğe sahip olması, bedensel yönden kişiyi yormaması, monotonluğun oluşturduğu doyumu azaltmaktadır. Emeklilik dönemi öncesi serbest zaman etkinlikleriyle ilgilenen ve bu ilgisini emeklilik sonrası da taşıyan ve arttıran yetişkinlerin emekliliğe uyum konusunda daha başarılı olduğunu ve emeklilik döneminin başlangıcında bu yaşam dönemiyle birlikte algılamalarının da olumluya doğru seyir izlediğini belirlemektedir. Tezcan'a (1982) göre iş yaşamından ayrılan bireyler, emeklilik dönemine geçiş yapmasıyla değerlendirilmesi gereken büyük bir serbest zamanla karşılaşmaktadır. Bu nedenle yaşamın diğer dönemlerinde olduğu gibi yaşlılığa eşlik eden emeklilik döneminde de serbest zamanın anlamlı ve amaçlı değerlendirilmesi olgusu geçerli olmaktadır. Bu nedenle emeklilik döneminde bireylerin cinsiyeti, mesleği, eğitim düzeyi, sağlık durumu ve sosyo-ekonomik düzeyi gibi değişkenler serbest zamanı değerlendirme durumunu farklı düzeylerde etkilemektedir. Farklı bir bakış açısıyla Can (1990) yaşlılık

dönemine denk gelen emeklilikte serbest zamanın etkin bir biçimde doldurulamamış olmasının, başlı başına bir problem olduğunu ve bireyin uyumunu daha zorlaştırdığını ifade etmektedir. Özellikle yalnızlık, can sıkıntısı ve anlamlı ilişkiler sürdüremene sonucu yarattığı sorunlara çözümler sunmada serbest zamanları işlevsel bir biçimde değerlendirebilmenin kendi başına bir teropatik etkisi olabileceğini ve yalnızlık, saygınlık kaybı, geçmişte yaşama ve geleceği inkara yönelme gibi sorunlar yaşayan bireylere yardım edilmesi mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Genel anlamda emeklilik dönemini birçok faktör etkilemesi söz konusu olsa da Payne ve Robbins ve Dougherty'e (1991) göre hedefleri olan emekli bireylerin serbest zaman etkinliklerinden daha tatminkâr olmalarından dolayı emeklilik dönemiyle ilgili problemlerle başa çıkmada ve uyum sağlamaları daha kolay olmaktadır. Ayrıca emeklilikte uzun süreli bir uyum isteniyorsa, bireyin çeşitli hedeflere sahip olması ve yaşamının bir anlamı bulunduğuna ilişkin inancını korunmasının büyük önem taşıdığını ifade etmektedir.

Yetişkinlerin emekliliğe hazırlık konusu olarak sağlık durumuna ilişkin seçenek düşük bir yüzdelik % 4.9 ile ifade edilmiştir. Bu araştırma bulgusuyla ilişkili olarak Van Solinge (2007) tarafından 1995 yılı ile 2001 yılı arasında 778 Hollandalı bireyin iş yaşamından emeklilik sürecine geçişte ilaç tüketimi, çeşitli sağlık problemleri ve kişisel sağlık algısı açılarından yetişkinlerin sağlık değişimi incelenmiştir. Bu boyutsal araştırmanın sonucuna göre iş yaşamından emekliliğe geçiş yapan yetişkinlerin emekliliğe geçişi sağlığa olumlu veya olumsuz bir etkisi bulunmadığı tespit edilmiştir. Asıl önemli olan etmenin kişinin kişisel aldığı sağlık tedbirlerine göre sağlık durumunda değişiklikler olduğu gözlenmiştir. Bu çalışmanın sonuçları, "sağlıklı emeklilik" için yaşlı çalışanların meslek yaşamının bitişine yakın dönemde emeklilik dönemi için yapacağı hazırlıklar ile ilgili olduğunu açıkça göstermektedir. Bu çalışmanın bulgularına göre şirketlerin ve diğer kurum çalışanlarının sağlıklı bir şekilde emekliye ayrılmasına ve emekliliğe hazırlanması konusunda katkıda bulunabileceği ifade edilmektedir. Bu araştırmada vurgulandığı üzere emeklilik öncesinden alınması gerekli sağlık önlemlerinin sağlıklı bir emekliliğe katkı sağlayacağı ifade edilmiştir. Bu anlamda Türk yetişkinlerinin sağlıklı bir emeklilik dönemini için emeklilik öncesinde sağlığa yönelik tedbirlere yönelik sistemli bir eğitimin verilmesi ihtiyaç ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 22'de yetişkinlerin cinsiyete göre hangi konularda emeklilik planlarının olduğuna ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 22

Cinsiyete Göre Emeklilik Planlarının Konu Dağılımı

Emeklilik Planı	**Kadın**		**Erkek**	
	f	**%**	**f**	**%**
Finansal	0	.0	3	4.1
Sağlık durumu	0	.0	6	8.1
Sosyal Aktiviteler	8	0.80	29	39.2
Mesleki	2	0.20	51	68.9
Boş Zaman Aktiviteleri	4	0.40	16	21.6
Yeni Eğitim Hedefleri	1	0.10	3	4.1

Çizelge 22'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin bir planlarının olup olmadığı sorgulandığı bu soruya 'planım var' diyen 84 yetişkininin cinsiyete göre hangi konularda planların olduğuna ilişkin istatistikler incelendiğinde erkeklerin %68.9'u mesleki alanda planım var demiştir. Bu durum şu an çalıştıkları mesleklerinden memnun olmadıklarını ve emeklilik ile birlikte yeni bir meslek alanında çalışmaya devam etmek istedikleri alana ilişkin notlardan biridir. Diğer bir alan notu ise; erkek yetişkinler emekli olsalar dahi iş anlamında başka mesleklere başlama ve yeni bir iş kurma anlamında hedefinde olduklarını ifade etmektedirler. Buna neden olan faktörlerin başında erken yaşta emeklilik ve emeklilik geliri ile geçinememe durumu olduğunu ifade etmek mümkündür. Kadınların sayısının az olması nedeniyle kadınlarından emeklilik ile birlikte sosyal aktiviteler anlamında emeklilik planları olduklarını ifade etmişlerdir. Sosyal aktivitelerin içeriğini ifade etmeleri sorulunca yeni yerler görme olarak ifade etmişlerdir. Aynı şekilde erkek yetişkinlerde mesleki alandan sonra sosyal aktiviteler konusunda plan yapma en yüksek düzeydedir. Kadınlara benzer olarak erkeklerde sosyal aktiviteyi seyahat etme anlamında değerlendirmişlerdir. Sosyal aktiviteler anlamında yetişkinlerin yeni yerler görme, gezme olarak planları mevcuttur. Gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, Türkiye'de gerek emeklilik yaşının, gerekse emeklilere sağlanan ekonomik imkânların göreceli olarak daha düşük olması, hukuken emekli olabilme hakkını kazanan istihdamda yer alma oranları kadınlara göre daha fazla olması bu anlamda erkek yetişkinler emekli olma yerine çalışmaya devam etmelerine veya emekli olsa dahi çalışmaya devam etmelerine neden olmaktadır (Şen, 2015).

5.1.4. Emeklilik Eğitimi

Çizelge 23'te yetişkinlerin emeklilik dönemine hazırlanmak için eğitim olmalı mı sorusuna ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 23

Yetişkinlerin Emeklilik İçin Eğitim Gerekliliği Dağılımı

Emeklilik Eğitimi	**Frekans**	**%**
Evet	102	53.4
Hayır	59	30.9
Bilmiyorum	30	15.7
Toplam	**191**	**100.0**

Çizelge 23'te yetişkinlerin emeklilik dönemine hazırlanmak amacıyla emeklilik dönemi öncesi bir eğitim olmalı mı diye sorulduğunda yetişkinlerin %53.4'ü evet yanıtını vermişlerdir. Diğer yandan %30.9'u böyle bir eğitimi 'gereksiz' bulduklarını ifade edip hayır yanıtını vermişlerdir. Emekliliğe hazırlık eğitimine ilişkin bir yargıda bulunmaksızın bu soruya bilmiyorum yanıtı verenlerin oranı %15.7'dir. Yetişkinlerin çoğunluğunun emekliliği hazırlık eğitimine gereksinim duyduğunu ifade etmek mümkündür. Bu bulguyu destekleyen başka bir araştırmada yetişkinlerin çoğunluğu emeklilik dönemine hazırlanmaya yönelik bir eğitim programının olması gerektiğini düşünmektedirler (Gülay, 2006). Aynı şekilde Başar ve Ulutaş (2015) emekli olmamış akademisyenler ile gerçekleştirdiği nitel araştırmasından emekliliğe hazırlık kurslarının yararlı olabileceği görüşü akademik personelin büyük çoğunluğu tarafından desteklenmiştir. Görüşlerden birisi ilginç bir bulguya işaret etmektedir. Toplumsal yapıda eğitim seviyesi en yüksek olan akademisyenlerin *"Emeklilik programlarından haberim yok"* görüşü Türkiye'de emekliliğe hazırlık konusunun gündeme gelmesini ve sistemli bir uygulamaya ihtiyaç duyulduğunu ve gerekliliğini gösterebilir. Reimann (1991), Almanya'da birçok şirketin emekliliği yaklaşanlara emeklilik dönemine hazırlanmak amacıyla kurslar sunduğunu fakat işçilerin çoğunun bu kurslardan haberdar olmadığı ifade etmektedir (akt: Tufan, 2003:263). Diğer bir bulguyla örtüşen Şahin ve Selvitopu (2012) emekli olmamış öğretmenlerle yaptıkları nitel bir araştırmada görüşlerden biri de *"Emekliliğe hazırlık eğitimi programı çok olumlu bir projedir. Böyle bir eğitim olursa katılmayı düşünürüm"* olması emekliliğe hazırlık eğitim programına ilişkin olumlu düşündüklerini ve böyle bir programın kendileri için faydalı olarak değerlendirilmiştir. Bu bulgular neticesinde uygulamada emekliliğe hazırlık eğitimi olmasa bile bu eğitimin uygulamada olmasını ve

emeklilik süreci açısından fayda sağlayacağna ilişkin bir olumlu bir algılama söz konusudur.

Çizelge 24'de yetişkinlerin emeklilik eğitiminin kaç yıl önce verilmesi gerektiğine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 24

Emeklilik Eğitimi Zamanı

Emeklilik Eğitimi Zamanı	**f**	**%**
1-3yıl önce	70	68,6
4-6 yıl önce	20	19,6
7-9 yıl önce	4	3,9
10 ve daha fazla yıl önce	7	6,9
Diğer	1	1,0
Toplam	**102**	**100,0**

Yetişkinlerin emeklilik dönemine hazırlanmak amacıyla emeklilik dönemi öncesi bir eğitim olmalı diyenlere bu eğitimin emeklilikten kaç yıl önce olması gerekli diye sorgulanmıştır. Çizelge 24'de gösterildiği üzere yetişkinlerin %68,6 ile 1-3 yıl önce emekliliğe hazırlık eğitimin verilmesi gerekliliğine ilişkin yanıt vermiştir. Sadece %19,6'sı 4-6 yıl önce bu eğitimin verilmesi gerekliliğine ilişkin yanıt vermiştir. Yetişkinlerden azınlık oluştursa dahi bu eğitimin 10 ve daha fazla yıl önce verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu araştırmanın bulgusu başka bir araştırmanın bulgusuyla örtüşmektedir. Günay (2006)'ın araştırmasında emeklilik dönemine hazırlanmaya yönelik bir eğitim programının çalışanlara "1-3 yıl önce" (%32.2) verilmesi gerektiğini düşünen yetişkinlerin oranı yüksektir. Böyle bir eğitimi bireylerin %23.3'ü "10 yıl ve daha fazla yıl önce", %22.7'si "4-6 yıl önce", %15.8'i "çalışmaya başlayınca" verilmesi gerektiğini düşünürken, "7-9 yıl önce" verilmesi gerektiğini düşünenlerin oranı ise %6.0'dır. Genel anlamda araştırma bulgularına göre emeklilik dönemine yakın bir zamanda bu eğitimin verilmesinin daha verimli olabileceğine ilişkin genel bir düşünce mevcuttur. Bu bulguyla ilişkili bu çalışmanın başka bir bulgusu olan; yetişkinlerde emeklilik planım var diyen 84 kişinin %64,8'ü 1-3 yıl öncesinden emeklilik eğitimin verilmesini daha yararlı olacağını düşünmektedir. Ayrıca aynı şekilde emeklilik planım yok diyen yetişkinlerin büyük çoğunluğu % 72.9'u emeklilik eğitiminin 1-3 yıl öncesinden verilmesinin daha uygun olacağını ifade etmişlerdir. Günay (2006)'ın araştırmasında da yetişkinlerin emekliliğe hazırlık olması açısından plan yapmaya başladıkları zaman

konusunda elde edilen sonuçlar göre; emekliliğe hazırlanmaya yönelik plan yaptığını belirten yetişkinlerin %46.7'si "1-3 yıl" önce plan yapmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Yetişkinlerin emekliliğe ilişkin planı olsun veya olmasın genel algının emeklilik öncesi bu eğitimin emekliliğe yakın bir süreçte verilmesinin daha faydalı olabileceği düşüncesi hakimdir. Ayrıca bu bulgular, planım var diye yetişkinlerde çalışma yaşamından yakın zamanda ayrılacağı zamana dek emeklilik dönemi üzerine plan yapmadığı ve emeklilik dönemine dair üzerine çok düşünmediğini de gösterebilir.

Emekliliği planlama perspektifinde genel bulgular verildikten sonra yetişkinlerin emeklilik için eğitim gerekliliğine göre emekliliği planlama eğilimi finansal, sağlık yaşam tarzını planlama süreci alt boyutlara ilişkin bulgular Çizelge 25'de detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

Çizelge 25

Emeklilik Eğitiminin Gerekliliğine Göre Emekliliği Planlama Süreci Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları

	Emeklilik Eğitimi	**N**	**Ortalama**	**Ss**	**sd**	**F**	**p**	**Anlamlı Fark**
Finansal Planlama Süreci Ölçeği	Evet (1)	102	2.76	0.37	190	2.505	0.084	Fark Yok
	Hayır (2)	59	2.64	0.10				
	Bilmiyorum (3)	30	2.63	0.42				
	Toplam	**191**	**2.71**	**0.39**				
Sağlık Planlama Süreci Ölçeği	Evet (1)	102	3.05	0.50	190	3.696	0.027	Fark Yok
	Hayır (2)	59	2.86	0.46				
	Bilmiyorum (3)	30	2.84	0.44				
	Toplam	**191**	**2.96**	**0.50**				
Yaşam Tarzı Planlama Süreci Ölçeği	Evet (1)	102	2.98	0.49	190	5.287	0.006	1-2
	Hayır (2)	59	2.73	0.45				
	Bilmiyorum (3)	30	2.79	0.53				
	Toplam	**191**	**2.87**	**0.50**				

Çizelge 25'te gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği finansal planlama eğilimini oluşturan puanları toplamı ortalaması emeklilik eğitimi gerekliliğine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [F (2. 188)= 2.505 p=0.084].

Yetişkinlerin emekliliği sağlık açısından planlama eğilimini oluşturan puanları toplamı ortalaması emeklilik eğitimi gerekliliğine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F (2. 188)= 3.696 p=0.027]. Buna rağmen p değerinin anlamlı

düzeyde olsa da, gruplar arasında fark çıkmaması ilginç bir bulgudur. Gruplar arasında fark bulunmaması bu farkın küçük olması nedeniyle olabilir.

Yetişkinlerin emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimini oluşturan puanları toplamı ortalaması emeklilik eğitimi gerekliliğine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F (2.188)= 5.287 p=0.006]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Yetişkinlerin emeklilik eğitimi gerekliliğine göre emeklilik planı eğilimini oluşturan yaşam tarzını süreci planlama alt boyutunun Scheffe test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; emeklilik dönemine hazırlanmak için bir eğitim olmalı mı diye sorgulanan bu soruda yetişkinlerden bu soruya evet diyenlerin emekliliği yaşam tarzı olarak planlama eğilimi hayır diyenlere göre daha fazladır.

Psikososyal planlama süreci alt boyutu ve ölçeği puan dağılımları anova testinin şartları sağlamadığı için tek yönlü varyans analizinin (one way anova) nonparametrik karşılığı olan Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları Çizelge 26'da verilmiştir.

Çizelge 26

Emeklilik Eğitimi Gerekliliğine Göre Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutu ve Tüm Ölçeğe İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Emeklilik Eğitimi	**N**	**Sıra.Ort**	**sd**	**χ2**	**p**	**Anlamlı Fark**
Psikososyal Süreci Planlama Alt Boyutu	Evet (1)	102	95.71	2	3.386	0.184	Fark Yok
	Hayır (2)	59	88.69				
	Bilmiyorum (3)	30	111.37				
Tüm Ölçek	Evet (1)	102	106.81	2	8.612	0.013	1-2
	Hayır (2)	59	81.60				
	Bilmiyorum (3)	30	87.55				

Çizelge 26'da gösterildiği üzere Kruskal Wallis testi analiz bulgularına göre yetişkinlerin emekliliği psikososyal planlama eğilimi emeklilik eğitimi gerekliliğine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir (**χ2** =3.386 p=0.189). p>0.05.

Yetişkinlerin ölçeğin genelinde planlama eğilimi emeklilik eğitimi gerekliliğine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (**χ2** =8.612

p=0.013) p<0.05. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post – hoc analizlerin parametrik olmayanı için kullanılan Dunn analizi uygulanmıştır. Dunn analizi sonuçlarına göre; emeklilik dönemine hazırlanmak için bir eğitim olmalı mı diye sorgulanan bu soruda yetişkinlerden bu soruya evet diyenlerin emekliliği planlama eğilimi hayır diyenlere göre daha fazladır.

Yetişkinlerin emeklilik için eğitim gerekliliği göre emekliliği planlama eğilimi tek yönlü Anova ve Kruskal Wallis Testi analizlerine göre; "Tüm Ölçek" ve "Yaşam Tarzını Planlama Süreci" alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte olup, emeklilik dönemine hazırlanmak için bir eğitim olmalı mı diye sorgulanan bu soruda yetişkinlerden bu soruya evet diyenlerin ölçeğin genelinde ve yaşam tarzı açısından planlama eğilimleri, hayır diyenlere göre daha fazladır."Psikososyal Planlama Süreci","Finansal Planlama Süreci" ve "Sağlık Planlama Süreci" alt boyutlarında emeklilik için eğitimin olması veya olmaması emekliliği psikososyal, finansal ve sağlık konuları açısından planlama anlamında bir faktör olarak karşımıza çıkmamaktadır. Emeklilik eğitimine ilişkin eğilimi pozitifi olan yetişkinler kendi emekliliği planlama eğiliminin de yüksek olduğunu ifade etmek mümkündür.

6.1. Demografik Özellikler Açısından Yetişkinlerin Emeklilik Dönemiyle İlgili Planlama Eğilimlerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimleri demografik özellikleri açısından inceleyen bulgulara yer verilmiştir.

6.1.1. Cinsiyete Göre Emekliliği Planlama Eğilimi

Cinsiyete göre yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin planlama eğilimi detaylı olarak değerlendirilmiştir. Çizelge 27'de cinsiyete göre ölçeğin finansal, sağlık ve yaşam tarzını planlama süreci alt boyutları ve tüm ölçek kapsamında emekliliği planlama eğilimi detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Çizelge 27

Cinsiyete Göre Emekliliği Planlama Eğilimlerine İlişkin T-Testi Sonuçları

Alt Boyut	Cinsiyet	N	Ortalama	Ss	t	p	sd
Finansal Planlama Süreci	Kadın	22	2.62	0.32	-1.273	0.20	189
	Erkek	169	2.72	0.40			
Sağlık Planlama Süreci	Kadın	22	3.19	0.41	2.410	0.02	189
	Erkek	169	2.93	0.49			
Yaşam Tarzını Planlama Süreci	Kadın	22	2.71	0.54	-1.629	0.10	189
	Erkek	169	2.89	0.49			
Tüm Ölçek	Kadın	22	2.75	0.32	-0.643	0.52	189
	Erkek	169	2.79	0.32			

Çizelge 27'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan biri olan finansal planlama süreci alt boyutunun puan ortalaması cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t(189)= 1.273. p=0.20]. p>0.05.

Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan sağlık planlama süreci alt boyutunun puan ortalaması cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [t (189)= 2.410, p=0.017]. Bu bağlamda kadın yetişkinlerin (X=3.19) erkek yetişkinlere (X=2.93) göre emekliliğe ilişkin sağlığın planlamasına daha çok önem verdiklerine bulgusuna ulaşılmıştır.

Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan yaşam tarzını planlama puan ortalaması cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t(189)= -1.629. p=0.10].Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan tüm ölçeğin puan ortalaması cinsiyetlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t(189)= -0.643. p=0.52].Normal dağılım şartı sağlanmadığı için psikososyal planlama alt boyutu için parametrik olmayan testlerden olan Mann Whitney U-testi kullanılmıştır.

Çizelge 28'de psikososyal planlama süreci alt boyutu için parametrik olmayan testlerden olan Mann Whitney U-testi analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 28

Cinsiyete Göre Emekliliği Psikososyal Planlama Eğilimlerine İlişkin Mann Whitney U-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	**N**	**Sıra Ortalaması**	**Sıra Toplamı**	**Mann WhitneyU**	**z**	**p**
Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutu	Kadın	22	75.07	1651.50	1398.50	-1.89	0.06
	Erkek	169	98.72	16684.50			

Çizelge 28'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan psikososyal planlama alt boyutunun cinsiyetlere göre incelendiğinde kadınların sıra ortalaması 75.07, erkeklerin sıra ortalaması ise 98.72'dir. Bu bulgulara göre erkeklerin psikososyal planlama eğilimi, kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak elde edilen sonuçlar $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirildiğinde; emekliği psikososyal olarak planlama eğilimi cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($z=-1.89$, $p=0.06$).

Yapılan bağımsız gruplar için t testinin analiz sonuçlarına göre yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini cinsiyete bağlı olarak "Finansal Planlama Süreci", "Yaşam Tarzını Planlama Süreci" alt boyutlarında ve tüm ölçeğin puanları ortalamaları değişim göstermemektedir. Mann Whitney U-testi analiz sonucuna binaen "Psikososyal Planlama Süreci" alt boyutunun sıra ortalaması bağlamında farklılık göstermemektedir. Sadece değişim gösteren boyut ise bağımsız gruplar t testi analiz sonuçlarına göre "Sağlık Planlama Süreci" boyutudur. Bu değişim ise kadınların erkeklere göre sağlıklarını planlama konusunda ortaya çıkmaktadır. Buna göre cinsiyete göre emekliliği planlama sürecine ilişkin sadece emekliliği sağlık açısından planlama konusunda kadınlar yönünde farklılık ortaya çıkmıştır.

6.1.2. Yaşa Göre Emekliliği Planlama Eğilimi

Yaş gruplarına göre yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin planlama eğilimi detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 29'da yaş gruplarına göre yetişkinlerin emekliliği finansal, sağlık ve ölçeğin genelinde eğilimlere ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 29

Yaş Gruplarına Göre Finansal, Sağlık Planlama Süreci Alt Boyutlarına ve Tüm Ölçeğe İlişkin ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları

	Yaş Grupları	**N**	**Ortala-ma**	**Ss**	**sd**	**F**	**p**	**Anlamlı Fark**
Finansal Planla-ma Süreci Alt Boyutu	40-44 yaş grubu (1)	69	2.63	0.37	200	6.34	0.00	1-3 1-4 2-4
	45-49 yaş grubu (2)	74	2.65	0.37				
	50-54 yaş grubu (3)	35	2.86	0.38				
	55-59 yaş grubu (4)	13	3.01	0.45				
	Toplam	**191**	**2.71**	**0.39**				
Sağlık Planla-ma Süreci Alt Boyutu	40-44 yaş grubu (1)	69	2.87	0.49	200	1.28	0.28	Fark Yok
	45-49 yaş grubu (2)	74	3.00	0.50				
	50-54 yaş grubu (3)	35	3.02	0.48				
	55-59 yaş grubu (4)	13	3.04	0.33				
	Toplam	**191**	**2.96**	**0.48**				
Tüm Ölçek	40-44 yaş grubu (1)	69	2.71	0.31	200	6.91	0.00	1-3 1-4 2-4
	45-49 yaş grubu (2)	74	2.76	0.28				
	50-54 yaş grubu (3)	35	2.93	0.35				
	55-59 yaş grubu (4)	13	3.02	0.34				
	Toplam	**191**	**2.79**	**0.32**				

Çizelge 29'da gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği finansal planlama eğilimini oluşturan puanlar toplamı ortalaması yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F (3, 197)= 6.34, p=0.00]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Yaş gruplarına göre yetişkinlerin finansal emeklilik planı eğilimini oluşturan finansal planlama süreci alt boyutu, Scheffe testi karşılaştırılmasını sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; 40-44 yaş grubunda olan yetişkinlerin emekliliği finansal planlama eğilimleri, 50-54 yaş grubundaki yetişkinlere göre daha azdır. 40-44 yaş grubunda olan yetişkinlerin emekliliği finansal planlama eğilimleri, 55-59 yaş grubundaki yetişkinlere göre daha azdır. 45-49 yaş grubunda olan yetişkinlerin emekliliği finansal

planlama eğilimleri, 55-59 yaş grubundaki yetişkinlere göre daha azdır. Yetişkinlerin emekliliği finansal planlama eğilimleri yetişkinlerin yaş gruplarına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu farklılık 55-59 yaş grubundaki yetişkinlerin diğer yaş gruplarına göre emekliliği finansal eğilimleri daha fazladır.

Yetişkinlerin emekliliği sağlık planlama eğilimini oluşturan puanları toplamı ortalaması yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [F (3, 197)= 1.28, p=0.28]. p>0,05. Yetişkinlerin emekliliği sağlık açısından planlama eğilimleri yetişkinlerin yaş gruplarına bağlı olarak farklılık göstermemektedir. Bu bulgunun anlamı yetişkinler hangi yaş grubunda olduğu önemsenmeden düşünülürse, sağlığa özen gösterilmediği veya sağlığın her zaman önemli olduğunu gösterebilir.

Yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini tüm ölçeğin puanları toplamı ortalaması yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F (3, 197)= 6.91, p=0.00]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Yaş gruplarına göre yetişkinlerin emeklilik planı eğilimini oluşturan tüm ölçeğe ilişkin Scheffe testi karşılaştırılmasını sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; 40-44 yaş grubunda olan yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimleri, 50-54 yaş grubundaki yetişkinlere göre daha azdır. 40-44 yaş grubunda olan yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimleri, 50-54 yaş grubundaki yetişkinlere göre daha azdır. 45-49 yaş grubunda olan yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimleri, 55-59 yaş grubundaki yetişkinlere göre daha azdır.

Yaş gruplarına göre yaşam tarzını ve psikososyal planlama süreci alt boyutlarının puan dağılımları Anova testinin şartları sağlamadığı için tek yönlü varyans analizinin (one way anova) nonparametrik karşılığı olan Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Çizelge 30'da analiz sonuçları verilmiştir.

Çizelge 30

Yaş Gruplarına Göre Boyutlara İlişkin Kruskal Wallis ve Dunn Testi Sonuçları

	Yaş Grupları	**N**	**Sıra.Ort**	**sd**	**χ2**	**p**	**Anlamlı Fark**
Yaşam Tarzını Planla-ma	40-44 yaş grubu (1)	69	82.61	3	11.95	0.01	1-3
	45-49 yaş grubu (2)	74	94.21				

(devam ediyor)

Çizelge 30 (devam)

Yaş Gruplarına Göre Boyutlara İlişkin Kruskal Wallis ve Dunn Testi Sonuçları

	Yaş Grupları	N	Sıra. Ort	sd	χ2	p	Anlamlı Fark
	50-54 yaş grubu (3)	35	116.06	3	11.95	0.01	1-3
	55-59 yaş grubu (4)	13	123.27				
Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutu	40-44 yaş grubu (1)	69	87.29	3	15.99	0.00	2-3 2-4 1-3
	45-49 yaş grubu (2)	74	86.49				
	50-54 yaş grubu (3)	35	120.44				
	55-59 yaş grubu (4)	13	130.58				

Çizelge 30'da gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği yaşam tarzı açısından planlama eğilimleri yaş gruplarına göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi 2$ =11.95 p=0.01) p<0.05. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post – hoc analizlerin non – parametriği olarak kullanılabilen Dunn analizi uygulanmıştır. Dunn analizi sonuçlarına göre; 40-44 yaş grubunda olan yetişkinlerin emekliliği yaşam tarzı açısından planlama eğilimleri, 50-54 yaş grubundaki yetişkinlere göre daha azdır.

Yetişkinlerin emekliliği psikososyal olarak planlama eğilimleri yaş gruplarına göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi 2$ =15.99, p=0.00) p<0.05. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post – hoc analizlerin non – parametriği olarak kullanılabilen Dunn analizi uygulanmıştır. Dunn analizi sonuçlarına göre; 45-49 yaş grubunda olan yetişkinlerin emekliliği psikososyal olarak planlama eğilimleri, 50-54 ve 55-59 yaş grubundaki yetişkinlere göre daha azdır. 40-45 yaş grubunda olan yetişkinlerin emekliliği psikososyal olarak planlama eğilimleri, 50-54 yaş grubundaki yetişkinlere göre daha azdır.

Yetişkinlerin yaş gruplarına göre emekliliği planlama eğilimi tek yönlü Anova ve Kruskal Wallis Testi analizlerine göre; "Psikososyal Planlama Süreci", "Finansal Planlama Süreci" ve "Yaşam Tarzını Planlama Süreci" alt boyutlarında ve ölçeğin tümünde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte olup, 55-59 yaş grubundaki yetişkinlerin diğer yaş grubundaki yetişkinlere göre emekliliği yaşam tarzı, finansal ve psikososyal olarak planlama eğilimleri daha fazladır. "Sağlık Planlama Süreci" alt

boyutunda ise yaş gruplarına göre emekliliği sağlık açısından planlama eğilimi gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu bulgunun anlamların biri de, her yaş grubunda sağlığa ilişkin bir planlamanın olmaması sağlığa yönelik bir önlem almama durumu olabilir mi?

6.1.3. Eğitim Düzeyine Göre Emekliliği Planlama Eğilimi

Eğitim düzeyine göre yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin planlama eğilimi detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 31'de eğitim düzeyine göre yetişkinlerin sağlık ve yaşam tarzını planlama planlama eğilimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 31

Eğitim Düzeyine Göre Sağlık ve Yaşam Tarzını Planlama Süreci Alt Boyutuna İlişkin ANOVA ve Scheffe Test Sonuçları

	Eğitim Düzeyi	**N**	**Ort.**	**Ss**	**sd**	**F**	**p**	**Anlamlı Fark**
Sağlık Planlama Süreci Alt Boyutu	İlkokul mezunu (1)	66	2.80	0.41	189	8.68	0.00	1-5 2-5 3-5 5-1.2 ve 3
	Ortaokul ve dengi okul mezunu (2)	33	2.84	0.45				
	Lise ve dengi mezunu (3)	53	2.99	0.42				
	Yüksekokul mezunu (4)	12	3.02	0.42				
	Üniversite mezunu (5)	26	3.40	0.62				
	Toplam	**190**	**2.989**	**0.49**				
Yaşam Tarzını Planlama Süreci Alt Boyutu	İlkokul mezunu (1)	66	2.71	0.46	189	8.42	0.00	1-5 2-5 3-5 5-1.2 ve 3
	Ortaokul ve dengi okul mezunu (2)	33	2.74	0.44				
	Lise ve dengive mezunu (3)	53	2.91	0.46				
	Yüksekokul mezunu (4)	12	3.09	0.37				
	Üniversite mezunu (5)	26	3.28	0.53				
	Toplam	**190**	**2.87**	**0.498**				

Çzielge 31'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan sağlık planlama süreci alt boyutunun puanları toplamı ortalaması eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F (4, 185)= 8.68, p=0.00].

Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Eğitim düzeyine göre yetişkinlerin emeklilik planı eğilimini oluşturan sağlık süreci planlama alt boyutunun Scheffe test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; ilkokul mezunların, üniversite mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin sağlık planlama eğilimleri daha düşüktür. Ortaokul ve dengi okul mezunlarının üniversite mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin sağlığı planlama eğilimleri daha azdır. Lise ve dengi mezunlarının üniversite mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin sağlık planlama eğilimleri daha azdır. Üniversite mezunlarının ilkokul, ortaokul ve dengi ve lise ve dengi mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin sağlık planlama eğilimleri daha fazladır. Yüksekokul mezunlarının diğer gruplarla karşılaştırmalarda bir farkın ortaya çıkmaması sayısı az olmasından dolayı belki kaynaklanabilir.

Yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan yaşam tarzını planlama süreci alt boyutunun puanları toplamı ortalaması eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F (4,185)= 8.42, p=0.00] . Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Eğitim düzeyine göre yetişkinlerin emeklilik planı eğilimini oluşturan yaşam tarzını süreci planlama alt boyutunun Scheffe test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; ilkokul mezunların. üniversite mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin yaşam tarzını planlama eğilimleri daha düşüktür. Orta okul ve dengi okul mezunlarının üniversite mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin yaşam tarzını planlama eğilimleri daha azdır. Lise ve dengi mezunlarının üniversite mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin yaşam tarzını planlama eğilimleri daha azdır. Üniversite mezunlarının ilkokul, ortaokul ve dengi ve lise ve dengi mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin yaşam tarzını planlama eğilimleri daha fazladır. Yüksekokul mezunlarının diğer gruplarla karşılaştırmalarda bir farkın ortaya çıkmaması sayısı az olmasından dolayı kaynaklanabilir.

Çizelge 32’de eğitim düzeyine göre yetişkinlerin emekliliği psikososyal olarak planlama eğilimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 32

Eğitim Düzeyine Göre Psikososyal Süreci Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonucu

	Eğitim Düzeyi	**N**	**Sıra.Ort**	**sd**	**χ2**	**p**	**Anlamlı Fark**
Psiko Sosyal Planlama Süreci Alt Boyutu	İlkokul mezunu (1)	66	99.80	4	1.86	0.76	Fark Yok
	Ortaokul ve dengi okul mezunu (2)	33	94.79				
	Lise vedengi mezunu (3)	53	94.38				
	Yüksekokul mezunu (4)	12	76.67				
	Üniversite mezunu (5)	26	96.48				

Kruskal Wallis test analiz bulgularına göre, yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan psikososyal planlama süreci alt boyutunun eğitim düzeyine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($\chi 2$ =1.86 p=0.76).

Çizelge 33'de yaş gruplarına göre yetişkinlerin emekliliği finansal planlama ve ölçeğin genelinde eğilimlere ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 33

Eğitim Düzeyine Göre Finansal Planlama Süreci Alt Boyutuna ve Tüm Ölçeğe İlişkin Welch ve Games-Howell Test Sonuçları

	Eğitim Düzeyi	**N**	**Ort.**	**Ss**	**Sd**		**Welch**	**p**	**Anlamlı Fark**
					sd1	**sd2**			
Finan-sal Planla-ma Süreci Alt Boyutu	İlkokul mezunu (1)	66	2.54	0.27	4	52.16	10.43	0.00	1-2 ve 5 2-5 5-1 2 ve 3
	Ortaokul ve dengi okul mezunu (2)	33	2.59	0.24					
	Lise ve dengi mezunu (3)	53	2.75	0.39					
	Yüksekokul mezunu (4)	12	2.86	0.40					

(devam ediyor)

Çizelge 33 (devam)

Eğitim Düzeyine Göre Finansal Planlama Süreci Alt Boyutuna ve Tüm Ölçeğe İlişkin Welch ve Games-Howell Test Sonuçları

	Eğitim Düzeyi	**N**	**Ort.**	**Ss**	**Sd**		**Welch**	**p**	**Anlamlı Fark**
					sd1	**sd2**			
	Üniversite mezunu(5)	26	3.11	0.48					
	Toplam	**190**	**2.70**	**0.39**					
Tüm Ölçek	İlkokul mezunu (1)	63	2.67	0.24	4	52.97	8.32	0.00	1-2 ve 5 2-5 5-1. 2 ve 3
	Ortaokul ve dengi okul mezunu (2)	33	2.68	0.24					
	Lise ve dengi mezunu (3)	53	2.82	0.29					
	Yüksek-okul mezunu (4)	12	2.88	0.27					
	Üniversite mezunu (5)	26	3.12	0.43					
	Toplam	**190**	**2.79**	**0.32**					

Çizelge 33'de gösterildiği üzere Anova testinin varyansları homojen olmayan verileri için kullanılması önerilen Welch testinin F değeri ile analiz yapılmıştır. Bu analiz sonucunda gruplar arasında fark varsa, bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla post-hoc test olarak Games-Howell testi kullanılmıştır. Yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan finansal planlama süreci alt boyutunun puanları toplamı ortalaması eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [Welch-F (4, 52.16)= 10.43, p=0.00]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Games-Howell testi uygulanmıştır. Eğitim düzeyine göre yetişkinlerin emeklilik planı eğilimini oluşturan finansal planlama süreci alt boyutunun Games-Howel test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; ilkokul mezunların. lise ve dengi ile üniversite mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin finansal planlama eğilimleri daha düşüktür. Ortaokul ve dengi

okul mezunlarının üniversite mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin finansal planlama eğilimleri daha azdır. Lise ve dengi mezunlarının ilkokul mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin finansal planlama eğilimleri daha fazla iken, üniversite mezunlarına göre daha azdır. Üniversite mezunlarının ilkokul, ortaokul ve dengi ve lise ve dengi mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin finansal planlama eğilimleri daha fazladır. Yüksekokul mezunlarının diğer gruplarla karşılaştırmalarda bir farkın ortaya çıkmaması sayısı az olmasından dolayı kaynaklanabilir.

Yetişkinlerin ölçeğin genelinde emekliliği planlama eğilimini oluşturan puanlar toplamı ortalaması eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [Welch-F (4, 52.93)= 8.32, p=0.000]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Games-Howell testi uygulanmıştır. Games-Howel test sonuçlarına ilişkin bulgular incelendiğinde; ilkokul mezunların, lise ve üniversite mezunlarına göre emeklilik planı eğilimi daha düşüktür. Ortaokul ve dengi okul mezunlarının üniversite mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin planlama eğilimleri daha azdır. Lise ve dengi mezunlarının, ilkokul mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin planlama eğilimleri daha fazla iken, üniversite mezunlarına göre daha azdır. Üniversite mezunlarının ilkokul, ortaokul ve dengi ve lise mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin planlama eğilimleri daha fazladır. Yüksekokul mezunlarının diğer gruplarla karşılaştırmalarda bir farkın ortaya çıkmaması sayısı az olmasından dolayı belki kaynaklanabilir. Emeklilik yaşamına uyum göstermek konusunda yapılan araştırmalar, eğitim düzeyi yüksek bireylilerin emekliliğe daha kolay uyum sağladığını göstermiştir. Heron tarafından 1963 yılında ve Dreher tarafından ise 1969 yılında yapılan araştırmaların sonuçlarına göre, eğitim durumu yüksek çalışanlar, emekli olmaya karşı daha büyük oranda bir tepki göstermekte, ancak emekli olduktan sonra emekliliğe daha kolay uyum sağlamaktadır. Eğitim seviyesi düşük kesim ise, emekliliğe daha ılımlı bakmakta ancak; emekliliğe adapte olmakta daha büyük sorunlar yaşayabilmektedir. Şüphesiz bu durumda serbest zaman etkinliklerinin kullanılmasının ve işin yorucu olmasının eğitim seviyesi ile ilgili olmasının büyük bir önemi bulunmaktadır (akt:Lehr, 1994:263). Tufan (2003:249) da, eğitim düzeyinin yüksek olmasının emeklilik öncesi emeklilik dönemine ilişkin planlama yapma, emeklilikte artan serbest zamanı iyi organize etme ve emeklilik dönemine uyum sağlayabilme noktasında kişiye yardımcı olduğu ifade etmektedir

Yetişkinlerin eğitim düzeylerine göre emekliliği planlama eğilimi tek yönlü Anova ve Kruskal Wallis Testi analizlerine göre; “Finansal Planlama Süreci”, ”Sağlık Planlama Süreci” ve “Yaşam Tarzını Planlama Süreci” alt boyutlarında ve ölçeğin genelinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte olup, üniversite mezunlarının ilkokul, ortaokul ve dengi ve lise mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin finansal, sağlık, yaşam tarzı ve ölçeğin genelinde planlama eğilimleri daha fazladır. “Psikososyal Planlama Süreci, alt boyutunda ise eğitim düzeyine göre emekliliği psikososyal olarak planlama eğilimi gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

6.1.4. Gelire Göre Emekliliği Planlama Eğilimi

Gelire göre yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin planlama eğilimi detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 34’de gelir değişkeni kategorik hale getirilerek tabloda sunulmuştur.

Çizelge 34

Yetişkinlerin Gelir Dağılımları

Gelir Düzeyi	**f**	**%**
1400 TL ve altı	17	8.9
1401 TL-2400 TL arası	72	37.7
2401-3400 TL arası	58	30.4
3401 TL-4400 TL arası	25	13.1
4401 TL ve üzeri	19	9.9
Toplam	**191**	**100.0**

Yetişkinlerin aylık gelir ortalaması 2751.67 TL’dir. En düşük aylık gelir miktarı 800 TL iken, en yüksek tutar ise 10.000 TL’dir. Çizelge 34’de gösterildiği üzere En düşük oranla yetişkinlerin %8.9’si 1400 TL ve daha az gelir elde etmektedirler. Yetişkinlerin %37.7’si ise 1401 TL ile 2400 TL arası değişen bir gelir elde etmektedirler. İlçe bazında değerlendirildiğinde yetişkinlerin çoğunluğunun orta gelir grubunda yer alan bireyler olduğunu ifade etmek mümkündür.

Çizelge 35’te gelire göre yetişkinlerin emekliliği sağlık ve yaşam tarzını planlama eğilimlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 35

Gelir Düzeyine Göre Sağlık ve Yaşam Tarzını Planlama Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları

	Gelir Düzeyi	**N**	**Ortalama**	**Ss**	**sd**	**F**	**p**	**Anlamlı Fark**
Sağlık Planlama Süreci Alt Boyutu	1400 TL ve altı (1)	17	2.93	0.43	190	4.85	0.00	2-5
	1401 TL-2400 TL arası (2)	72	2.81	0.43				
	2401-3400 TL arası (3)	58	2.99	0.42				
	3401 TL-4400 TL arası (4)	25	3.10	0.53				
	4401 TL ve üzeri (5)	19	3.29	0.65				
	Toplam	**191**	**2.96**	**0.49**				
Yaşam Tarzını Planlama Süreci Alt Boyutu	1400 TL ve altı (1)	17	2.49	0.32	190	9.78	0.00	1-3.4 ve 5 2-3.4 ve 5 3-1 ve 2 4-1 ve 2 5-1 ve 2
	1401 TL-2400 TL arası (2)	72	2.71	0.41				
	2401-3400 TL arası (3)	58	3.00	0.48				
	3401 TL-4400 TL arası (4)	25	3.08	0.54				
	4401 TL ve üzeri (5)	19	3.17	0.53				
	Toplam	**191**	**2.87**	**0.49**				

Çizelge 35'te gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan alt boyutlardan biri olan sağlık sürecini planlama alt boyutunun puanları toplamı ortalaması eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F (4. 186)= 4.85, p=0.00]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Kişisel aylık gelire göre yetişkinlerin emeklilik planı eğilimini oluşturan sağlık planlama süreci alt boyutuna ilişkin Scheffe testi karşılaştırılmasını Scheffe test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; 1401 TL-2400 TL arası geliri olanların "4401 TL ve üzeri" geliri olanlara göre emeklilik dönemine ilişkin sağlık planlama eğilimi daha azdır.

Yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan alt boyutlardan biri olan yaşam tarzını planlama süreci alt boyutunun puanları toplamı ortalaması kişisel aylık gelire göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F (4. 186)= 9.78, p=0.00]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Kişisel aylık gelire göre yetişkinlerin emeklilik planı eğilimini oluşturan sağlık planlama süreci alt boyutuna ilişkin Scheffe testi karşılaştırılmasını Scheffe test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; "1400 TL ve altı " geliri olanların. "2401-3400 TL arası". "3401 TL-4400 TL arası" ve "4401 TL ve üzeri" geliri olanlara göre emekliliğini yaşam tarzını planlama eğilimi daha azdır. "1401 TL-2400 TL arası" geliri olanların. "2401-3400 TL arası". "3401 TL-4400 TL arası" ve "4401 TL ve üzeri" geliri olanlara göre emekliliğini yaşam tarzını planlama eğilimi daha azdır. "2401-3400 TL arası" geliri olanlar. "1400 TL ve altı" ve "1401 TL-2400 TL arası" geliri olanlara göre emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimi daha fazladır. "3401 TL-4400 TL arası" geliri olanların, "1400 TL ve altı" ve "1401 TL-2400 TL arası" geliri olanlar göre emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimi daha fazladır. "4401 TL ve üzeri" geliri olanların, "1400 TL ve altı" ve "1401 TL-2400 TL arası" geliri olanlar göre emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimi daha fazladır.

Çizelge 36'da gelire göre yetişkinlerin emekliliği psikososyal olarak planlama eğilimlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 36

Gelir Düzeyine Göre Psikososyal Süreci Planlama Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis ve Dunn Testi Sonuçları

	Gelir Düzeyi	**N**	**Sıra.Ort**	**sd**	**χ2**	**p**	**Anlamlı Fark**
Psiko-Sosyal Planlama Süreci Alt Boyutu	1400TL ve altı (1)	17	65.44	4	9.64	0.04	1-4
	1401TL-2400 TL arası (2)	72	98.40				
	2401-3400 TL arası (3)	58	92.69				
	3401 TL-4400 TL arası (4)	25	118.12				
	4401 TL ve üzeri (5)	19	95.24				

Çizelge 36'da gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan psikososyal planlama süreci alt boyutunun gelir düzeyine göre gruplar arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi 2$ =9.64. p=0.04) p<0.05. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post – hoc analizlerin non – parametriği olarak kullanılabilen Dunn analizi uygulanmıştır. Dunn analizi sonuçlarına göre; "1400 TL ve altı" geliri olanlar "3401 TL-4400 TL" arası geliri olanlara göre emekliliği psikososyal planlama eğilimi daha azdır.

Çizelge 37'de gelire göre yetişkinlerin emekliliği finansal ve ölçeğin genelinde planlama eğilimlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 37

Gelir Düzeyine Göre Finansal Planlama Alt Boyutuna ve Tüm Ölçeğe İlişkin Welch ve Games-Howell Test Sonuçları

	Gelir Düzeyi	**N**	**Ort.**	**Ss**	**sd**		**Welch**	**p**	**Anlamlı Fark**
					sd1	sd2			
Finansal Planlama Süreci Alt Boyutu	1400 TL ve altı (1)	17	2.52	0.18	4	55.45	11.19	0.00	1-3.4 ve 5 2-3.4 ve 5 3-1 ve 2 4-1 ve 2 5-1 ve 2
	1401 TL-2400 TL arası (2)	72	2.54	0.24					
	2401-3400 TL arası (3)	58	2.75	0.35					
	3401 TL-4400 TL arası (4)	25	2.94	0.50					
	4401 TL ve üzeri (5)	19	3.09	0.51					
	Toplam	**191**	**2.707**	**0.39**					
Tüm Ölçek	1400 TL ve altı (1)	17	2.60	0.15	4	56.58	11.29	0.00	1-3.4 ve 5 2-3.4 ve 5 3-1 ve 2 4-1 ve 2 5-1 ve 2
	1401TL-2400 TL arası (2)	72	2.67	0.22					
	2401-3400 TL arası (3)	58	2.84	0.28					

(devam ediyor)

Çizelge 37 (devam)

Gelir Düzeyine Göre Finansal Planlama Alt Boyutuna ve Tüm Ölçeğe İlişkin Welch ve Games-Howell Test Sonuçları

	Gelir Düzeyi	**N**	**Ort.**	**Ss**	**sd**		**Welch**	**p**	**Anlamlı Fark**
					sd1	sd2			
Tüm Ölçek	3401 TL-4400 TL arası (4)	25	2.98	0.43	4	56.58	11.29	0.00	1-3.4 ve 5 2-3.4 ve 5 3-1 ve 2 4-1 ve 2 5-1 ve 2
	4401 TL ve üzeri (5)	19	3.06	0.43					
	Toplam	**191**	**2.79**	**0.32**					

Çizelge 37'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini finansal planlama süreci alt boyutu puanları toplamı ortalaması aylık kişisel gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [Welch F(4. 55.45)= 11.19. p=0.00]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Games-Howell testi uygulanmıştır.

Eğitim düzeyine göre yetişkinlerin emeklilik planı eğilimi ölçeğinin Games-Howell test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; "1400 TL ve altı" geliri olanların. "2401-3400 TL arası". "3401 TL-4400 TL arası" ve "4401 TL ve üzeri" geliri olanlara göre emekliliği finansal planlama eğilimi daha azdır. "1401 TL-2400 TL arası" geliri olanların. "2401-3400 TL arası". "3401 TL-4400 TL arası" ve "4401 TL ve üzeri" geliri olanlara göre emekliliği finansal planlama eğilimi daha azdır. "2401-3400 TL arası" geliri olanlar. "1400 TL ve altı" ve "1401 TL-2400 TL arası" geliri olanlara göre emekliliği finansal planlama eğilimi daha fazladır. "3401 TL-4400 TL arası" geliri olanların. "1400 TL ve altı" ve "1401 TL-2400 TL arası" geliri olanlar göre emekliliği finansal planlama eğilimi daha fazladır. "4401 TL ve üzeri" geliri olanların. "1400 TL ve altı" ve "1401 TL-2400 TL arası" geliri olanlar göre emekliliği finansal planlama eğilimi daha fazladır.

Yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimim puanları toplamı ortalaması gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [Welch (4. 56.57)= 11.29. p=0.00]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Games-Howell testi uygulanmıştır. Gelir düzeyine göre yetişkinlerin emeklilik planı eğilimi ölçeğinin Games-Howell test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; "1400 TL ve altı" geliri olanların. "2401-3400 TL arası". "3401 TL-4400

TL arası" ve "4401 TL ve üzeri" geliri olanlara göre emekliliği planlama eğilimi daha azdır. "1401 TL-2400 TL arası" geliri olanların. "2401-3400 TL arası". "3401 TL-4400 TL arası" ve "4401 TL ve üzeri" geliri olanlara göre emekliliği planlama eğilimi daha azdır. "2401-3400 TL arası" geliri olanlar. "1400 TL ve altı" ve "1401 TL-2400 TL arası" geliri olanlar göre emekliliği planlama eğilimi daha fazladır. "3401 TL-4400 TL arası" geliri olanların, "1400 TL ve altı" ve "1401 TL-2400 TL arası" geliri olanlar göre emekliliği planlama eğilimi daha fazladır. "4401 TL ve üzeri" geliri olanların. "1400 TL ve altı" ve "1401 TL-2400 TL arası" geliri olanlar göre emekliliği planlama eğilimi daha fazladır.

Yetişkinlerin gelire göre emekliliği planlama eğilimi tek yönlü Anova ve Kruskal Wallis Testi analizlerine göre; "Psikososyal Planlama Süreci", "Finansal Planlama Süreci", "Sağlık Planlama Süreci" ve "Yaşam Tarzını Planlama Süreci" alt boyutlarında ve ölçeğin genelinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte olup, "4401 TL ve üzeri" geliri olanların yetişkinlerin diğer yaş grubundaki yetişkinlere göre emekliliği; finansal, sağlık, yaşam tarzı ve psikososyal olarak planlama eğilimleri daha fazladır.

Eğitim düzeyinin yüksek olmasıyla gelir düzeyinin de yüksek olması yetişkinlerin emekliliği planlama eğilim düzeyleri de artmaktadır. Gelir düzeyinin artmasıyla emekliliği planlama eğilimin artması 'imkanlara' erişimin artması ile ilgili olabilir. Peki gelir düzeyi düşük yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini arttırmak için ülkemizde yapılması gerekli olan emekliliğe hazırlık eğitimlerinin bir rolü olabilir mi?

6.1.5. Meslek Sınıfa Göre Emekliliği Planlama Eğilimi

Meslek sınıfa göre yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin planlama eğilimi detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 38'de mesleki sınıf değişkenin testler için yeniden düzenlenmiş olan hali tabloda sunulmuştur.

Çizelge 38

Yetişkinlerin Mesleki Sınıflarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Mesleki Sınıf	**f**	**%**
Yöneticiler	12	7.3
Profesyonel meslek mensupları	19	11.5
Hizmet ve satış elemanları	76	46.1
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar	38	23.0
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	20	12.1
Toplam	**165**	**100.0**

Çizelgede mevcut olan mesleki kategorilerin haricinde diğer kategorilerde yetişkin sayısının az olması nedeniyle Anova testine dahil edilmemiştir. Dahil edilmeyen kategoriler ise; teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları, büro hizmetlerinde çalışan elemanlar, nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünleri çalışanları, tesis ve makine operatörleri ve montajcılardır. Çizelge 38'e göre en fazla % 46.1 oranı hizmet ve satış elemanları kategorisidir.

Çizelge 39'da mesleki sınıfa göre yetişkinlerin emekliliği finansal, sağlık ve yaşam tarzı planlama eğilimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 39

Mesleki Sınıfa Göre Finansal, Sağlık ve Yaşam Tarzı Planlama Süreci Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları

	Mesleki Sınıf	**N**	**Ort.**	**Ss**	**sd**	**F**	**p**	**Anlamlı Fark**
Finan-sal Planlama Süreci Alt Boyu-tu	Yöneticiler (1)	12	3.00	0.46	164	10.76	0.00	1-3.4 ve 5 2-3.4 ve 5 3-1 ve 2 4-1 ve 2 5-1 ve 2
	Profesyonel meslek mensupları (2)	19	3.05	0.45				
	Hizmet ve satış elemanları (3)	76	2.60	0.32				
	Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (4)	38	2.58	0.29				
	Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar (5)	20	2.57	0.25				
	Toplam	**165**	**2.67**	**0.37**				

(devam ediyor)

Çizelge 39 (devam)

Mesleki Sınıfa Göre Finansal, Sağlık ve Yaşam Tarzı Planlama Süreci Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları

Yaşam Tarzını Planlama Süreci Alt Boyutu	Yöneticiler (1)	12	3.26	0.37	164	6.99	0.00	1-3.4 ve 5 2-3 3-1 ve 2 4-1 5-1
	Profesyonel meslek mensupları (2)	19	3.12	0.51				
	Hizmet ve satış elemanları (3)	76	2.70	0.42				
	Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (4)	38	2.80	0.45				
	Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar (5)	20	2.73	0.39				
	Toplam	**165**	**2.82**	**0.46**				
Sağlık Planlama-Süreci Alt Boyutu	Yöneticiler (1)	12	3.53	0.51	164	7.31	0.00	1-4 ve 5 3-1 4-1 5-1
	Profesyonel meslek mensupları (2)	19	3.09	0.45				
	Hizmet ve satış elemanları (3)	76	2.90	0.48				
	Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (4)	38	2.85	0.41				
	Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar (5)	20	2.73	0.31				
	Toplam	**165**	**2.94**	**0.48**				

Çizelge 39'da gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan finansal planlama süreci alt boyutu puanları toplamı ortalaması mesleki sınıfa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F (4,160)=10.76, p=0.00]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Mesleki sınıfa göre yetişkinlerin emekliliği finansal planlama eğilimleri Scheffe test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; yöneticilerin emekliliği finansal planlama eğilimleri; hizmet ve satış elemanları, sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlara göre daha fazladır. Profesyonel meslek mensuplarında emekliliği finansal planlama eğilimleri, hizmet ve satış elemanları, sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlara göre

daha fazladır. Hizmet ve satış elemanlarının emekliliği finansal planlama eğilimleri, yöneticiler ve profesyonel meslek mensuplarına göre daha azdır. Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanların emekliliği finansal planlama eğilimleri, yöneticiler ve profesyonel meslek mensuplarına göre daha azdır. Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanların emekliliği finansal planlama eğilimleri, yöneticiler ve profesyonel meslek mensuplarına göre daha azdır.

Yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan sağlık planlama süreci alt boyutu puanları toplamı ortalaması mesleki sınıfa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F (4.160)=7.31, p=0.00]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Mesleki sınıfa göre yetişkinlerin emekliliği sağlık açısından planlama eğilimleri Scheffe test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; yöneticilerin emekliliği sağlık açısından planlama eğilimleri, hizmet ve satış elemanları, sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlara göre daha fazladır. Hizmet ve satış elemanlarının emekliliği sağlık açısından planlama eğilimleri, yöneticilere göre daha azdır. Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanların emekliliği sağlık açısından planlama eğilimleri, yöneticilere göre daha azdır. Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlarınemekliliği sağlık açısından planlama eğilimleri, yöneticilere göre daha azdır.

Yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan yaşam tarzını planlama süreci alt boyutu puanları toplamı ortalaması mesleki sınıfa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F(4,160)=6.99, p=0.000]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Mesleki sınıfa göre yetişkinlerin emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimleri Scheffe test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; yöneticilerin emekliliği yaşam tarzı planlama eğilimleri, hizmet ve satış elemanları, sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlara göre daha fazladır. Profesyonel meslek mensuplarında emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimleri, hizmet ve satış elemanları göre daha fazladır. Hizmet ve satış elemanlarının emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimleri, yöneticiler ve profesyonel meslek mensuplarına göre daha azdır. Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanların emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimleri, yöneticilere göre daha azdır. Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanların emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimleri, yöneticilere göre daha azdır.

Çizelge 40'de mesleki sınıfa göre yetişkinlerin emekliliği psikososyal olarak planlama eğilimlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 40

Mesleki Sınıfa Göre Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis ve Dunn Testi Sonuçları

	Mesleki Sınıf	**N**	**Sıra.Ort**	**sd**	**χ2**	**p**	**Anlamlı Fark**
	Mesleki Sınıf	**N**	**Sıra.Ort**	**sd**	**χ2**	**p**	**Anlamlı Fark**
Psi-ko-sos-yal Plan lama Süre -ci Alt Bo-yutu	Hizmet ve satış elemanları (3)	76	74.12	4	12.49	0.01	1-3
	Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (4)	38	82.84				
	Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar (5)	20	102.88				
	Yöneticiler (1)	12	116.68	4	12.487	0.01	1-3
	Profesyonel meslek mensupları (2)	19	76.68				

Çizelge 40'da gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan psikososyal planlama süreci alt boyutunun mesleki sınıfa göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi 2$ =12.49. p=0.01) p<0.05. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post – hoc analizlerin non – parametriği olarak kullanılabilen Dunn analizi uygulanmıştır. Dunn analizi sonuçlarına göre; yöneticilerin emekliliği psikososyal planlama eğilimleri, hizmet ve satış elemanlarına göre daha fazladır.

Çizelge 41'de mesleki sınıfa göre yetişkinlerin emekliliği ölçeğin genelinde planlama eğilimlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 41

Mesleki Sınıfa Göre Emekliliği Planlama Ölçeğine İlişkin Welch ve Games-Howell Testi Sonuçları

	Mesleki Sınıf	**N**	**Ort.**	**Ss**	**sd**		**Welch**	**p**	**Anlamlı Fark**
					sd1	**sd2**			
Tüm Ölçek	Yöneticiler (1)	12	3.19	0.28	4	43.40	10.44	0.00	1 -3.4 ve 5 2-3.4 ve 5 3-1 ve 2 4-1 ve 2 5-1 ve 2
	Profesyonel meslek mensupları (2)	19	2.98	0.37					
	Hizmet ve satış elemanları (3)	76	2.68	0.25					
	Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar (4)	38	2.71	0.21	4	43.40	10.44	0.00	1 -3.4 ve 5 2-3.4 ve 5 3-1 ve 2 4-1 ve 2 5-1 ve 2
	Nitelik gerektirme-yen işlerde çalışanlar (5)	20	2.69	0.19					
	Toplam	**165**	**2.76**	**0.29**					

Çizelge 41'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan puanlar toplamı ortalaması mesleki sınıfa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [Welch-F (4, 43.403)=10.44. p=0.00]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Games-Howell testi uygulanmıştır. Mesleki sınıfa göre yetişkinlerin emeklilik planı eğilimleri Games-Howell test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; yöneticilerin emekliliği planlama eğilimleri, hizmet ve satış elemanları, sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar, nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlara göre daha fazladır. Profesyonel meslek mensuplarında emekliliği planlama eğilimleri, hizmet ve satış elemanları, sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlara göre daha fazladır. Hizmet ve satış elemanlarının emekliliği planlama eğilimleri, yöneticiler ve profesyonel meslek mensuplarına göre daha azdır. Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanların emekliliği planlama eğilimleri, yöneticiler ve profesyonel meslek mensuplarına göre daha azdır.

Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanların emekliliği planlama eğilimleri, yöneticiler ve profesyonel meslek mensuplarına göre daha azdır.

Yetişkinlerin mesleki sınıfına göre emekliliği planlama eğilimi tek yönlü Anova ve Kruskal Wallis Testi analizlerine göre; "Finansal Planlama Süreci", "Sağlık Planlama Süreci "Yaşam Tarzını Planlama Süreci" ve "Psikososyal Planlama Süreci alt boyutlarında ve ölçeğin genelinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte olup, yöneticilerin emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimleri, diğer meslek sınıfları olan yetişkinlere göre emekliliği finansal, sağlık, yaşam tarzı, psikososyal ve ölçeğin genelinde olarak planlama eğilimleri daha fazladır. Bu araştırma bulgusunu destekleyen bir başka bulguya göre; üst mesleki sınıfa sahip bireyler emeklilik ve yaşlılık problemlerini ve çözüm yollarını alt mesleki sınıfa sahip bireylere göre önceden daha iyi görebilmekte, çalışma yaşamından ayrılmayla mesleğin yerine yeni etkinlikleri yaşamına katmaktadır. Alt mesleki sınıfa sahip bireyler genellikle ağır ve zor şartları içeren işlerde çalıştıklarından, emeklilik bu kişiler için ağır bir yükten kurtulma anlamına gelip, rahatlama oluşturmakta lakin hobileri olmayan, serbest zamanlarını anlamlı ve amaçlı aktiviteler değerlendiremedikleri için emeklilikleri monotonluk içerisinde geçmektedir. Aynı zamanda üst mesleki sınıfa sahip bireylerin sağlığını koruma yönelik tutum ve davranışları, alt mesleki sınıftaki bireylere göre daha fazladır. Üst mesleki sınıfa sahip olma, emeklilik dönemini uzun süre sağlıklı ve zinde bir yaşam olarak sürüdürülmesine yardımcı olabilmektedir (Tufan ve Kocakoç, 2017:9).

6.1.6. Eşin Çalışma Durumuna Göre Emekliliği Planlama Eğilimi

Çizelge 42'de eşin çalışma durumuna göre yetişkinlerin emekliliği finansal sağlık, yaşam tarzı ve ölçeğin genelinde planlama eğilimlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 42

Eşin Çalışma Durumuna Göre Alt Boyutlara ve Tüm Ölçeğe İlişkin T-Testi Sonuçları

	Çalışma Durumu	**N**	**Ortalama**	**Ss**	**t**	**p**	**sd**
FinansalPlanlama Süreci AltBoyutu	Evet	28	2.73	0.43	0.505	0.61	182
	Hayır	156	2.69	0.38			
Sağlık Planlama Süreci AltBoyutu	Evet	28	3.08	0.54	1.640	0.10	182
	Hayır	156	2.92	0.48			

(devam ediyor)

Çizelge 42 (devam)

Eşin Çalışma Durumuna Göre Alt Boyutlara ve Tüm Ölçeğe İlişkin T-Testi Sonuçları

	Çalışma Durumu	**N**	**Ortalama**	**Ss**	**t**	**p**	**sd**
Yaşam Tarzını Planlama Süreci Alt Boyutu	Evet	25	2.74	0.51	-1.272	0.20	182
	Hayır	156	2.87	0.48			
Tüm Ölçek	Evet	28	2.79	0.39	0.064	0.95	182
	Hayır	156	2.78	0.31			

Çizelge 42'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan biri olan finansal planlama alt boyutunun puan ortalaması eşin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t(182)= 0.505, p=0.61]. p>0.05.Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan sağlık planlama puan alt boyutunun ortalaması eşin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t(182)=1.640 p=0.10].p>0.05.Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan yaşam tarzını planlama puan ortalaması eşin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir[t(182)=-1.272. p=0.20].p>0.05.

Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan tüm ölçeğin puan ortalaması eşin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t (32.94)= 0.053. p=0.96]. p>0.05.

Çizelge 43'te eşin çalışma durumuna göre yetişkinlerin emekliliği psikososyal planlama eğilimlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 43

Eşin Çalışma Durumuna Göre Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutuna İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Mevcu-diyeti	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Mann-Whitney U	z	p
Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutu	Evet	28	80.46	2253.00	1847.00	-1.305	0.19
	Hayır	156	94.66	14767.00			

Çizelge 43'te gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan psikososyal planlama alt boyutunun eşin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir (z=−1.305 p=0.19).p>0.05.

Yapılan bağımsız gruplar için t testinin ve Mann-Whitney U Testi analiz sonuçlarına göre yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini eşin çalışma durumuna bağlı olarak "Finansal Planlama Süreci", "Sağlık Planlama Süreci", "Yaşam Tarzını Planlama Süreci", "Psikososyal Planlama Süreci" ve tüm ölçek kapsamında değişim göstermemektedir.

6.1.7. Hanede Yaşayan Kişi Sayısına Göre Emekliliği Planlama Eğilimi

Hanede yaşayan kişi sayısına göre yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimi detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 44'de hanede yaşayan kişi sayısına ilişkin bulgular tabloda sunulmuştur.

Çizelge 44

Yetişkinlerin Evde Yaşayan Kişi Sayısı Dağılımı

Kişi Sayısı	**f**	**%**
1 kişi	5	2.6
2 kişi	9	4.7
3 kişi	29	15.2
4 kişi	65	34.0
5 kişi	59	30.9
6 kişi	18	9.4
7 kişi	4	2.1
8 kişi	2	1.0
Toplam	**191**	**100.0**

Yetişkinlerin hanede yaşayan kişi sayısına ilişkin istatistikler incelendiğinde ortalama kişi sayısı 4.28'dir. En az 1 en fazla 8 kişilik aileler mevcuttur. Çizelge 44'de gösterildiği üzere en yüksek oranla %34.0 ile 4 kişilik aile modelidir. Bu sırayı takip eden oran ise %30.9 oranı ile 5 kişilik aile modelidir. En az oran ile %1 ile 8 kişilik aile modeli bağlamında ilçede yaşayan ailelerin geleneksel aile yapısına uymadıkları aksine çekirdek aile modeline uydukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 45'te hanede yaşayan kişi sayısı ile emekliliği planlama eğilimi arasındaki ilişki detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Çizelge 45

Hanedeki Kişi Sayısı İle Emekliliği Planlama Ölçeği ve Alt Boyutları Arasında Korelasyon Testi Sonuçları

		Finansal Planlama Süreci Alt Boyutu	**Sağlık Planlama Süreci Alt Boyutu**	**Psiko-Sosyal Planlama Süreci Alt Boyutu**	**Yaşam Tarzını Planlama Süreci Alt Boyutu**	**Tüm ölçek**
Hanedeki Kişi Sayısı	r	-0.087	-0.080	-0.095	-0.143*	-0.168*
	p	0.231	0.270	0.193	0.049	0.020

***p<0.05**

Çizelge 45'te gösterildiği üzere hanedeki kişi sayısı ile yetişkinlerin emekliliği finansal, sağlık ve psikososyal planlama eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (p>0.05). Hanedeki kişi sayısı ile yetişkinlerin emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimleri arasında negatif yönlü düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=-0.168. p=0.020). Hanedeki kişi sayısı arttıkça emekliliği yaşam tarzı olarak planlama eğilimi azalmaktadır. Hanedeki kişi sayısı ile yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimleri ölçeği arasında negatif yönlü düşük ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (r=-0.143. p=0.049). Hanedeki kişi sayısı arttıkça emekliliği planlama eğilimi azalmaktadır. Yetişkinlerin aile bireylerinin sorumluluklarını üstlenmesi nedeniyle kendi emekliliğini düşünme ve üzerine plan yapma eğilimi azalıyor olabilir.

6.1.8. Çocuk Sayısına Göre Emekliliği Planlama Eğilimi

Çocuk sayısına göre yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimi detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 46'da çocuk sayısı değişkeni kategorik haline getirilip tabloda sunulmuştur.

Çizelge 46

Yetişkinlerin Çocuk Sayısı Dağılımı

Çocuk Sayısı	**f**	**%**
1 çocuk	14	7.6
2 çocuk	64	34.6
3 çocuk	68	36.8
4 ve daha fazla çocuk	39	21.1
Toplam	**185**	**100.0**

Yetişkinlerin sahip olduğu çocuk sayısına ilişkin istatistikler incelendiğinde ortalama çocuk sayısı 2.76'dır. Yetişkinlerin en az 1 en fazla 6 çocuğu mevcuttur. Çizelge 46'da gösterildiği üzere en yüksek oranla %36.8 ile 3 çocuktur. Bu sırayı takip eden oran ise %34.6 ile 2 çocuktur. En az oran %7.6 ile yetişkinlerin sahip olduğu çocuk sayısı 1 çocuktur. Çocuk sayısı bağlamında ilçede yaşayan ailelerin geleneksel aile yapısına uymadıkları aksine çekirdek aile modeline uydukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 47'de çocuk sayısına göre yetişkinlerin emekliliği finansal, sağlık, yaşam tarzı ve psiskososyal ve ölçeğin genelinde planlama eğilimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Sürekli bir değişken olan çocuk sayısı diğer sürekli olan değişkenlerle karşılaştırılması basit korelasyon testi ile gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 47

Çocuk Sayısı İle Emekliliği Planlama Ölçeği ve Alt Boyutları Arasında Korelasyon Testi Sonuçları

		Finansal Planlama Süreci Alt Boyutu	**Sağlık Planlama Süreci Alt Boyutu**	**Psiko-Sosyal Planlama Süreci Alt Boyutu**	**Yaşam Tarzını Planlama Süreci Alt Boyutu**	**Tüm ölçek**
Çocuk sayısı	r	0.056	-0.05	-0.04	0.07	0.09
	p	0.45	0.46	0.61	0.45	0.22

Çizelge 47'de gösterildiği üzere çocuk sayısı ile yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimleri ölçeği ve alt boyutları kapsamında arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$). Çocuk sayısının az veya çok olması emekliliğe ilişkin plan yapma durumuna ilişkin bir ilişki bulunmamıştır.

6.1.9. Kronik Hastalık Durumuna Göre Emekliliği Planlama Eğilimi

Kronik hastalık durumuna göre yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimi detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 48'de kronik hastalık durumuna ilişkin bulgular tabloda sunulmuştur.

Çizelge 48

Yetişkinlerin Kronik Hastalık Sahiplik Dağılımı

Kronik Hastalık	**f**	**%**
Evet	50	26.2
Hayır	141	73.8
Toplam	**191**	**100.0**

Çizelge 48'de gösterildiği üzere yetişkinlerin kronik hastalık sahip olup olmadığının sorgulandığı bu soruya ilişkin istatistikler incelendiğinde %73.8'lik bir yüksek bir oranla kronik hastalık mevcudiyeti bulunmamaktadır. Bu bulguya göre kronik hastalık bulunmaması ilerleyen yaş ile birlikte emekli adayı yetişkinlerin fiziksel sağlıkları ekseninde yaşam kalite düzeylerinin yüksek olabileceğine ilişkin bir olasılık sunabilir.

Çizelge 49'da kronik hastalık durumuna göre yetişkinlerin emekliliği finansal, sağlık, yaşam tarzı ve ölçeğin genelinde planlama eğilimlerine ilişkin bulgular yer verilmiştir.

Çizelge 49

Kronik Hastalık Mevcudiyetine Göre Alt Boyutlara ve Tüm Ölçeğe İlişkin T-Testi Sonuçları

	Kronik Hastalık Mevcudiyeti	**N**	**Ortalama**	**Ss**	**t**	**p**	**sd**
Finansal Planlama Süreci Alt Boyutu	Evet	50	2.68	0.37	-0.559	0.55	189
	Hayır	141	2.72	0.40			
Sağlık Planlama Süreci Alt Boyutu	Evet	50	3.05	0.43	1.587	0.114	189
	Hayır	141	2.93	0.50			

(devam ediyor)

Çizelge 49 (devam)

Kronik Hastalık Mevcudiyetine Göre Alt Boyutlara ve Tüm Ölçeğe İlişkin T-Testi Sonuçları

Yaşam Tarzını Planlama Süreci Alt Boyutu	Evet	50	2.83	0.49	-0.723	0.471	189
	Hayır	141	2.89	0.50			
Tüm Ölçek	Evet	50	2.79	0.30	0.020	0.984	189
	Hayır	141	2.79	0.33			

Çizelge 49'da gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği finansal planlama sürecine ilişkin puan ortalaması kronik hastalık durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t (189)= -0.559, p=0.55]. p>0.05.

Yetişkinlerin emekliliği sağlık planlama sürecine ilişkin puan ortalaması kronik hastalık durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t (189)= 1.587, p=0.114]. p>0.05.

Yetişkinlerin emekliliği yaşam tarzını planlama süreci alt boyutuna ilişkin puan ortalaması kronik hastalık durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t(189)= -0.723, p=0.471]. p>0.05.

Yetişkinlerin emekliliği tüm ölçeğe ilişkin puan ortalaması kronik hastalık durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir[t(189)=-0.020, p=0.984]. p>0.05.

Çizelge 50'de kronik hastalık durumuna yetişkinlerin emekliliği psikososyal olarak planlama eğilimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir

Çizelge 50

Kronik Hastalık Mevcudiyetine Göre Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutuna İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Kronik Hastalık Mevcudi-yeti	**N**	**Sıra Ortalaması**	**Sıra Toplamı**	**Mann-Whitney U**	**z**	**p**
Psiko-sosyal Planlama Süreci Alt Boyutu	Evet	50	92.97	4648.50	3373.500	-0.453	0.65
	Hayır	141	97.07	13687.50			

Çizelge 50'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan psiko-sosyal planlama alt boyutunun kronik hastalık mevcudiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir (z=−0.453. p=0.65).

Uygulanan bağımsız gruplar için t testi ve Mann Whitney U-testi analiz sonuçlarına göre yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimleri, kronik hastalık mevcudiyetine bağlı olarak "Finansal Planlama Süreci", "Sağlık Planlama Süreci", "Yaşam Tarzını Planlama Süreci" ve "Psiko-sosyal Planlama Süreci" alt boyutlarında ve ölçeğin tümünde değişim göstermemektedir. Elde edilen bulgular temelinde kronik hastalık mevcudiyetinin olup olmaması emekliliği planlama eğilimini etkileyen bir faktör olmadığı görülmektedir. Yetişkinlerin sağlık konusunu yeterince önem vermemeleri veya sağlığın her zaman dikkat edilmesi bir konu olmasından dolayı böyle bir bulguya ulaşılmış olabilir. Kronik hastalık sahibi olmak veya olmamak ilerleyen yaş sürecinde hastalık seyrinin nasıl değişime uğrayabileceği bilgisi olmadığından dolayı olabilir. Ayrıca kronik hastalık sürecinin yetişkinin yaşam kalitesi artan yaşla birlikte ne tür sonuçlara neden olabileceği üzerine farkındalık düzeyinin yeterli olmamamasına da bu bulguya neden olmuş olabilir.

6.1.10. Kişisel Sağlık Memnuniyet Durumuna Göre Emekliliği Planlama Eğilimi

Kişisel sağlık memnuniyet durumuna göre yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimi detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 51'de kişisel sağlık memnuniyet durumuna ilişkin bulgular tabloda sunulmuştur.

Çizelge 51

Yetişkinlerin Kişisel Sağlık Memnuniyet Durumuna İlişkin Dağılım

Sağlık Memnuniyeti	**f**	**%**
1-5 puan sağlık durumundan memnun değil	29	15.2
6-10 puan sağlık durumundan memnun	162	84.8
Toplam	**191**	**100.0**

Kişisel sağlığa ilişkin değerlendirme sorusunda 1 ile 10 arasında puanlandırma cetveli kullanılmıştır. Yetişkinlerin kişisel sağlık puan ortalaması 7.30'dur. En az 2 puan, en faz 10 puan verilmiştir. Çizelge 51'de görüldüğü üzere yetişkinlerin kendi sağlık durumlarını değerlendirmeleri sorulduğunda katılımların büyük çoğunluğu % 84.8'i sağlık durumundan memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Sadece yetişkinlerin %15.2'i sağlık durumundan memnun değildir. Çizelge 52'de kişisel sağlık memnuniyet durumuna göre emekliliği finansal, sağlık ve yaşam tarzı ve ölçeğin genelinde planlama eğilimlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 52

Kişisel Sağlık Memnuniyet Durumuna Göre Alt Boyutlar ve Tüm Ölçeğe İlişkin T-testi Sonuçları

	Kişisel Sağlık Algısı	**N**	**Ortala-ma**	**Ss**	**t**	**p**	**sd**
Finansal Planlama Süreci Alt Boyutu	Sağlık Durumundan Memnun Değil	29	2.67	0.33	-0.517	0.61	189
	Sağlık Durumundan Memnun	162	2.71	0.40			
Sağlık Planlama Süreci Alt Boyutu	Sağlık Durumundan Memnun Değil	29	2.88	0.46	-0.988	0.32	189
	Sağlık Durumundan Memnun	162	2.97	0.49			
Yaşam Tarzını Planlama Süreci	Sağlık Durumundan Memnun Değil	29	2.73	0.50	1.605	0.11	189
	Sağlık Durumundan Memnun	162	2.89	0.50			

(devam ediyor)

Çizelge 52 (devam)

Kişisel Sağlık Memnuniyet Durumuna Göre Alt Boyutlar ve Tüm Ölçeğe İlişkin T-testi Sonuçları

	Kişisel Sağlık Algısı	**N**	**Ortala-ma**	**Ss**	**t**	**p**	**sd**
Tüm Ölçek	Sağlık Durumundan Memnun Değil	29	2.74	0.31	-0.876	0.38	189
	Sağlık Durumundan Memnun	162	2.80	0.32			

Çizelge 52'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan finansal planlama puan ortalaması kişisel sağlık memnuniyet durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. [t(189)= -0.517. p=0.61]. p>0.05.

Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan sağlık planlama süreci alt boyutunun puan ortalaması kişisel sağlık memnuniyet durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. [t(189)= -0.988. p=0.32]. p>0.05.

Yetişkinlerin yaşam tarzını planlama puan ortalaması kişisel sağlık memnuniyet durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. [t (189)= -1.605. p=0.11]. p>0.05.

Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan tüm ölçeğin puan ortalaması kişisel sağlık memnuniyet durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t(189)= -0.876. p=0.38].

Yetişkinlerin kendi sağlık durumlarından duydukları memnuniyet nedeni çoğunluğunun kronik hastalığa sahip olmamasından kaynaklanabilir. Ayrıca iş yaşamlarına devam etmeleri ve orta yaş seyrinde olmaları ilerleyen yaşla artan sağlık riskinin az olmasından dolayı sağlık memnuniyeti yüksek olabilir.

Çizelge 53'de kişisel sağlık memnuniyet durumuna göre yetişkinlerin emekliliği psikososyal olarak planlama eğilimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 53

Kişisel Sağlık Memnuniyet Durumuna Göre Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutuna İlişkin Mann-Whitney U Sonuçları

	Kişisel Sağlık Algısı	**N**	**Sıra Ortalaması**	**Sıra Toplamı**	**Mann-Whitney U**	**z**	**p**
Psiko-sosyal Planla-ma Süreci Alt Boyutu	Sağlık Durumundan Memnun Değil	29	100.43	2912.50	2220.500	-0.471	0.64
	Sağlık Durumundan Memnun	162	95.21	15423.50			

Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan psiko-sosyal planlama alt boyutunun kişisel sağlık algısına göre incelendiğinde sağlık durumundan memnun olmayanların sıra ortalaması 100.43, sağlık durumundan memnun olanların sıra ortalaması 95.21'dir. Çizelge 53'de gösterildiği üzere sağlık durumundan memnun olmayanların psikososyal planlama eğilimi, memnun olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak elde edilen sonuçlar $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirildiğinde; emekliği psikososyal olarak planlama eğilimi kişisel sağlık algısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($z=-0.471$. $p=0.638$).

Yapılan bağımsız gruplar için t testi analiz sonuçlarına göre yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimleri kişisel sağlık memnuniyet durumuna bağlı olarak "Finansal Planlama Süreci", "Yaşam Tarzını Planlama Süreci", "Sağlık Planlama Süreci" alt boyutlarında ve tüm ölçeğin puanları ortalamaları değişim göstermemektedir. Mann Whitney U-testi analiz sonucuna binaen "Psiko-sosyal Planlama Süreci" alt boyutunun sıra ortalaması kişisel sağlık algısına bağlamında farklılık göstermemektedir. Bu bağlamda sağlığa ilişkin iyilik hali yaşamdaki emekliliğe ilişkin plan yapma durumu üzerinde etki sağlayan bir faktör olarak karşımıza çıkmamaktadır. Kişiler sağlığından memnun da olsa olmasalarda, bu durum emeklilik dönemine ilişkin plan yapma davranışa bir etkisi bulunmamaktadır. Bu durumun neden böyle olduğuna ilişkin saha gözlemine göre yetişkin sağlığı bozulmadıkça sağlığına ilişkin bir konuda önlem almayı düşünmeye eğilim göstermemektedir. Önlem alınmamasının sonucu olarak yetişkinlerin ileri yaş döneminde emeklilik dönemini sağlık açısından sorunlu bir dönem olarak geçirmelerine zemin hazırlayan bir bir yapıyı oluşturduğu söylenebilir.

6.1.11. Çalışma Yılına Göre Emekliliği Planlama Eğilimi

Çalışma yılına göre yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin planlama eğilimi detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 54'de çalışma yılına ilişkin bulgular kategorik hale dönüştürülüp tabloda sunulmuştur.

Çizelge 54

Yetişkinlerin Sigortalı Çalışma Yılları Dağılımı

Çalışma Yılı	**f**	**%**
1-11 yıldır çalışıyor	25	13.1
12-23 yıldır çalışıyor	88	46.1
23 yıl ve üzeri yıldır çalışıyor	78	40.8
Toplam	**191**	**100.0**

Yetişkinlerin sigortalı olarak çalışma sürelerine ilişkin istatistikler incelendiğinde ortalama süre 20.84 yıldır. Çalışma süresi en az 1 yıl iken en fazla 34 yıldır. Çizelge 54'de gösterildiği üzere en yüksek oran %46.1 ile 12-23 yıldır arası çalışma süresi olduğu görünmektedir. Bu sırayı takip eden oran ise %40.8 ile 23 yıl ve üzeri çalışma süresidir.

Çizelge 55'te çalışma yılına göre yetişkinlerin emekliliği finansal, yaşam tarzı ve ölçeğin genelinde planlama eğilimlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 55

Çalışma Yılına Göre Finansal, Yaşam Tarzı Planlama Süreci Alt Boyutlarına ve Tüm Ölçeğe İlişkin ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları

	Çalışma Yılı	N	Ortala-ma	Ss	sd	F	p	Anlamlı Fark
Finansal Planlama Süreci Alt Boyutu	1-11 yıl arası	25	2.50	0.27	190	11.015	0.00	1-3 2-3 3-1 ve 2
	12-23 yıl arası	88	2.64	0.35				
	24 ve üzeri yıl	78	2.85	0.42				
	Toplam	**191**	**2.71**	**0.39**				
Yaşam Tarzını Planlama Süreci Alt Boyutu	1-11 yıl arası	25	2.55	0.40	190	12.360	0.000	3-1 ve 2 2-3 1-3
	12-23 yıl arası	88	2.81	0.49				
	24 ve üzeri yıl	78	3.05	0.47				
	Toplam	**191**	**2.87**	**0.50**				

(devam ediyor)

Çizelge 55 (devam)

Çalışma Yılına Göre Finansal, Yaşam Tarzı Planlama Süreci Alt Boyutlarına ve Tüm Ölçeğe İlişkin ANOVA ve Scheffe Testi Sonuçları

	Çalışma Yılı	**N**	**Ortalama**	**Ss**	**sd**	**F**	**p**	**Anlamlı Fark**
Tüm Ölçek	1-11 yıl arası	25	2.57	0.22	190	12.406	0.000	1-2 ve 3 2-1 2-3 3-1 ve 2
	12-23yıl arası	88	2.76	0.29				
	24 ve üzeri yıl	78	2.90	0.34				
	Toplam	**191**	**2.79**	**0.32**				

Çizelge 55'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği finansal planlama eğilimini oluşturan puanlar toplamı ortalaması sigortalı olarak çalışma yılına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F (2,188)=11.015 p=0.000]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Çalışma yılına göre yetişkinlerin emeklilik planı eğilimleri Scheffe test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; "1-11 yıl arası" çalışanların emekliliği finansal planlama eğilimi "24 ve üzeri yıl"çalışanlara göre daha azdır. "12-23 yıl arası" çalışanların emekliliği finansal planlama eğilimi "24 ve üzeri yıl" çalışanlara göre daha azdır. "24 ve üzeri yıl" çalışanların emekliliği finansal planlama eğilimi. "1-11 yıl arası"ve "12-23 yıl arası"çalışanlara göre daha fazladır.

Yetişkinlerin emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimini oluşturan puanlar toplamı ortalaması sigortalı olarak çalışma yılına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F (2,188)=12.360 p=0.000]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Çalışma yılına göre yetişkinlerin emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimleri Scheffe test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; "24 ve üzeri yıl" çalışanların emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimi "1-11 yıl arası". "12-23 yıl arası ve göre daha fazladır. "1-11 yıl arası" çalışanların emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimi "24 ve üzeri yıl" çalışanlara göre daha azdır. "12-23 yıl arası" çalışanların emekliliği yaşam tarzını planlama eğilimi. 24 ve üzeri yıl" çalışanlara göre daha azdır.

Yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan puanlar toplamı ortalaması sigortalı olarak çalışma yılına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [F (2, 188)=12.406. p=0.000]. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Scheffe testi uygulanmıştır. Çalışma yılına göre

yetişkinlerin emeklilik planı eğilimleri Scheffe test sonucuna ilişkin bulgular incelendiğinde; "1-11 yıl arası" çalışanların emekliliği planlama eğilimi ;"12-23 yıl arası" ve "24 ve üzeri yıl"çalışanlara göre daha azdır. "12-23 yıl arası" çalışanların emekliliği planlama eğilimi "24 ve üzeri yıl" çalışanlara göre daha azdır."12-23 yıl arası"çalışanların emekliliği planlama eğilimi. "1-11 yıl arası" çalışanlara göre daha fazladır." "24 ve üzeri yıl" çalışanların emekliliği planlama eğilimi. "1-11 yıl arası"ve "12-23 yıl arası" çalışanlara göre daha fazladır.

Çizelge 56'da çalışma yılına göre yetişkinlerin sağlık ve psikososyal açıdan emekliliği planlama eğilimlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 56

Çalışma Yılına Göre Sağlık ve Psikososyal Süreci Planlama Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Çalışma Süresi	**N**	**Sıra.Ort**	**sd**	**χ2**	**p**	**Anlamlı Fark**
Sağlık Süreci Planlama Alt Boyutu	1-11 yıl arası	25	85.04	2	2.107	0.349	Fark Yok
	12-23 yıl arası	88	96.68				
	24 ve üzeri yıl	78	102.13				
Psikososyal Süreci Planlama Alt Boyutu	1-11 yıl arası	25	54.50	2	16.573	0.000	1-2 1-3
	12-23 yıl arası	88	100.43				
	24 ve üzeri yıl	78	104.31				

Çizelge 56'da görüldüğü üzere yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan sağlık süreci planlama alt boyutunun çalışma süresine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($\chi 2$ =2.107. p=0.349) p>0.05.

Yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan psikososyal süreci planlama alt boyutunun çalışma süresine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi 2$ =16.573. p=0.000) p<0.05. Analizler sonucunda bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post – hoc analizlerin non – parametriği olarak kullanılabilen Dunn analizi uygulanmıştır. Dunn analizi sonuçlarına göre; "1-11 yıl arası"

çalışanların emekliliği psikososyal planlama eğilimi, “12-23 yıl arası ve “24 ve üzeri yıl” çalışanlara göre daha azdır.

Yetişkinlerin çalışma yılına göre emekliliği planlama eğilimi tek yönlü Anova ve Kruskal Wallis Testi analizlerine göre; “Finansal Planlama Süreci”, “Yaşam Tarzını Planlama Süreci” ve “Psikososyal Planlama Süreci alt boyutlarında ve ölçeğin genelinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte olup, “24 ve üzeri yıl” çalışanların finansal, yaşam tarzı, psikososyal ve genel anlamda emekliliği planlama eğilimi diğer gruplara göre çalışanlara göre daha fazladır. “Sağlık Planlama Süreci” alt boyutu ise çalışma yılına göre emekliliği sağlık açısından planlama eğilimi bir değişim göstermemektedir.

6.1.12. Bireysel Emekliliğin Mevcudiyetine Göre Emekliliği Planlama Eğilimi

Bireysel emekliliğin mevcudiyetine göre yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin planlama eğilimi detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 57’de bireysel emekliliğin mevcudiyetine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 57

Yetişkinlerin Bireysel Emeklilik Mevcudiyet Dağılımı

Mevcudiyet Durumu	**f**	**%**
Evet	41	21,5
Hayır	150	78,5
Toplam	**191**	**100,0**

Çizelge 57’de gösterildiği üzere yetişkinlerin bireysel emekliliklerinin olup olmadığı sorgulandığında yetişkinlerin %78,5’i “hayır” yanıtını vermişlerdir. Sadece %21,5’i “evet” yanıtını vermişlerdir.

Çizelge 58’de bireysel emekliliğin mevcudiyetine göre finansal, sağlık, yaşam tarzını planlama süreci alt boyutlarına ve tüm ölçek kapsamında yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Çizelge 58

Bireysel Emeklilik Mevcudiyetine Göre Alt Boyutlara ve Tüm Ölçeğe İlişkin T-Testi Sonuçları

	Mevcu-diyeti	**N**	**Ortalama**	**Ss**	**t**	**p**	**sd**
Finansal Planlama Süreci	Evet	41	2.81	0.52	1.478	0.15	50.30
	Hayır	150	2.68	0.35			
Sağlık Planlama Süreci	Evet	41	3.07	0.56	1.637	0.10	189
	Hayır	150	2.93	0.47			
Yaşam Tarzını Planlama Süreci	Evet	41	3.06	0.55	2.756	0.006	189
	Hayır	150	2.86	0.47			
Tüm Ölçek	Evet	41	2.89	0.40			
	Hayır	150	2.76	0.29	2.024	0.048	52.480

Çizelge 58'de gösterildiği üzere yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan finansal planlama puan ortalaması bireysel emekliliğin mevcudiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t(50.30)= 1.478. p=0.15]. p>0.05.İlginç bir bulgu olup bireysel emekliliğin olup olmaması emekliliği finansal planlamada bir faktör olmaması başka faktörlerin olduğunu gösterebilir.

Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan sağlık planlama süreci alt boyutunun puan ortalaması bireysel emekliliğin mevcudiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir [t(189)= 1.637. p=0.10].

Yetişkinlerin ve üzeri bireylerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan yaşam tarzını planlama puan ortalaması bireysel emekliliğin mevcudiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir[t(189)= 2.756. p=0.006]. Bu farklılık bireysel emekliğim var diyenler yetişkinlerin (X=3.06) yok diyenlere (X=2.86) göre emekliliğe yaşam tarzı açısından planlamaya daha çok eğilimin olduğunu söylemek mümkündür. Bireysel emeklilikten sağlanacak gelirin temel ihtiyaçlardan öte yaşam tarzına ilişkin durumlarda kullanılması planlanıyor olabilir.

Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan tüm ölçeğin puan ortalaması bireysel emekliliğin mevcudiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir [t(52.48)= 2.024. p=0.048]. p<0.05. Bu farklılık bireysel emekliğim var diyen yetişkinlerin (X=2.89) yok diyenlere (X=2.76) göre

emekliliğe planlama eğilimin daha çok olduğunu söylemek mümkündür. Bireysel emeklilikten sağlanacak gelirin temel ihtiyaçlardan öte yetişkin emeklilik döneminde karşılaşılması olası diğer ihtiyaçların karşılanması anlamında bir ekonomik özgürlük olarak algılanması söz konusu olabilir.

Çizelge 59'da bireysel emekliliğin mevcudiyetine göre yetişkinlerin emekliliği psikososyal olarak planlama eğilimlerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 59

Bireysel Emeklilik Mevcudiyetine Göre Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutuna İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Mevcu-diyeti	**N**	**Sıra Ortala-ması**	**Sıra Toplamı**	**Mann-Whitney U**	**z**	**p**
Psikososyal Planlama Süreci Alt Boyutu	Evet	41	101.44	4159.00	2852.000	-0.71	0.47
	Hayır	150	94.51	14177.00			

Yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini oluşturan alt boyutlardan psikososyal planlama alt boyutunun bireysel emekliliğin mevcudiyetine göre incelendiğinde; bireysel emekliğim var diyen yetişkinlerin sıra ortalaması 101.44, bireysel emekliğim yok diyen yetişkinlerin sıra ortalaması 94.51'dir. Çizelge 59'da gösterildiği üzere bireysel emekliğim var diyenler yetişkinlerin psikososyal planlama eğilimi, bireysel emekliğim yok diyenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Ancak elde edilen sonuçlar $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirildiğinde; emekliği psikososyal olarak planlama eğilimi kişisel bireysel emekliliğin mevcudiyetine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($z=-0.714$. $p=0.475$)

Yapılan bağımsız gruplar için t testinin ve Mann-Whitney U Testi analiz sonuçlarına göre yetişkinlerin emekliliği planlama sürecine ilişkin eğilimlerini bireysel emekliliğin mevcudiyetine bağlı olarak "Finansal Planlama Süreci" "Psiko-sosyal Planlama Süreci" ve Sağlık Planlama Süreci alt boyutlarında değişim göstermemektedir. Sadece değişim gösteren boyut ise "Yaşam Tarzını Planlama Süreci" alt boyutu ve tüm ölçektir. Bu değişim ise bireysel emekliğim var diyenlerin ölçeğin genelinde emekliliği planlama ve yaşam tarzını planlama eğilimi bireysel emekliliğim yok diyenlere daha fazladır. Buna göre bireysel emeklilik mevcudiyet durumu emekliliği planlama sürecine

ilişkin genel anlamda emekliliği planlama eğilimi ve yaşam tarzını planlama konusunda farklılık ortaya çıkarmaktadır.

6.1.13. Ücretsiz Kursa Katılım

Çizelge 60'da yetişkinlerin ücretsiz kursa katılım durumlarına ilişkin bulgular verilmiştir.

Çizelge 60

Yetişkinlerin Ücretsiz Kursa Katılım Dağılımı

Ücretsiz Kursa Katılım Durumu	**f**	**%**
Evet	5	2.6
Hayır	186	97.5
Toplam	**191**	**100.0**

Çizelge 60'da gösterildiği üzere yetişkinlerin son bir yıl içerisinde ilçede mevcut olan herhangi bir ücretsiz kursa katılım durumları sorgulandığında sadece %2.6'sı ücretsiz kursa katılmıştır. Veri azlığından dolayı bu değişkene ilişkin bir test yapılmamıştır. Yetişkinlerin büyük çoğunluğu %97.5'i herhangi bir kursa katılım durumu mevcut değildir. Kursa katılanların katıldığı kurslar ise; grafik tasarım, iş güvenliği-girişimcilik, işaret dili, yabancı dil, acil yardım-hasta bakımdır.

Sosyal güvence türü sorgulandığında yetişkinlerin hepsinin genel sağlık sigortası mevcut olduğuna bulgusuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu başlık altında araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Bu araştırmada 40 yaş ve üzeri yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimlerinin belirlenmesi ve bu eğilimlerine ilişkin elde edilen verilerin demografik özellikler ile arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasıdır.

5.1.1. Yetişkinlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

Bu araştırmanın birinci alt amacı doğrultusunda yetişkinlerin demografik profiline ilişkin sonuçlara yer verilmiştir. Araştırmada cinsiyet, yaş, medeni durum, kişinin kendisinin ve eşinin çalışma durumu, aylık kişisel gelir, eğitim durumu ve mesleki sınıf demografik özellikler olarak ele alınmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Kulu ilçesinde erkeklerin istihdam edilmeleri kadınlara nazaran daha fazladır. Yetişkinlerin beşte dördünden fazlasını erkekler oluşmuştur. Türkiye'de toplumsal dinamiklerin değişimiyle sosyal güvenlik sistemlerinde yaşanan gelişmeler erkeklere nazaran toplumsal cinsiyet rolleri temelinde kadınlar daha olumsuz etkilenmektedir. Kadınların iş yaşamında erkeklere göre daha az yer alıyor olması kadının sadece bugününü değil geleceğini de etkilemektedir. Kadınların daha uzun yaşıyor olmaları gerçeğiyle birlikte bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretmektedir.
- Yetişkinlerin orta yaş seyrinde olmalarından dolayı emeklilik dönemine yakın oldukları söylenebilir. Kadınların yarısından fazlası orta yaş civarında iş yaşamında yer alırken, erkeklerin orta yaş üzerinde iş yaşamında yer almaları söz konusudur. Kadınların emekliliği elde etmeye uzak bir profil sergilerken, erkek yetişkinler yakın bir profil sergilemektedir. Bunun nedeni ise kadınların sosyal güvenlik sistemine erkeklere göre daha sonradan dahil

olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu durum ilerleyen yaş sürecinde kadınların gelir güvenliği açısından olumsuzluklar barındırmaktadır.

- Yetişkinlerin çoğunluğu evli olup, ataerkil bir aile profili sergilenmektedir. Evlilerden kadınların eşlerinin çoğunluğu, erkeklerin eşlerinin ise çok azı çalışma yaşamında yer almaktadır.
- Yetişkinlerin eğitim düzeyleri incelendiğinde ilk sırada ilkokul mezunları yer almaktadır. Bu sırayı lise ve dengi mezunları, ortaokul ve dengi mezunları ve en az oranı üniversite mezunları araştırmada yer almıştır. İlkokul mezunu yetişkinlerin sayılarının daha fazla olmasının sonuçlarından biri de, çalışanların mesleki sınıf açısından çalışma koşullarının zorluğuna işaret etmektedir. Buna göre yetişkinlerin meslek statüye ilişkin istatistikleri incelendiğinde en yüksek oranla hizmet ve satış elemanları oluşturmaktadır. Bu sırayı takip eden ise sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlardır. Çalışan kadınlarda en yoğun bulunduğu meslek statü 'hizmet ve satış elemanları' iken, erkeklerde de en yüksek oranda yine 'hizmet ve satış elemanları' sınıflamasıdır. Emeğin yoğun olduğu hizmet sektöründe yetişkinlerin çalışma koşullarının zorluğu ilerleyen yaşla birlikte daha fazla yıpranmaya neden olması aşikardır. Yıpranmanın fazla oluşu emeklilik sürecini de etkileyeceği bilinmektedir.
- Eğitim düzeyi ve mesleki sınıf bağlamında yetişkinlerin çoğunluğunun asgari ücret düzeyinin yaklaşık iki katı oranında bir gelire sahip olduğu görülmektedir. Yetişkinler orta gelir düzeyindedir.

5.1.2. Emekliliği Planlama Eğilimi Bakış Açısından Emekliliğe İlişkin Sonuçlar

Bu araştırmanın ikinci alt amacı doğrultusunda 40 yaş ve üzeri yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimi ile ilgilidir. Bu amaç ekseninde incelenen konular ise; emeklilik algısı, emekli olmaya kalan süre, emeklilik planı, emeklilik eğitimidir.

- Emekli adayı yetişkinlerin yarısından fazlasının emeklilik dönemini olumlu olarak değerlendirdikleri olduğu sonucuna varılmıştır. Yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin değerlendirmelerine göre emekliliği finansal, sağlık, yaşam tarzı, psikososyal ve ölçeğin genelinde farklılık göstermemektedir. Yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin olumsuz veya olumlu

değerlendirmeleri emekliliği planlama sürecini etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmamaktadır. Yetişkinlerin çoğunluğu için uzak evre olan emeklilik döneminin olumlu veya olumsuz değerlendirmenin planlama eğilimini etkilememesi emeklilik dönemine ilişkin farkındalık düzeyinin yeterli düzeyde olmaması ile açıklanabilir.

- Yetişkinlerin emekli olmak için ortalama dokuz yıl süre olması uzun bir süreye işaret etmektedir. Yetişkinlerin az bir kısmının emekli olmak için tamamlanması gereken çalışma süresi 20 ve üzeri yıldır. Yetişkinlerin emekli olmak için kalan süreye göre emekliliği finansal, yaşam tarzı, psikososyal ve ölçeğin genelinde bir farklılık göstermektedir. Emekliliği sağlık açısından planlama eğilimi kalan süreye göre bir farklılık göstermemektedir. Emekli olmaya kalan süre azaldıkça, yetişkinlerin emekliliğe ilişkin finansal, psiko-sosyal, yaşam tarzı ve ölçeğin genelinde planlama eğilimleri artmaktadır. Emekli olmaya kalan sürenin azalması emeklilik döneminin özelliklerine ilişkin farkındalık düzeyi artmasından dolayı sağlık harici diğer planlama türlerinde planlama eğilimlerin artması gerçekleşmiş olabilir. Emekli olmaya kalan süre azaldıkça sağlığa ilişkin planlama eğiliminin olmaması sağlığın her zaman dikkat edilmesine veya sağlık sorunu yaşamadıkça sağlığa yeterli önem verilmemesine işaret edebilir.
- Yetişkinlerin yarısından fazlasının emeklilik dönemine ilişkin bir planlarının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadınlarının ve erkeklerin yarısından azı emeklilik planım var derken, çoğunluğunun emeklilik dönemine ilişkin bir planları bulunmamaktadır. Emeklilik dönemine ilişkin ‘planım var diyen’ yetişkinlerin beşte ikisinin ‘mesleki alanda’ planlama yaptığı görülmüştür. Mesleki planı izleyen plan türü ise; sosyal aktivitelerdir. Emeklilik planım var diyen katlımcıların cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; erkeklerin beşte üçünden fazlası ‘mesleki alanda’ planı, kadınların ise ‘sosyal aktiviteler’ olarak emeklilik planları mevcuttur. Erkeklerde emeklilik sonrası mesleki planlarının olması, şu an çalıştıkları mesleklerinden memnun olmadıklarını veya emeklilik ile birlikte yeni bir meslek alanında çalışmaya devam etmek istediklerini göstermektedir. Erkek yetişkinler emekli olsalar dahi iş anlamında başka mesleklere başlama ve yeni bir iş kurma anlamında hedefinde olduklarını ifade etmektedirler. Planın olmamasının nedenlerinden biri de genelde Türk insanının ‘günü gününe yaşaması’ ilkesidir. Gelecek

yaşam dönemini planlamanın toplumda genel bir olgu olmaması, gereksizliğine inanmaları ve kültürel zeminde yarının kimsenin bilemeyeceği dini tutumu da plan yapma eğilimini düşük olmasına neden olduğu görülmektedir.

- Yetişkinlerin çoğunluğu emeklilik dönemine hazırlanmak amacıyla emeklilik dönemi öncesi eğitimin gerekliliğine ilişkin yaklaşımın olumlu olduğu görülmüştür. Yetişkinlerin beşte üçünden fazlası 1-3 yıl önce emekliliğe hazırlık eğitimin verilmesi gerekliliğine inanmaktadır. Yetişkinlerin çok azı eğitimin 10 ve daha fazla yıl önce verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. 'Emeklilik planım var' diyen yetişkinlerin yarısından fazlası 1-3 yıl öncesinden emeklilik eğitimin verilmesini daha yararlı olacağını düşünmektedir. Diğer açıdan 'planım yok' yetişkinlerin beşte dördüne yakın kısmı emeklilik eğitiminin 1-3 yıl öncesinden verilmesinin daha uygun olacağını ifade etmişlerdir. Yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin planları olsun veya olmasın emeklilik eğitimin gerekliliği düşünmektedirler. Eğitim ile emeklilik dönemine ilişkin farkındalık düzeyinin artmasının sağlanmasıyla bu döneme ilişkin plan yapma eğiliminin artmasına katkıda bulunabileceği söylenebilir.
- Emeklilik dönemine hazırlanmak için bir eğitim olmalı mı diye sorgulanan soru da yetişkinlerden bu soruya 'evet' diyenlerin emekliliği ölçeğin genelinde ve emekliliği yaşam tarzı açısından planlama eğilimleri, 'hayır' diyenlere göre daha fazladır. Emeklilik dönemi için eğitimin olması veya olmaması emekliliği psikososyal, finansal ve sağlık konuları açısından planlama anlamında bir faktör olarak karşımıza çıkmamaktadır. Bu sonucun işaret ettiği noktalardan birisi de; orta yaşlarında emekli adayı yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin zihin dünyalarında tam bir tasvir olmamakla birlikte bu döneme hazırlanmak, plan yapmak ve eğitim almak gibi konular uygulamada örnekleri görülmediği için farkındalık düzeyinin yetersiz olduğunu göstermektedir.

5.1.3. Demografik Özellikler Açısından Yetişkinlerin Emeklilik Dönemiyle İlgili Planlama Eğilimlerine İlişkin Sonuçlar

Bu araştırmanın üçüncü alt amacı doğrultusunda 40 yaş ve üzeri yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimleri demografik özelliklerine göre nasıl farklılaştığına yönelik sonuçlara yer verilmiştir.

- Yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimini oluşturan finansal, yaşam tarzı ve psikososyal planlama türlerinde ve ölçeğin genelinde cinsiyete göre bir değişim göstermemektedir. Kadın ve erkek yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimleri arasında bir fark sadece emeklilik sürecini sağlık açısından planlama yönünde erkeklere nazaran kadınlarda daha fazladır. Türkiye açısından kadınlar sağlık konusuna ilişkin ilgisi erkeklere nazaran daha yüksektir. Kadınların emeklilik döneminde de sağlıklarına dikkat etme ve önlem alma ihtimalleri erkeklerden daha fazla olmaktadır. Erkek yetişkinlerin sağlık konusunda önlem almamaları, emeklilik sürecinin hastalıklarla mücadele anlamına gelip yaşam kalitesini düşüren bir etken olabilir. Ayrıca yetişkinlerin emeklilik sürecini finansal, yaşam tarzı ve psikososyal planlamaları arasında bir fark çıkmaması, toplumun bireylerin aynı düzeyde emeklilik planlamasına yabancı olduğu göstermektedir.
- Yaş gruplarına göre emekliliği planlama eğilimi oluşturan finansal, yaşam tarzı ve psikososyal planlama türlerinde ve ölçeğin genelinde bir farklılık tespit edilmiştir. 55-59 yaş grubundaki yetişkinlerin diğer yaş grubundaki yetişkinlere göre emekliliği yaşam tarzı, finansal ve psikososyal olarak planlama eğilimleri daha fazladır. Emekliliği yaklaşan yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin düşünmeye ve plan yapmaya başladığı söylenebilir. Bunun yanında diğer yaş gruplarında yetişkinlerin emekliliği planlamaya ilişkin eğilimlerin azlığı emeklilik döneminde karşılaşılması olası sorunlara yönelik önlem alınmasını da geciktirmektedir. Bu gecikme yaşlılığa eşlik eden emeklilik sürecinde yetişkinin aktif yaşlanmasına engel oluşturabilir. Yaş gruplarına göre emekliliği sağlık açısından planlama eğilimi gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Tüm yaşam dönemlerinde olduğu gibi emeklilik yaşam döneminde de sağlığa gerekli özen ve önlemin olması kaçınılmaz iken, herhangi bir yaş grubunun emekliliği sağlık açısından planlama eğiliminin olmaması başka faktörlerin etki

düzeyinin daha fazla olduğunu ifade etmek mümkündür. Ayrıca ‘sağlık’ konusunun planlamaya dahil edilmemesi sağlık durumu olumsuza gitmedikçe önlem almanın gerekmemesi anlamına da gelebilir. Türkiye nazarında erken emekliliğe ilişkin kanuni düzenlemelerin etkisi hala devam ederken, emekliliğini orta yaş seyrinde elde edecek yetişkinlerin karşılaşması olası sorunların başında azalan gelir sonucu iş bulamaması beraberinde sosyal yaşamındaki ilişkilerin bozulmasına neden olmaktadır. Bunun sonucu ise genç emeklilerin yaşlılık dönemlerinde problemler yaşamaları kaçınılmaz kılmaktadır.

- Eğitim düzeyine göre yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimi finansal, sağlık, yaşam tarzını planlama türlerinde ve ölçeğin genelinde bir farklılık ortaya çıkmıştır. Üniversite mezunlarının ilkokul, ortaokul ve dengi ve lise mezunlarına göre emeklilik sürecine ilişkin finansal, sağlık, yaşam tarzı ve ölçeğin genelinde planlama eğilimleri daha fazladır. Eğitim düzeyine göre emekliliği psikososyal olarak planlama eğilimi gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Eğitim düzeyinin yüksek olması emekliliği planlama eğilimlerine olan etkisi göz önünde tutulduğunda, eğitim seviyesi düşük yetişkinlerinde sağlıklı ve kaliteli bir emeklilik dönem sürdürebilmesine katkı sağlamak amacıyla ‘emekliliğe hazırlık eğitimi’ büyük bir gereksinim olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye nazarında eğitimi düzeyi arttıkça yetişkinlerin istihdam edilme oranlarının artması söz konusudur. İstihdam edilen her bireyin hakkı olan emeklilik hakkının verlmesi gelir güvenliğinin sağlamakla birlikte eğitim düzeyi arttıkça emekliliği planlama eğilimlerininde artmasıdır. Bu nedenle eğitim düzeyinin artmasına ilişkin çalışmalar bugünün çalışanlarının yarının emeklileri bakıma muhtaçlık ve düşük yaşam kalitesi riskini azaltması yönünde katkı sunması beklenmektedir.
- Gelire göre yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimi finansal, sağlık, yaşam tarzı ve psikososyal planlama türlerinde ve ölçeğin genelinde bir farklılık göstermektedir. ‘Yüksek gelir’ sahibi olan yetişkinlerin diğer gelir düzeylerindeki yetişkinlere göre emekliliği; finansal, sağlık, yaşam tarzı ve psikososyal olarak planlama eğilimleri daha fazladır. Eğitim düzeyinin yüksek olmasıyla, yükselen gelir miktarının yetişkinlerin emeklilik döneminde toplumsal statü ve ekonomik, sosyal koşullarının daha olumlu olmasına katkı

sağlayabilmektedir. Düşük eğitim seviyesi bağlamında düşük ve orta düzey ve gelir sahiplerinin de emekliliği planlamasına yönelik çalışmalar, emeklilerin toplumsal konumlarını artmasına ve kaliteli bir yaşamın sağlanmasında önemli bir boşluğu dolduracaktır. Bir nebze de olsa gelir ve fırsat eşitsizliğine çözüm sunması beklenmektedir.

- Yetişkinlerin eğitim ve gelir düzeylerin yüksek olmasıyla mesleki sınıfın yüksek olması söz konusudur. Yetişkinin temsil ettiği mesleki sınıfa göre emekliliği planlama finansal, sağlık, yaşam tarzı ve psikososyal planlama türlerinde ve ölçeğin genelinde bir farklılık göstermektedir. Yöneticilerin diğer meslek sınıflarda olan yetişkinlere göre emekliliği finansal, sağlık, yaşam tarzı ve psikososyal olarak planlama eğilimleri daha fazladır. Bu bağlamda diğer mesleki sınıfları temsil eden yetişkinlerinde emekliliği planlama eğilimlerinin düşük olması eğitim düzeyi ve gelir düzeyiyle ilişkili görünmektedir.
- Yetişkin erkek ve kadınların eşlerinin çalışıp çalışmamaları emekliliği finansal, sağlık, yaşam tarzı, psikososyal ve ölçeğin genelinde planlama eğilimini etkileyen bir faktör değildir. Yetişkinlerin ilçede yaşamaları ve mevcut gelirleriyle geçinme durumu daha kolay olduğundan eşin çalışması emekliliği planlmaya etki etmediği görülmektedir.
- Hanede yaşayan kişi sayısı ile yetişkinlerin emekliliği finansal, sağlık ve psikososyal planlama eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Hanedeki kişi sayısının artması emekliliği yaşam tarzı ve ölçeğin genelinde planlama eğilimini azaltmaktadır. Hanedeki yaşayanların sorumlulukları kişinin kendi emeklilik sürecine ilişkin düşünmeyi ötelemiş olabilir. Düşük seviyede bir ilişkinin olması ekseninde çocuk sayısı ile yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bunun nedeni emekliliği planlama kavramına ilişkin farkındalık düzeyinin az olması yanında yetişkinlerin çoğunluğunun hizmet sektöründe olmasıdır. Hizmet sektöründe çalışan yetişkinler emekli olsalar dahi kendi işlerine devam etme imkanları olduğundan gelirin azalması söz konusu olmamasıdır.
- Kronik hastalığın olup olmaması yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimine farklılık oluşturmamaktadır. Yetişkinlerin kendi sağlıklarına ilişkin memnun olup olmaları emekliliği planlama eğilimine farklılık

oluşturmamaktadır. Genel anlamda yetişkinlerin sağlık okuryazarlığının düşük olması, ilerleyen yaşla birlikte sağlık durumlarındaki değişimleri bugünden düşünüp önlem almamalarından dolayı kaynaklanabilir.

- Yetişkinlerin çalışma yılına göre emekliliği planlama eğilimi finansal, yaşam tarzını ve psikososyal planlama ve ölçeğin genelinde bir farklılık oluşturmaktadır. "24 ve üzeri yıl" çalışanların finansal, yaşam tarzı, psikososyal ve genel anlamda emekliliği planlama eğilimi diğer gruplara göre çalışanlara göre daha fazladır. Emeklilik dönemine yaklaşan yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin planlama eğilimleri artış göstermektedir. Bu planın bireysel olması ve planın şekillenmesinde eğitim desteğinin olmaması emeklilik sürecinde sorunlar yaşanabileceğini gösterebilir.
- Devletin desteği ve 2017 yılından itibaren bireysel emeklilik sistemine zorunlu katılımdan dolayı yetişkinlerde bireysel emekliliğe katılım oranı artmaktadır. Bu eksende bu araştırmada bireysel emekliliği olanların yaşam tarzını ve ölçeğin genelinde planlama eğilimde farklılık oluşturmaktadır. Finansal, psikososyal ve sağlığı planlamaya bireysel emekliliğin olup olmaması bir fark oluşturmamaktadır. Bu sonuç bireysel emekliliğin mevcudiyetinin, emekliliği planlama eğilimine katkıda bulunduğunu göstermektedir.
- Yetişkinlerin tamamına yakın kısmı herhangi bir ücretsiz kursa katlım göstermemiştir. Bu durum yetişkinlerin kişisel gelişimlerine katkı yapmamaları emeklilik sürecinde sosyal yaşamın ilişki azlığına ve fiziksel, zihinsel gelişimin geriye doğru gidebileceğinden çeşitli sosyal, psikolojik, sağlık sorunları yaşama ihtimali göstermektedir.
- Yetişkinlerin hepsi genel sağlık sigortasına tabidir.
- Yetişkinlerin emekliliği planlama eğilimleri yeterli düzeyde değildir.

Bununla birlikte emekliliğin planlanması gerekliliğine ve emeklilik eğitimine ilişkin olumlu bir eğilimin olduğuna sonucuna ulaşılmıştır. Emekliliği planlama eğilimlerine ilişkin çalışmalar, toplumda yaşayan bireylerin sağlıklı ve bağımsız bir emeklilik süreci yaşamalarına katkısı büyük olacaktır.

5.2. Öneriler

Bu araştırmada elde edilen sonuçlara bağlı olarak geliştirilen araştırmacıya yönelik öneriler:

- Yetişkinlerin emeklilik dönemine ilişkin olumlu veya olumsuz algılanmasını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi amacıyla nitel araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır.
- Eğitim, gelir düzeyi ve mesleki sınıf düzeyi arttıkça emekliliği planlama eğilimlerinin artmasının nedenlerine ilişkin karşılaştırmalı nitel araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır.
- Yetişkinlerin çoğunluğunun emeklilik dönemine ilişkin plan yapmamalarındaki arkasındaki nedenleri derinlemesine sorgulayan nitel araştırmalara gereksinim bulunmaktadır.
- Yetişkinlerin emekliliğe hazırlık eğitimine ilişkin olumlu eğilim olmasından dolayı yetişkinlerin emeklilik eğitimi ihtiyaçlarını detaylı bir şekilde ortaya koyacak araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlara bağlı olarak uygulayıcılara yönelik öneriler;

- Erkeklerin istihdam edilmeleri kadınlara nazaran daha fazla olmasından dolayı kadınlara yönelik meslek kurslarının açılması ve kurslara katılımın teşvik edilmesi önerilmektedir.
- Kadınların daha uzun yaşamasıyla toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı ilerleyen yaşlarda gelir güvenliğinin, sağlık önlemlerinin almanın gereklilik olduğuna ilişkin farkındalık düzeylerinin arttırmaya yönelik halk eğitim merkezlerinde eğitimlerin düzenlenmesi önerilmektedir.
- Emeklilik sürecinde, ilerleyen yaşla birlikte sağlığa ilişkin farkındalığın azlığı bireysel yaşam kalitesinin düşük olmasına ve ulusal bakım maaliyetlerinin artmasına neden olabileceği düşünülerek yetişkinlere yönelik sağlık farkındalığını arttırmaya yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.
- Eğitim düzeyinin artmasıyla emekliliği planlama eğilimlerinin artmasından dolayı yetişkinlere emeklilik sürecini sağlıklı ve bağımsız geçirmelerine katkıda bulunacak eğitimlerin halk eğitim merkezlerinde

mevcut kurslar arasına eklenmeli ve eğitimcilerin yetişkin eğitimi konusunda eğitimli bireylerin olmasına özen gösterilmelidir.

- Emeklilik sürecinde yetişkinin çalışma yaşamına devam etme isteği yetişkinin kendisine yol gösterecek "ikinci işe hazırlık eğitimi" konusunu gündeme getirmektedir. Bu nedenle halk eğitimi ve ilgili kurum ve kuruluşlar yeni bilgilerin ve becerilerin kazanılmasına katkı sunacak işe hazırlık eğitimiyle ilgili hizmet birimleri yaşama geçirilmelidir.
- Emeklilik sonrası planlardan biri de sosyal aktivitelerdir. Bu eksende hem emeklilik öncesi hemde emeklilik sürecinde yetişkinlere sosyal yaşamlarını kaliteli bir şekilde katkı sunacak sosyal merkezlerin yerel yönetimler tarafından oluşturulmasıyla merkezlerde üretkenliğin devamı, sosyal ilişkilerin sürdürülmesi ve sosyal yaşama katılımlarını destekleyici programların geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir.
- Kamu ve özel kurum ve kuruluşlarda çalışan bireylerin emekli olmadan en az 3 yıl önce emekliliği planlamaya yönelik "emekliliğe hazırlık eğitimi" programları düzenlenmeli ve katılıma yönelik teşvik çalışmalarına önem verilmelidir. Bu kapsamda bu hizmetin sistemli, sürdürülebilir ve emeklilere özgü yeni bir sosyal politika haline getirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Ülkemizde yetişkin eğitimi uzmanları, gerontologlar, sosyal hizmet uzmanları, ev ekonomistleri, çalışma ekonomistleri ve psikolojik danışmanlardan oluşan disiplinler arası bir çalışma grubu tarafından "emekliliğe hazırlık eğitim programları" geliştirilmesine büyük ihtiyaç bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Açıkalın, A. (1996). *Çağdaş örgütlerde insan kaynağının (personel) yönetimi*. Ankara: Pegem Yayınları.

Aiken, L. R. (2002). *Human development in adulthood*. Boston: Springer.

Aiken, L.R. (1995). Aging an introduction of gerontology. California: Sage Publication.

Ak, B. (1991). Yaşlılık psikolojisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2(1), 67–72.

Akçay, C. (2011). *Yaşlılık kavramlar ve kuramlar ve yaşlılığa hazırlık*. İstanbul: Kriter Yayınevi.

Akçay, C. (2015). *Yaşlılık ve emeklilik*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Akçay, R. C. (1994). *Çanakkale ilinde görev yapan öğretmenlerin emekliliğe hazırlık eğitimine ihtiyaçları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Akdemir, N., Çınar, F. İ., ve Görgülü, Ü. (2007). Yaşlılığın algılanması ve yaşlı ayrımcılığı. *Turkish Journal of Geriatrics*, 10(4), 215-22.

Anderson, M., Li, Y., Bechhofer, F., McCrone, D. and Stewart, R. (2000). Sooner rather than later? Younger and middle-aged adults preparaing for retirement. *Ageing and Society*, 20 (4), 446-466.

Arpacı, F. (2014). Emekli bireylerin emekliliğe uyum konusundaki görüşleri ve emekliliğin yaşamlarında meydana getirdiği değişikliklerin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 73-85.

Atchley, R. C. (1979). Issues in retirement research. *The Gerontologist*, 19 (1), 44-54.

Atchley, R. C. (1982a). Retirement as a social institution. *Annual Review of Sociology*, 8(1), 263-287.

Atchley, R. C. (1982b). Retirement: Leaving the world of work. *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 464, 120-131.

Balci, A. (2010). *Sosyal bilimlerde araştıma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegema Yayıncılık.

Başar, M. A. ve Ulutaş, M. (2015). Akademik personelin emeklilikleriyle ilgili görüş ve beklentileri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(1), 125-148.

Başaran, İ. E. (1985). *Örgütlerde İşgören Hizmetlerinin Yönetimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Başaran, İ. E. (2008). *Örgütsel davranış: İnsanın üretim gücü*. Ankara: Ekinoks Yayınları.

Becker, J.M., Trail, F.T., Lamberts, B.M. and Jimmerson, M.R. (1983). Is preretirement planning important ?. *Journal of Extension*, 21, 10-14.

Billig, N. (2000). *Üçüncü bahar yaşlılık ve bilgelik*. (G. Yazgan, Çev.). İstanbul: Evrim Yayınevi. (1997).

Birleşmiş Milletler (BM) (2017). World population ageing 2017 – Highlights, department of economic and social affairs, population division. http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2017_Highlights.pdf adresinden 13.01.2018 tarihinde ulaşılmıştır.

Blakeley, J. and Ribeiro V. (2008). Are nurses prepared for retirement ?. *Journal of Nursing Management*, 16, 744–752.

Boz, H., Gökçe, N., Kıral, A. Ö., Mutlu, E., Selvi, N., Ünlü, D. ve Yılmaz, G. (2017). Sağlık bilimleri fakültesi ve iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları, *Kastamonu Sağlık Akademisi*, 2(1), 1-23.

Brown, S. K. (2003). *Staying ahead of the curve 2003: The AARP working in retirement study*. Washington, DC: AARP Knowledge Management.

Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: PegemA Yayınları.

Campione, W.A. (1988), Predicting participation in retirement preparation programs. *Journal of Gerontology: Social Science*, 43(3), 591-595.

Can, G. (1990). Emeklilik ve yaşlılık dönemi uyum sorunları. *Kurgu Dergisi*, 8(8), 633-637.

Canatan, A. (2015). Yaşlılar ve toplum. H. Bacanlı ve Ş. Işık Terzi (Ed.). *Yetişkinlik ve yaşlılık gelişimi ve psikolojisi* (s.357-392). İstanbul: Açılım Kitap.

Canatan. A. (2008). Sosyal yönleriyle yaşlılık. Ankara: Palme Yayıncılık.

Ceylan, H. (2015). *Yaşlılık ve Refah Devleti,* İstanbul: Açılım Kitap.

Chung, I. S. (2017). Retirement Planning and Quality of Life in Retirement: Factors affecting the Korean American Elders' Retirement Satisfaction. Journal of Sociology, 5(1), 85-98.

Cohen, J. W. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. Hillsdale: Lawrence Earlbaum Associates.

Comfort, A. (1976). *Yaşasın yaşlılık*, (A. İlkin, Çev.). İstanbul: Gelişim Yayınları. (1964).

Çakır, Ö. (2011). *Emekliliğin psiko-sosyal yapısı*. Ankara: Türkiye Emekliler Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları.

Çalık, T. ve Ereş, F. (2006). *Kariyer yönetimi: tanımlar, kavramlar, ilkeler*. Ankara: Gazi Yayınevi.

Çelebi, Ç. D. ve Yüksel M.Y. (2014). Yaşlılık ve yaşlılara sunulan psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarına bir bakış. *Kalem Dergisi,* 4 (2), 175-202.

Devlet Personel Dairesi (DPT) (1968). *Emekliliğe Hazırlık Programları*, (N. Erdem, Çev.) Ankara: Başbakanlık Devlet Personel Dairesi Yayın No:27.

Dinno, A. (2015). Nonparametric pairwise multiple comparisons in independent groups using Dunn's test. *Stata Journal*, 15, 292-300.

Ekerdt, D.J. (1990). Retirement Preparation. M. Powell Lawton (Ed). *Annual Review of Gerontology and Geriatrics* (s. 321-356).New York:Springer.

Elder, H.W. and Rudolph, P.M. (1999). Does retirement planning affect the level of retirement satisfaction ?. *Financial Services Review*, 8(2), 117-127.

Eliopoulos, C. (1989). Aiding employees with preretirement planning. *The Health Care Manager,* 7(4), 41-52.

Er, D. (2009). Psikososyal açıdan yaşlılık. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(11), 131-144.

Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. London: Sage Press.

Fulks J., and Fallon L. (2001). The older worker. *Occupational Medicine,* 16 (3), 501–507.

Gee, S. and Bailie, J. (1991). Happily ever after? An exploration of retirement expectations. *Educational Gerontology*. 25(1), 109-128.

George, D. and Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*. Boston: Allyn & Bacon.

Glamser, F.D. (1981). The impact of preretirement programs on the retirement experience. *Journal of Gerontology*, 36(2), 244-250.

Glass, J.C. and Flynn, D.K. (2000). Retirement needs and preparation of rural middle aged persons. *Educational Gerontology*, 26(2), 109-135, Doi: 10.1080/036012700267286.

Günay, G. (2006). *Bireylerin kişi ve aile olarak emekliliğe hazırlanmalarına ilişkin plan yapma durumlarının incelenmesi* (Yayınlanmış Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Ankara.https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=L8ilcwn9ZRRc_YMKxXW1k6g8wxVT75twOKEV4LfFdGzZ1DLxDfOx4ZFQGme9q10 adresinden 21.03.2017 tarihinde alınmıştır.

Günay, G. (2013). Emekliliği Planlama Süreci Ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışması: Karabük Üniversitesi örneği. *Türk Geriatri Dergisi*, 16(1), 84-94.

Gürbüz, S. ve Şahin F. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*, Ankara: PegemA Yayınları.

Hablemitoğlu, Ş. (1989). *Ankara'daki farklı sosyo-ekonomik düzeydeki yaşlı kadınların ekonomiye yönelik tutumları ve tüketim davranışları üzerinde bir araştırma* (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Ankara.

Havighurst, R. (1972). *Developmental tasks and education*, New York: McKay.

Heath, E.T. (1996). Do retirement preparation programs improve the retirement experience ?. *Benefits Quarterly*, 12(2), 40–46.

Hershey, D.A. ve Mowen, J.C. (2000). Psychological determinants of financial preparedness for retirement. *The Gerontologist*, 40 (6), 687-697. Doi:10.1093/geront/40.6.687.

Howard, H.J., Marshall, J., Rechnitzer, P.A., Cunningham, D.A. and Danner, A. (1982), Adapting to retirement**.** *Journal of American Geriatrics Society*, 30(8), 488-500.

Işıkhan, V. (1997). Çalışanları emekliliğe hazırlamak. *Amme İdaresi Dergisi*, 30(4), 121-129.

İlbay, A. B., Yiğit, Y. ve Özişli, Ö. (2016). Emeklilerin yaşam doyumu ve rehberlik ihtiyacı ilişkisi Sakarya örneği. *Journal of Behavior at Work*, 1(1), 36-47.

İpek, C. (2017). Emeklilik hayatında uyum sorunu ve emeklilik eğitimi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 3(1), 60-72.

Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (post-hoc) teknikleri. *Journal of Social Science*, 19(1). 51-64.

Kılavuz, M. A. (2002). Emeklilik döneminde çalışma, boş zaman ve din eğitimi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları*, 11(1), 71-86.

Kılıç, İ. ve Ural, A. (2005). Bilimsel araştırma süreci ve Spss ile veri analizi. Ankara: Detay Yayıncılık.

Kılıççı, Y. (1988). Yaşlılığın uyum sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 41-45.

Kosloski, K., Ekerdt, D. and DeViney, S. (2001). The role of job-related rewards in retirement planning. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences*, 56 (3), 160-169.

Koşar, N. G. (1996). *Sosyal hizmetlerde yaşlı refah alanı*. Ankara: Şafak Matbaacılık.

Köklü, N., Büyüköztürk, Ş. ve Çoklu, Ö. (2006). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: PegemA Yayınları.

Lehr, U. (1994). *Yaşlanmanın psikolojisi*, (N. Eryar, Çev.). İstanbul: Bilimsel ve Teknik Yayınları Çeviri Vakfı. (1972).

Lo, R. and Brown, R. (1999). Stress and adaptation: Preparation for successful retirement. *Australian and New Zealand Journal of Mental Health Nursing,* 8(3), 30-38.

Marcellini, F., Sensoli, C. Barbini, N. and Fioraventi, P. (1997). Preparation for retirement: Problems and suggestions of retirees. *Educational Gerontology,* 23 (4), 377-388. Doi: 10.1080/0360127970230406.

McKenna, T.S. and Nickols, Y.S. (1988). Planning for retirement security: What helps or hinder women in the middle years? *Home Economics Research Journal*, 17(2), 153-164.

McPherson, B. and Guppy, N. (1979). Pre-retirement life-style and the degree of planning for retirement. *Journal of Gerontology*, 34(2), 254-263. Doi:10.1093/geronj/34.2.254.

Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. London: Sage.

Monk, A. (1985). Preretirement Planning Programs. A. Monk (Ed.). *Handbook of Gerontological Services* (s.322-340). New York: Van Nostrand Reinhold Company Inc.

Mutran, J.E., Reitzes, D.C. and Fernandez, E.M. (1997). Factors that influence attitudes toward retirement. *Research on Aging*, 19 (3), 251-273.

Neuman, W. L. (2010). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicel yaklaşımlar*. İstanbul: Yayın Odası.

Noone J.H., Stephens C. and Alpass F. (2010). The Process of retirement planning scale (PRePS): Development and validation. *Psychological Assessment*, 22(3):520-531.Doi: 10.1037/a0019512.

Nusbaum, N. J. (2003). Preparation for healthy retirement. *Journal of the American Geriatrics Society*, 51(3), 429-434. Doi:10.1046/j.1532-5415.2003.51122.x.

OECD (2015), *Pensions at a Glance 2015: OECD and G20 indicators*, Paris: OECD Publishing. Doi: 10.1787/pension_glance-2015-en.

Onur, B. (2008). *Gelişim psikolojisi: (yetişkinlik-yaşlılık-ölüm)*. Ankara: İmge Yayınları.

Oral, B. (2008). The evaluation of the student teachers' attitudes toward internet and democracy, *Computers & Education*, 50, 437–445.

Öğütoğulları, E. ve Kılıç, C. (2016). Türkiye işgücü piyasasında yeni bir problem alanı: 40 yaş ve üstü işsizler. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 7, 1-85.

Özben, Ş. (2004). Yaşlılarda depresyon. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 16-21.

Özben, Ş. (2008). Yaşlılıkta Gelişimsel Görevler, K. Ersanlı ve M. Kalkan (Ed.). *Psikolojik, Sosyal ve Bedensel Açıdan Yaşlılık* (s.97-120). Ankara: Pegem Akademi.

Özmete, E. (2012). Yaşlanırken: Başarılı yaşlanma. *Biz Bir Aileyiz Dergisi*, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını 1(1), Ankara.

Öztürk, M. S. ve Hazer, O. (2017). Emeklilikte finansal tatmin ve yaşam tatmini. *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 8(26), 203-219.

Öztürk, M., Alparslan, N., Öztunç, G. ve Akbaş, M. (2005). Adana ilinde çeşitli hastanelerdeki 15 yıl ve üstü çalışma süresi olan hemşirelerin emekliliklerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8(3).10-18.

Pallant, J. (2010). Spss survival manual: A step-by-step guide to data analysis using Spss. New York: McGraw Hill.

Palmore, E. B., Fillenbaum, G. G. and George, L. K. (1984). Consequences of retirement. *Journal of Gerontology*, 39(1), 109-116.

Parlak, N. K. (2017). Emeklilik sistemlerinin reformu ve geleceği: Güney Avrupa ve Türkiye. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 71 (2), 65-98.

Payne, E. C., Robbins, S. B. and Dougherty, L. (1991). Goal directedness and older-adult adjustment. *Journal of Counseling Psychology*, 38 (3), 302-308. Doi: 10.1037/0022-0167.38.3.302.

Price, C. A. (2003). Professional women's retirement adjustment: The experience of reestablishing order. *Journal of Aging Studies*, 17(3), 341-355.

Quick, H. E. and Moen, P. (1998). Gender, employment and retirement quality: A life course approach to the differential experiences of men and women. *Journal of Occupational Health Psychology*. 3(1), 44–64. Doi: 10.1037/1076-8998.3.1.44.

Ravid, R. (2011). *Practical statistics for educators*. United States of America: Rowman & Littlefield.

Riley, M. W. and Riley, J. W. (1994). Age integration and the lives of older people, *The Gerontologist*, 34(1), 110-115. doi:10.1093/geront/34.1.110

Rosenkoetter, M. M. and Garris, J. M. (2001). Retirement planning, use of time, and psychosocial adjustment. *Issues in Mental Health Nursing*, 22(7), 703-722.

Rowe, G.P. (1996). Preparation for retirement: Planning when still employed. https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com.tr/&httpsredir=1&article=1951&context=extensionhist adresinden 24.12.2017 tarihinde alınmıştır.

Salman, S. (2004). *Öğretmenlerin emeklilik dönemine uyumları ve yaşam tatminleri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi, Ankara.

Schellenberg, G., Turcotte, M. and Ram, B. (2005). Preparing for retirement. *Canadian Social Trends*, 78, 8–11.

Sevim, Y. ve Şahin, J. (2007). Toplumun yeni yoksulları: Emekliler (Şanlıurfa ili örneği). *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 1, 195-207.

SGK (2016). *İstatistik Yıllıkları*, www.sgk.gov.tr adresinden, 15 Nisan 2017 tarihinde alınmıştır.

SGK (2017). *İstatistik Yıllıkları*, www.sgk.gov.tr adresinden, 5 Haziran 2018 tarihinde alınmıştır.

Shaw, W. S., Patterson, T. L., Semple, S. and Grant, I. (1998). Health and well-being in retirement. M. Hersen ve V. B. Van Hasselt (Ed.). *In handbook of clinical geropsychology* (s. 383-409). Boston: Springer Publishing Company.

Şahin Baltacı, H. ve Selvitopu, A. (2012). Öğretmenlerin emeklilik dönemine ve emekliliğe hazırlık eğitimine ilişkin görüşleri. *Elementary Education Online*, 11(3), 800-812.

Şen, F. Y. (2015). Emeklilik döneminde yaşanan sorunlara yönelik bir çözüm önerisi: ikinci işe hazırlık eğitimi ve emeklilik kulüpleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 19(64), 313-334.

Şimşek, A. ve Büyükkıdık, S. (2015). Emekli öğretmenlerin yaşam doyumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(6), 19-41.

Taylor, M. A. and Doverspike, D. (2003). Retirement planning and preparation. Adams, G. A., Beehr, T. A. (Ed.). *Retirement: reasons, processes, and results* (s. 53–82). New York: Springer Publishing Company.

Tezcan, M. (1982). Yaşlılıkta boş zamanların değerlendirilmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 2(15), 179-181.Doi: 10.1501/Egifak_0000000912.

Toy, B. Y. ve Tosunoğlu, N. G. (2007). Sosyal bilimler alanındaki araştırmalarda bilimsel araştırma süreci, istatistiksel teknikler ve yapılan hatalar. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1-22.

Treas, J. and Berkman, S. (1985). Life span, human development, and old age. A. Monk (Ed.). *Handbook of gerontological services* (s. 24-39). New York: Van Nostrand Reinhold Company Inc.

Tufan, İ. (2003). *Modernleşen Türkiye'de yaşlılık ve yaşlanmak, yaşlanmanın sosyolojisi*, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Tufan, İ. (2014). *Türkiye'de yaşlılığın yapısal değişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Tufan, İ. ve Kocakoç, N. (2017). *Emeklilik ve hukuk el kitabı*, https://tazelenme.com/yayinlardosya/emeklilik_ve_hukuk.pdf adresinden 15.10.2017 tarihinde alınmıştır.

TUİK (2013). *Nüfus Projeksiyonları, 2013-2075*, Sayı:15844, http://www.tuik.gov.tr adresinden 20.04.2017 tarihinde alınmıştır.

TUİK (2017a). *İstatistiklerle Yaşlılar*, 2016. Sayı:24644, http://www.tuik.gov.tr adresinden 20.03.2017 tarihinde alınmıştır.

TUİK (2017c). *Hayat Tabloları, 2014-2016*. Sayı:24640, http://www.tuik.gov.tr adresinden 18.08.2017 tarihinde alınmıştır.

TUİK (2017d). *Standart meslek sınıflaması ISCO 08*. https://biruni.tuik.gov.tr/DIESS/SiniflamaSatirListeAction.do?surumId=210&seviye=1&detay=H&turId=41&turAdi=%209.%20Meslek%20S%C4%B1n%C4%B1flamalar%C4%B1 adresinden 23.12.2017 tarihinde alınmıştır.

TUİK (2017e). *Sosyal Koruma İstatistikleri, 2016*. Sayı: 24575, http://www.tuik.gov.tr adresinden 13.01.2018 tarihinde alınmıştır.

TUİK (2017f). *İstatistiklerle Kadın, 2017*. Sayı: 27594, http://www.tuik.gov.tr adresinden 16.03.2018 tarihinde alınmıştır.

TUİK (2018a). *İstatistiklerle Yaşlılar*, 2017. Sayı:27595, http://www.tuik.gov.tr adresinden 16.03.2018 tarihinde alınmıştır.

TUİK (2018b). *İşgücü İstatistikleri, Aralık 2017*. Sayı:27692, http://www.tuik.gov.tr adresinden 16.03.2018 tarihinde alınmıştır.

Van Solinge, H. (2007). Health change in retirement: A longitudinal study among older workers in the Netherlands. *Research on Aging*, 29 (3), 225-256. Doi: 10.1177/0164027506298223.

Van Solinge, H. (2013). Adjustment to retirement. M.Wang (Ed.). *The Oxford handbook of retirement*, (s.311-324). New York: Oxford University Press.

Van Solinge, H. and Henkens, K. (2008). Adjustment to and satisfaction with retirement: two of a kind ?. *Psychology and Aging*, 23(2), 422-434. Doi: 10.1037/0882-7974.23.2.422.

Wang, M. and Shi, J. (2014). Psychological research on retirement. *Annual review of psychology*, 65, 209-233.

Wiggins, D.S. and Henderson, C.M., (1996), Preretirement planning of female registered nurses. *Western Journal of Nursing Research*, 18(5), 580-595.

Yeten, Ç. (2005). *Emekliliğine az kalmış sınıf öğretmenlerinin emeklilik eğitim ihtiyacının saptanması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Yeung, D. Y. (2013). Is pre-retirement planning always good? An exploratory study of retirement adjustment among Hong Kong Chinese retirees. *Aging & Mental Health*, 17.

EK A. Anket Uygulama İzni

T.C.
KULU KAYMAKAMLIĞI
İlçe Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı : 21272570-492-E.402 06/04/2017
Konu : Yüksek Lisans Tezi Araştırma İzni

Syn. Yağmur TOSUN

İlgi : 05.04.2017 tarihli ve 878 kayıt sayılı dilekçe.

Yağmur TOSUN tarafından Kaymakamlığımıza tevdi edilen 05.04.2017 tarihli dilekçe ilişikte gönderilmiştir.

İlçemizde, dilekçede belirtilen yüksek lisans tezi için araştırma yapılması uygun görülmüş olup bu hususta;

Bilgilerinize rica ederim.

Mehmet Uğur ARSLAN
Kaymakam

EK: Dilekçe ve eki

DAĞITIM :
Gereği:
KULU İLÇE EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ
KULU İLÇE JANDARMA KOMUTANLIĞI

Bilgi:
Syn. Yağmur TOSUN

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama adresine girerek (MaweTJ-z5LBC1-+a/OA6-4AZZ1X-iqlNUAEh) kodunu yazınız.

Hükümet Konağı No: 1
Telefon No: (332)641 65 15 Faks No: (332)641 50 60
e-Posta: kulu@icisleri.gov.tr İnternet Adresi: www.icisleri.gov.tr

Bilgi için: Faruk AYDOĞAN
VERİ HAZIRLAMA VE KONT.İŞLETMENİ
Telefon No:

EK B. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Katılımcı,

Merhaba, benim ismim Yağmur Tosun. Ankara Üniversitesi Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Bölümü yüksek lisans öğrencisiyim. Bu araştırma 40 yaş ve üzeri yetişkinlerin emeklilik sürecine ilişkin plan yapma eğilimlerinin ne olduğunun belirlenmesi ve plan yapma eğilimlerine ilişkin elde edilecek verilerin demografik, ekonomik, toplumsal ve kültürel değişkenler ile arasındaki ilişkinin ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Bu anket aracılığıyla emeklilik dönemine ilişkin planlama hakkında eğilimlerin beklentilerin belirlenmesi sonucunda emeklilik planlamasıyla ilgili çalışmaların oluşturulması için bir yol gösterici olacaktır. Sadece sizin kendi düşünceleriniz bu araştırma için önem arz etmektedir. Soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. İçinde bulunduğunuz koşulları yansıtan size uygun cevabı seçmeniz yeterli olacaktır. Soruları cevaplarken göstereceğiniz özen ve dikkat ile araştırma amacına ulaşacaktır.

Anketin uygulanması yaklaşık olarak 20 dakikanızı alacaktır.

Değerli zamanınızı ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Yağmur TOSUN
E-mail: yagmurtosunyt@gmail.com

A1.Kaç yaşındasınız?
……..

A2.Cinsiyetiniz nedir?
1) (…) Kadın
2) (…) Erkek

A3. Medeni durumunuz nedir?
1) (…) Evli
2) (…) Hiç evlenmemiş
3) (…) Eşi vefat etmiş
4) (…) Boşanmış
5) (…) Evli ama ayrı yaşıyor

A4. Eğitim düzeyiniz nedir?
1) (…) Okur yazar değil
2) (…) Okur yazar fakat okul bitirmedi
3) (…) İlkokul mezunu
4) (…) Orta okul ve dengi mezunu
5) (…) Lise ve dengi mezunu
6) (…) Yüksekokul mezunu
7) (…) Üniversitesi mezunu

A5. Aylık net geliriniz ne kadar?.....

A6. Tam olarak nerede ve ne iş yaptığınızı belirtiniz.

A7. Eşiniz çalışıyor mu?
1. (…) Evet (Cevabınız evet ise 8.soruya geçiniz.)
2. (…) Hayır

A8. Eşinizin tam olarak nerede ve ne iş yaptığınızı belirtiniz.
……

A9.Evinizde yaşayan kişi sayısı kaçtır?
……..

A10.Kaç tane yaşayan çocuğunuz var? .....

A11. Doktor tarafından tanı konulmuş, ilaç almanızı gerektiren, uzun süreli (kronik) hastalığınız var mı?

1) (…) Evet
2) (…) Hayır

A12. Sağlık durumunuza kaç puan verirsiniz?

Çok kötü Çok iyi

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

A13. Sosyal güvence türünüz nedir?

1) (…) Sosyal güvencem yok
2) (…) Genel sağlık sigortası
3) (…) Özel sağlık sigortası
4) (…) Her ikisi
5) (…) Diğer özel sigorta türleri (Varsa nelerdir?.....)

A14.Çalışma yılınız kaçtır? ……..

A15. Emekli olmanıza kaç yıl var? …….

A16.Bireysel emekliliğiniz mevcut mudur?

1. (…) Evet
2. (…) Hayır

A17.Sizce emeklilik dönemi nasıl bir dönemdir? Değerlendirmenize kaç puan verirsiniz?

Yaşamın olumsuz yaşam dönemi Yaşamın en olumlu dönemi

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

A18.Emeklilik döneminize ilişkin bir planınız var mı?

1. (…) Evet (Cevabınız evet ise 19.soruya geçiniz.)
2. (…) Hayır

A19.Hangi konularda planınız var?

1. (…) Finansal (mali durum)
2. (…) Sağlık durumu
3. (…) Sosyal aktiviteler
4. (…) Mesleki (Yeni bir işe başlama ve yeni bir kurma)
5. (…) Boş zaman aktiviteleri
6. (…) Yeni eğitimsel hedefler

A20.Sizce emeklilik dönemine hazırlanmak için bir eğitim olmalı mı?

1. (…) Evet (Cevabınız evet ise 21.soruya geçiniz.)
2. (…) Hayır
3. (…) Bilmiyorum

A21.Emeklilik dönemine hazırlık olması açısından sizce böyle bir eğitim ne zaman verilmelidir?

1. (…) 1-3 yıl önce
2. (…) 4-6 yıl önce
3. (…) 7-9 yıl önce
4. (…) 10 ve daha fazla
5. (…) Diğer

A22. Son bir yıl içerisinde ilçede mevcut olan ücretsiz kurslara hiç katıldınız mı?

1) (…) Evet (Cevabınız evet ise 23.soruya geçiniz.)
2) (…) Hayır

A23. Hangi kursa/kurslara katıldınız ?……

EK C. Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği

Aşağıda verilen durumları size en uygun seçeneği işaretleyerek değerlendiriniz.

Cümlelerdeki ifadeyi kendinize "Benim için kesinlikle doğru" bulduğunuzu düşünürseniz 5 numaralı kutuya, "Benim için doğru" bulduğunuzu düşünürseniz 4 numaralı kutuya, "Kararsızlık" belirtecekseniz 3 numaralı kutuya, "Benim için doğru değil" bulduğunuzu düşünürseniz 2 numaralı kutuya, "Benim için kesinlikle doğru değil" bulduğunuzu düşünürseniz 1 numaralı kutuya (X) işareti koyunuz.

1= Benim için kesinlikle doğru değil.	**2= Benim için doğru değil.**	**3= Benim için doğru olup olmadığından emin değilim.**	**4= Benim için doğru.**	**5= Benim için kesinlikle doğru**

Emekliliği Planlama Süreci Ölçeği	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1.Gelecekteki finansal durumum hakkında çok düşündüm.	1	2	3	4	5
2. Mevcut finansal durumum ile emekli olduğumda sahip olmak istediğim finansal durumumu sık sık karşılaştırıyorum.	1	2	3	4	5
3. Emeklilere yönelik Finansal konular hakkında net bir bilgiye sahibim.	1	2	3	4	5
4. Emeklilere yönelik Finansal konular hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.	1	2	3	4	5
5. Uzun vadede sağlığım hakkında çok düşünüyorum.	1	2	3	4	5
6.Şimdiki sağlık durumum ile gelecekte olmasını istediğim sağlık durumumu sıklıkla karşılaştırıyorum.	1	2	3	4	5
7. Yaşlı insanlar için sağlığın önemi hakkında net bir bilgiye sahibim.	1	2	3	4	5
8. Gelecekteki sağlığım hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.	1	2	3	4	5
9. Emeklilikte zamanımı nasıl geçireceğim hakkında çok fazla düşünüyorum.	1	2	3	4	5
10.Zamanımı şimdi nasıl geçirdiğim ile emeklilikte zamanımı nasıl geçirmek istediğimi sık sık karşılaştırıyorum.	1	2	3	4	5
11.Emekli insanların zamanlarını nasıl geçirdikleri konusunda net bir bilgiye sahibim.	1	2	3	4	5
12.Emekli insanların zamanlarını nasıl geçirdikleri hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.	1	2	3	4	5
13. Emekli bir insan olarak aile içindeki rollerim hakkında çok fazla düşünüyorum.	1	2	3	4	5
14. Emekli bir insan olarak toplum içindeki rollerim hakkında çok fazla düşünüyorum.	1	2	3	4	5
15.Emekli olduklarında insanların rollerinin nasıl değişebileceği konusunda net bir bilgiye sahibim.	1	2	3	4	5
16.Şimdiki rollerimi emekli bir birey olduğumda sahip olmak istediğim rollerle sık sık karşılaştırıyorum.	1	2	3	4	5
17. Emekli insanların rolleri hakkında ailemle sık sık konuşuyorum.	1	2	3	4	5
18. Emekli olmanın nasıl bir şey olduğu konusunda insanlarla sık sık konuşurum.	1	2	3	4	5
19.Emeklilikteki finansal durumum hakkında düşünmeye başlamak için daha çok erken.	1	2	3	4	5
20.Şimdiden Finansal hazırlıklar yapmak yerine emekliliğe yakın herhangi bir Finansal konuyla uğraşmayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
21.Benim yaşımdaki insanların emeklilik için Finansal hazırlıklar yaptıklarını biliyorum.	1	2	3	4	5
22. Emeklilik için Finansal hazırlıklar yapmak gerekli.	1	2	3	4	5
23. Uzun vadeli sağlığımı düşünmek için daha çok erken.	1	2	3	4	5
24.Şimdiden uzun vadeli sağlığım için hazırlık yapmak yerine ortaya çıktığında sağlık konularıyla uğraşmayı tercih ederim.	1	2	3	4	5

25.Emeklilikte zamanımı nasıl geçireceğim hakkında düşünmeye başlamak için daha çok erken.	1	2	3	4	5
26.Şimdiden emekliliğimde zamanımı nasıl geçireceğimi düşünmek yerine emekli olduğumda zamanımı nasıl geçireceğime karar vermeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5
27.Benim yaşımdaki insanların zamanlarını geçirmek için yeni yollar geliştirdiklerini biliyorum.	1	2	3	4	5
28. Emeklilik için yeni aktiviteler geliştirmek gerekli.	1	2	3	4	5
29. Emekli bir birey olarak rollerimi düşünmek için daha çok erken.	1	2	3	4	5
30.Şimdiden emeklilikteki rollerime hazırlanmak yerine gelecekteki rollerim ortaya çıktığında onlarla ilişkili herhangi bir konuda uğraşmayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
31. Benim yaşımdaki insanların rollerindeki değişimler için hazırlandıklarını biliyorum.	1	2	3	4	5
32. Emekli bir birey olarak rollerimdeki değişimler için hazırlanmak gerekli.	1	2	3	4	5
33. Bugün emekli olmak zorunda kalırsam emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim.	1	2	3	4	5
34. 65 yaşımda emekli olmak zorunda kalırsam emeklilikte gerekecek yeterli paraya sahibim.	1	2	3	4	5
35.Aile üyeleri gelirimizden yeterli bir oranı biriktiriyor veya bununla yatırım yapıyorlar.	1	2	3	4	5
36.Emekli olduğum zaman emeklilik için istediğim yaşam standardını sağlamak için yeterli gelire sahip olacağım.	1	2	3	4	5
37. Emekli olduğum zaman borçsuz bir eve sahip olmuş olacağım.	1	2	3	4	5
38.Emekli olduğum zaman beklenmedik harcamalar için yeterli paraya sahip olacağım.	1	2	3	4	5
39. Sadece uzun vadeli sağlığıma yararlı olacak olan besinleri alıyorum.	1	2	3	4	5
40. Bütün sağlıksız olan alışkanlıklardan kaçınıyorum.	1	2	3	4	5
41.Fiziksel aktivite yapmaya çalışıyorum (örn: düzenli olarak yürüyorum. spor veya yoga yapıyorum vb.)	1	2	3	4	5
42.Kanser, diyabet ve kalp hastalıkları gibi hastalıklar için asla bir sağlık taraması yaptırmadım.	1	2	3	4	5
43. Ben asla bir sağlık checkup yaptırmadım.	1	2	3	4	5
44. Bugün emekli olmak zorunda kalsam, benim zamanımla yapabileceğim pek çok şey var.	1	2	3	4	5
45. Son zamanlarda yeni ilgi alanları, aktiviteleri veya hobilerle meşgulüm.	1	2	3	4	5
46.İş dışında yapmaktan hoşlandığım pek çok ilgilerim var.	1	2	3	4	5
47.İşimden yavaş yavaş uzaklaşmaya başladım.	1	2	3	4	5
48. Çalışma saatlerimi azaltmaya başladım veya azalttım.	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Yağmur TOSUN

Doğum Tarihi: 01.01.1990

İletişim Bilgileri: Yeni Mah. Kıbrıs Cad. Ada Sk. No:7. Kulu/ KONYA

Tel No: 0531 661 90 79

E-Posta Adresi: yagmurtosunyt@gmail.com

Öğrenim Durumu: Lisans

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
3.42/4.00	Gerontoloji	Akdeniz Üniversitesi	2009-2013
3.10/4.00	Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	Anadolu Üniversitesi	2012-2016

İş Deneyimi:

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Gerontolog	Konya-Özel Rehabilitasyon Merkezi	2015